

Wikingi

7

JUULI
1939

NOORSOO-AJAKIRI * * * HIND 35 SENTI

Teie raamatud ja ajakirjade aastakäigud

kõidetakse asjatundlikult ja odavasti

Maret'i köitekojas

Tartus. Ülikooli 25, telef : 35-20, 41-90 ja 39-75. ● Posti jooksev arve nr. 22-01. ● Postkast 22, Tartu.

Kõitetööde vastuvõtjad „Mareti“ köitekojale on igas suuremas keskuses:

Tallinn: „Pressa“ osak., Rataskaevu 5
Tartu: „Mareti“ trüki- ja köitekoda, Ülikooli 25
Abja: J. Saul, kauplus
Autsla: K. Kivi, kauplus
Elva: J. Tammin, raamatukpl.
Haapsalu: P. Berg, Karja 17
Jõhvi: Joh. Bruns, „Vikerkaar“
Järva-Jaani: M. Roosileht, kauplus
Järvakandi teh.: Järvakandi tehaste T.-ühisus
K.-Nuia: J. Reile, kauplus
Kiviõli: Ed. Reinas, kauplus
Kunda: A. Maiberg, kauplus
Lihula: L. Kambi, kauplus
Mustvee: O. Rosin, kauplus

Märjamaa: J. Sepp, kauplus
Narva: „Pressa“ osak., Hermanni 11
Otepää: K. Saar, raamatukauplus
Paide: H. Seidelberg, raamatukauplus
Petseri: O. Jagomägi, kpl.
Pärnu: Ed. Raudsepa ajak.-kontor, Vilmsi 12
Põltsamaa: A. Virro, kauplus
Rakvere: Erik Priimann, raamatukpl.
Tapa: Jaama raamatukapp, A. Maasik
Türi: A. Rumvoldt, raamatukpl.
Tõrva: H. Ploom, kauplus
Valga: A. Suur, rmtkpl. Vabaduse tn.
Viljandi: „Pressa“ osakond, Tartu tn. 3
Vändra: E. Pill, kauplus

„MARETI“ trüki- ja köitekoda

Tartus, Ülikooli 25, tel. 35-20, 41-90 ja 39-75
Posti jooksev arve nr. 22-01. Postkast 22

Iga raamat ainult 50 senti

50
SENDINE

ROMAAN

ON ODAV RAHVARAAMATU-SEERIA,

mis pakub lugejale mitmekülseid ilukirjanduslikke väärtteoseid.

Seni ilmunud

W. VON HOLLANDER'i „ÖNN VAIKSES MAJAS“
THEA VON HARBOU „INDIA HAUASAMMAS“
LEO TOLSTOI „KREUTZERI SONAAT“
THEODOR FONTANE'i „ABIELURIKKUJA“
H. G. KERNMAYR'i „MAGDALENA SUUR VALE“
IVAN TURGENEV'i „RUDIN“
G. HAUPTMANN'i „FANTOOM“

IGA KUU ILMUB ÜKS ROMAAN

Müügil kõigis ajalehe-müügikohtades ja raamatukauplustes

KIRJASTUS „Maret“, TARTUS, ÜLIKOOLI 25 Telef.: 35-20, 41-90 ja
Posti jooksev arve nr. 22-01. 39-75. Postkast 22.

Viiking

Juuli 1939

Seitsmes number

● „Viiking“ ilmub kord kuus ●

Tellimishinnad: Sisemaale aastas kr. 3.50, 6 kuud kr. 1.80, 3 kuud kr. 0.90. Välismaale, välja arvatud Läti ja Leedu, 50% kallim. Sissemaks ja tellimisi võetakse vastu igas postiasutises.

● Väljaandja: Kirjastus „Maret“ ●

Vastutav- ja tegevtoimetaja: R. Puusepp
Toimetus ja talitus: Tartus, Ülikooli 25.
Telefonid: 35-20, 41-90 ja 39-75. Postk. 22.
Posti jooksev arve nr. 2201.

IGA KUU ILMUV NOORSOO-AJAKIRI

Riigiraamatukogu

№ 55239

*Meie igapäevane
leib valmib*

RUKKIPÕLD

AADI VIRGES LÜHIJUTT

Lehepoisid

Hommikul kell kuus tirises väikeses toakeses äratuskell.

Martin virgus järsku ja talle meenus kohe eileõhtune leping Jakiga. Täna lähevad nad ajalehti müüma, et teenida sügiseks raha uute saabaste ning raamatute jaoks. Jakk — see oli juba vana ajalehepoiss, kuna Martinil oli see esimene teekond leheõue.

Ta tõusis ruttu, sõi natuke piima ja leiba, mis ema oli enne tööleminekut lauale pannud, luges terve krooni ajalehtede ostmiseks jäetud peenraha pihku ning kargas õue. Päike virvendas laial õuel, ujutades kuurikatused ja aiad ereda valgusega üle. Jaki isa, voorimees, oli tõmmanud kuuri alt oma troska välja, askeldades selle kallal. Väljas tänaval põrisesid turuletavate maameeste vankrid ning klõpsusid hobuse-
raudad.

Martinile meeldis see selge, päikesepaistene ja karge hommik. Ta pani sõrmed suhu ja vilistas kaks korda teravalt:

— Viut... viut!

Kohe seejärel tuli teise korra majaaknast nähtavale Jaki karvane pea.

— Oot, ma tulen kohe. Annan veel väikesele Kustile kohvi kätte, siis olen kohe all.

Ta matsutas ise suud, kadudes kärmesti aknalt. Mõni minut hiljem põrused trepiastmed ta paljaste jalgade all. Oli kuulda ka vaskrahade kõlminat ta tohutuis taskuis. Siis oli Jakk all ja mõlemad poisid astusid tänavale. Hommikune päike sillerdas aknaruutudel ning pani aedades kastetilgad särama. Kuid Martini süda oli imelikult raske.

— Ei tea, kas nad annavad ikka mulle lehti? alustas ta oma südame-mure pihitumist sõbrale.

— Miks ei anna, annavad küll. Sa ise aga ära ole niisuguse kohkunud näoga nagu kuu pealt kukkunud. Muidu veavad poisid su veel kuidagi sisse.

Seda viimast kartiski Martin salaja oma südames. Ta nagu tundis hirmu selle suure leheõue ees, mis on täis igasuguseid poisse, kes vahivad kõik uudistades teda — uustulnukat. Juba mitmendat korda tõusis ta südame all niisugune tunne, et kui õige heidaks selle lehemüümise-mõtte ning pöörduks tagasi koju! Kuid Jakk otsekuu taipas ta mõtteid ja naeris:

— No küll oled sina alles kartlik nagu hapupiim. Sihukest pole ma enne veel näinud, ausõna. Tee julgelt nagu pähe, ja kes sulle liiga lähedale tüübib, sel võta kohe ninast kinni. Ainult Hobusenäoga ole ettevaatlik. See on niisugune poiss, et tema küljes ei maksa oma sõrmi määrida...

See andis Martinile nagu uut julgust. Ta traavis vapralt edasi Jaki kõrval, kelle taskud kõlisesid nagu vanaraua-pood. Korraga kummardus Jakk maha ja tõstis midagi üles.

— Vaata, näitas ta Martinile väikest läikivat kivikest, — justkui briljant. Aga võib-olla ongi briljant, tont seda teab.

Ta hakkas edasi sammudes kivikest vastu püksikülge porist puhtaks nühhkima ja laskis libiseda lõpuks selle taskusse. Ja seal taskus oli muudki trääni: vanu kellarattaid, vask-kulpereid, õngenõõre, kõrke, ilma teradeta noapäid, klaasist karavinikork, mis säras vastu päikest vaadates vikerkaarevärves, loendamatu hulk nõõpe, ratsamehe murdunud kannus ja peaaegu pool kilo vanu veneaegseid vaskrahasid.

Kõik sedasorti trään oli Jaki nõrkuseks. Tänavalt leitud mutter, limonaadipudeli kummi või katkine puust paberossi pits valmistasid talle niisugust rõõmu nagu mõnele teisele poisile jõulukink. Ta puhastas need asjad kõik ilusasti puhtaks ja leidis siis peagi mõne tuttava, kellele müüs need maha või vahetas mõne raamatu, piltpostkaardi või muu asja vastu. Ja nüüd, millal ta vabanes koolist ning hakkas ajalehti müüma, puutudes kokku iga päev leheõuel ja tänavail loendamatu poistega, pakitses ta süda lausa õnnest, sest sellest kõigest pidi tulema suur äri ja kauplemine.

Nõnda sõrkisid kaks poissi — Martin ja Jakk — sel hommikul leheõue poole.

Veidi maad linna peatänavast eemal pöördus alla jõepuistee poole vaikne kõrvaltänav. Seal polnud enam hiilgavaid äriaknaid, virvendavaid vitriine ega uhkeid paraaduksi. Ainult mõned töökojad ja väikesed kauplused olid pugunud nagu peitu alumiste majakordade keldreisse, kuna kõik muud majakorrad olid kasutatud vaikseiks elukortereiks.

Kuid igal hommikul kella kuuest alates muutus see väike kõrvaltänav elavaks ja kärarikaks. Igalt poolt kogunesid siia väikesed paljasjalgsed poisid narmendavate pluusivarrukate, paigatud püksitagumikude ning nõnda määratu kisa, kära ja häbematuult julge räuskamisega, et paljud mõistlikud kodanikud vältsid sel tunnil läbimineku sellest muidu nii vaiksest tänavast.

Suurde, avarasse, munakividega sillutatud leheõuel suubus käik läbi pika ja laia võlvialuse nagu mööda tunnelit. Õue piirasid kõigest neljast küljest kõrged teravate tippude ja määrdundud esikülgedega majad.

Otse vastu nõlvakuid naksusid väikeseruuduliste akende taga trükimasinad ja pressid. Kogu hoone, mis oli ainuke puuehitis, hingas enesest trükimusta, tärpentini ja ajalehepaberi lõhna. Akendest sisse vaadates võis näha hulk keerulisi masinaid, millede võlvide alt rullusid läbi pikad paberipoognad. Overallides või kitlites mehed ja naised askeldasid kärmesti nende juures, tulid kuskilt tagantpoolt suurte valgete paberirullidega ja kadusid jälle sinna täisrükitud poognate kandamitega.

Veel tagapool, nõnda et aknast polnud hästi näha, seisis ajalehehunn! Nõnda nimetasid poisid seda suurt kiirpressi, mille töötama hakates nagises nagu oiates kogu puumaja. Seda lehelundi iseloomulist urinat ja naginat tundsid kõik poisid väga hästi.

Martini ja Jaki saabudes o'i leheõu juba poisse täis. Neid oli tükki viiskümmend või enamgi, nõnda et nende vilkalt liikuvast rühmast ei paistnud peaaegu väljagi mõned eided ja vigased vanamehed, kes teenisid sama tegevusega endae väikest elatist.

— Vaata, see on Hobusenägu, löi Jakk Martinile küünarnukiga külge.

Hobusenägu näis siin o'evat tähtis isand. Ta istus suurõdu all tühjal pakk-kastil, jalad välja sirutatud, mütsinokk viltu silmil, ning tõmbas hõõguvat paberossiotsa.

— Siin on suitsetamine keelatud! ütles temast mõõdukes vanem, umbes kuueteistkümmene-aastane vigaste jalgadega ja totra ilmega poiss.

Hobusenägu irvitas talle vastu ja sel hetkel sarnanes ta laia lõuapära, suure nina ja liialt teineteisest eemalolevate silmadega nägu tõepoolest hobuse löustaga. Kuid siis meenus talle nähtavasti uus mõte.

— Kūpa, tule siia! hüüdis ta rumalale vigasele.

See jooksis ruttu ja teenistusvalmilt Hobusenäo juurde.

— Katsu, kas sa jõuad seda paberossiotsa maast üles tõsta.

Ja nipsti heitis Hobusenägu paberossiotsa enda lähedale maha.

— Miks ma ei jõua? valgus naeratas üle Kūpa näo.

— Aga ma ütlen, et ei jõua. Sul, kõnnal, pole nõnda palju rammu.

Nüüd taht's Kūpa näidata, et paberossiotsa ülestõstmine on tema käes väike asi, ja kummardus seda tegema.

— Oot-oot, mitte nii! hüüdis Hobusenägu vahele. — Pööra selg minu poole, pane kannad ilusasti kokku ja katsu siis.

Kūpa astus Hobusenäole lähemale, surus jala kannad kokku ja hakkas kummardudes kätt sirutama paberossiotsa järele. Juba puudutasidki ta sõrmeotsad seda, kui äkki tabas teda tagant Hobusenäo jalahoop. Kūpa lendas kogu pikkuses maha ja poistekari pistis kisades naerma.

— Näed, sul, vennike, pole ikka jõudu paberossiotsa ülestõstmiseks! lausus Hobusenägu tähtsalt ja virutas jälle oma parema, musta ja rāpase jala uhke liigutusega vasemale põlvele.

Neist veidi eemal, maailmatu suure veetõrre ääres mängis teine poistesalk konni. See meelitas Jaki kohe lähemale, sest siin võis kõige kergemini lahti saada oma suurtesse taskutesse kogutud träänist.

— Kes tahab kulperit osta? pöördus ta mängijate poole, näidates pihus kummitaotud suurt Vene viiekopikalist vaskraha.

— Näita siia!

Ja varsti kees seal äge kauplemine Jaki kulperite üle, sest need olid tõesti haruldased. Vaevalt leidis kogu õues poissi, kes oleks osanud neid paremini kumeraks taguda ning just niisugusteks muuta, et lõovad iga nõõbi või raha „ära“. See „äralõõmine“ seisnes selles, et nõõp pidi muutma kulperiga peale lüües oma algasendit. Oli ta pandud kummuli, siis pidi kargama selili, oli aga selili, siis pidi jälle langema kulperi lõõgist kummuli.

Teisel pool seda suurt tünni istus veerenni juu-

PÆVALILLED.

res vaikselt omaette üks väike poiss. Ta nagu ei kuulnudki seda kisa ja kāra, mis voogas mõni samm temast eemal, vaid nokitses omaette mänguauto kaljal. Taskunoaga oli ta osavasti meisterdanud pilbastest autoaluse, kinnitades sellele juhikutka ning vineerist lõigatud rattad. Nüüd oli auto peaaegu valmis ja poiss lūkkas seda möõda veerenni serva edasi-tagasi.

— Kas jookseb küll? küsis Martin, kes oli veidi eemal seisatanud ja vaatas poisi meistritööd.

— Jookseb küll, naeratas poiss.

Ta vaatas oma suurte siniste silmadega Martinile otsa ja neis sätendas kummaline rõõm.

— Homme värvin auto halliks. Ratastele tõmban mustaga kodarad peale ja ka numbri panen taha, jutustas poiss. — Siis viin mänguasjade-kauplusesse.

— Aa... imestus Martin. — Sa valmistad neid siis kaupluse jaoks?

Poiss noogutas pead.

— Varem tegi seda Vello. Nüüd on Vello haige ja teen mina.

— Kes see Vello on? küsis Martin.

— Minu suurveli. Ta valmistas maju, mitme-

SUUR MURI

kordseid maju punaste katuste, pumpade ja lillepeenardega. Ning mõnikord ehitas ka laevu. Kõik mastid, purjed ja korstnad peal. Nüüd aga ütleb arst, et ta on väga haige, — tiisikus.

Sel silmapilgul tuli Hobusenägu nende selja taha.

— Vaat, kus auto! hüüdis ta. — Poisid, kes tahab minuga sõitma tulla?

Ta teeskles, nagu avaks autoukse ja roniks rooli-putkasse, moonutades oma nägu nõnda, et kogu poistekari ümberringi rõkkas naerust. Siis tõstis korraga jala ja astus auto lõmaks.

— Kehv auto, läks nagu tikutops krõpsti katki, ütles Hobusenägu nagu imestudes.

Ja juba järgmisel hetkel, nagu uut tegevust otsides, seisis ta otse Martini ees, silmitsedes teda jalatallast pealaeni.

— Oh-hoo, siin on üks uus nägu! hüüdis ta silmi suureks ajades.

Martin ei lausunud sõnagi, sest ta tundis nagu vaistulist vastumeelsust selle räpase poisi vastu. Kuid Hobusenäole tuli vist midagi naljakat meelde, sest ta hakkas katsuma Martini käsivarsi, koputas vastu rinda ja katsus kaelasooni.

— Oled vist kaunis vedel vend? küsis ta siis irvitades.

— Kas tahad kiskuma tulla? purskas Martin järsku.

— Oh ei... kus sa sellega... teeskles Hobusenägu taganedes, nagu kardaks ta Martinit. — Sa oled ju vist see tuntud jõumees Jaan Pomm, kes esineb tsirkuses. Kust siis mina, kiisapoeg, sulle vastu saan! Lööd mu kohe vastu maad oimetuks nagu kilukarbi. Aga kas sa oskad ka kivi visata?

— Muidugi oskan!

— No ütleme, kas sa jõuad visata üle tolle katuseharja? näitas Hobusenägu kõrge kivimaja poole, mis piiras leheõue kolmandast küljest.

Martin otsis maast kivi. Ta tahtis sellele Hobusenäole näidata, kuidas ta lennutab kivi. Mitte ainult üle majaharja ei viska ta, vaid palju kõrgemale, otse pilvede alla, nõnda et kivi kaob vaatajate silmist nagu täpp. Sest kiviviskes teadis Martin end olevat meistri.

Ta keerutas kivi käes, kuna kõik poisid jäid ta selja taha. Ent just viimsel hetkel, millal ta pidi laskma kivi pihust lendu, meenus Martinile, et kõrge majakatuse taga asub käidav tänav. Mis saab siis, kui ta kivi tabab mõnd inimest? Martin laskis käe kiviga langeda, kuid samal hetkel klirises kuskil puruks üks aknakaas.

Nagu pomm kargas ühest uksest väike nõgine mees välja ning jooksis rusikaid viibutades Martini poole:

— No küll ma sulle näitan, sa igavene võrukael! Just oma silmaga vaatan, kuidas võtab maast kivi ning virutab sisse mu töötoa akna.

Väike nõgine mees, kes oli leheõues asuva mehaanika-töötoa omanik, haaras Martini pikkadest juustest kinni.

— Ma ei visanud teie akent puruks, hädaldas Martin.

See ajas väikese mehikese päris vihale.

— Või veel valetama ka! hüüdis ta suure häälega. — Selle eest teen su naha nõnda palavaks, nagu oleksid tulnud otse praepannilt.

— Pidage, isand Jasmin! kõlas korraga ülalt rõdult meeldiv hää.

Kõik vaatasid üles. Ka lühike mehejupats laskis Martini tukast lahti, naeratas pisut oma tõmmu näoga ning tegi kohmaka kummarduse.

— Tere hommikut, härra Trent!

Trent, kes oli pikk, sihvakas, heades rõivastes härra, puhta pruuni näo ja kõrge sileda laubaga, raputas üle rõduääre sigaretilt tuhka alla ning sõnas:

— Tol poisil on õigus.

— Ah sel võrukaelal? küsis mehejupats imestudes, näidates Martini poole oma musta põidlagaga. — Aga ma nägin oma silmaga, et ta võttis maast kivi ning käsi liikus viskamiseks...

— Jah, naeratas härra Trent rõdult, — teil on sula õigus, isand Jasmin. Poisi käsi liikus küll viskeks, aga kivi jäi talle pihku.

— Aga kuidas võis siis juhtuda see ime, et minu aken purunes?

— Väga lihtsalt. Too teine noorhärra, vaadake, too punase tukaga, too viskas akna puruks. Kui te tahate just mõne poisi tukka sasida, siis raputage toda punast.

Härra Trent naeratas, kuna lühike mehejupats sööstis koleda sõjakisaga Hobusenäo poole. Ent see oli väle nagu kits, kadudes mõne hüppega läbi võlvkäigu tänavale.

— Kui näen sind veel kord siin õuel, siis kison sul kõik juuksed peakolu küljest lahti! viibutas lühike mehejupats oma määratud rusikaid ning läks tagasi töötuppa.

— Kes see härra on? küsis Martin, peaga üles rõdu poole näidates.

— See on härra Trent, lehetoimetaja, vastas Jakk. Samal hetkel kostis mitmest suust hüüd:

— Lehed tulid... lehed tulid...

Martin sai veel heita imestleva pilgu üles rõdu poole, kui juba Jakk haaras ta käest kinni ning kiskus teda lehtede väljaandmise kontori poole. Kuid Martin pidi ikka mõtlema härra Trentile — toimetajale. Tema meelest oli see tähtsaim inimene maailmas. Ja nagu salaja, üsna südame põhjast tõusis temas häbelik soov — saada kord samasuguseks toimetajaks nagu härra Trent.

— „Postimees“ tänane... „Postimees“ tänane! Nõnda kaikusid korraga kõik südalinna tänavad

heledast kisast. Väikesed poisid, palja jalu, ühedel mütsilodud kuklas, teistel juuksesalgud hoopis katmata, kiilusid nad justkui süstikud jalutajate vahelt läbi, jooksid, tõuklesid, seisatasid hetke, et müüa mõni leht, ja jätkasid jälle oma kisa:

— „Postimees“ tänane... „Postimees“ tänane!

Heledad kilavad hääled kostsid üle vankrite müri-
nast ning autode tuututamisest, millede rataste eest vilksatas alatasa surmapõlgava kiirusega läbi mõni paljasjalgne poisiklutt. Juhid vandusid, pidurdasid raginal oma masinaid, kuid see oli asjatu — lehepoiss ruttas juba kaugel eemal oma heleda kisaga, vist silmapilgukski oma rututuhinas märkamata hiljuti varitsenuid ohtu.

Ja jälle:

— „Postimees“ tänane... „Postimees“ tänane!

Kõikjalt kostis see nagu mõne võitlussalga sõjahüüd: tänavailt, õueväravailt, akende alt, treppidelt, üsna vankrirataste juurest, lähedalt ja kaugelt, otse rahuliku jalutaja kõrva ääres ning pargis, pingil tukuja nina all.

Martin jooksis oma ajalehekimbuga läbi pargi. Ta süda peksis päris kuuldavalt, kui keegi härra ostis esimese ajalehe. Siis müüs ta veel teise, kolmanda ja neljanda. Korraga hüüdis keegi eemalt:

— Poiss, tule siia!

Samal hetkel nägi Martin ka teist lehepoissi, kes jooksis hüüdja poole. Martin surus lehekimbu kõvasti kaenla alla ja tormas üle munakivide, et olla esimesena kohal. Teel lõi ta varba vastu teravat kivi, ent ta pigistas hambad valu pärast kokku ja lippas edasi. See oli nagu võistlus, mida tuli pidada rusikate, jalgade väleduse, karjumise ning kavalusega.

Keskpäeval kodu poole lonkides oli ta väsinud nagu koer. Jakk ootas teda juba väraval ja küsis:

— Kas läbi müüdid?

— Läbi! hõikas Martin. — Ja kolmkümmend tükki nagu sinagi.

— Kuidas kolmkümmend, sa võtsid ju kaks-kümmend?

— Võtsin veel pärast kümme juurde.

See nagu halvas Jaki uhkust. Ta pidas end ikka kangemaks ja vanemaks lehepoisiks kui Martinit. Tõsi, kolmkümmend ajalehte polnud just suur raskus müüa, kuid meelsasti oleks ta tahtnud selles asjas jääda võitjaks.

— Aga kui palju sa teenisid? küsis ta siis äkki võidurõõmsalt.

— Kolmkümmend lehte, loomulikult kolmkümmend senti — sent lehel.

— Ah-haa, naeris Jakk, — aga minul on kolmkümmend kaheksa puhast.

— Kuidas see nii on?

— Aga on, vot!

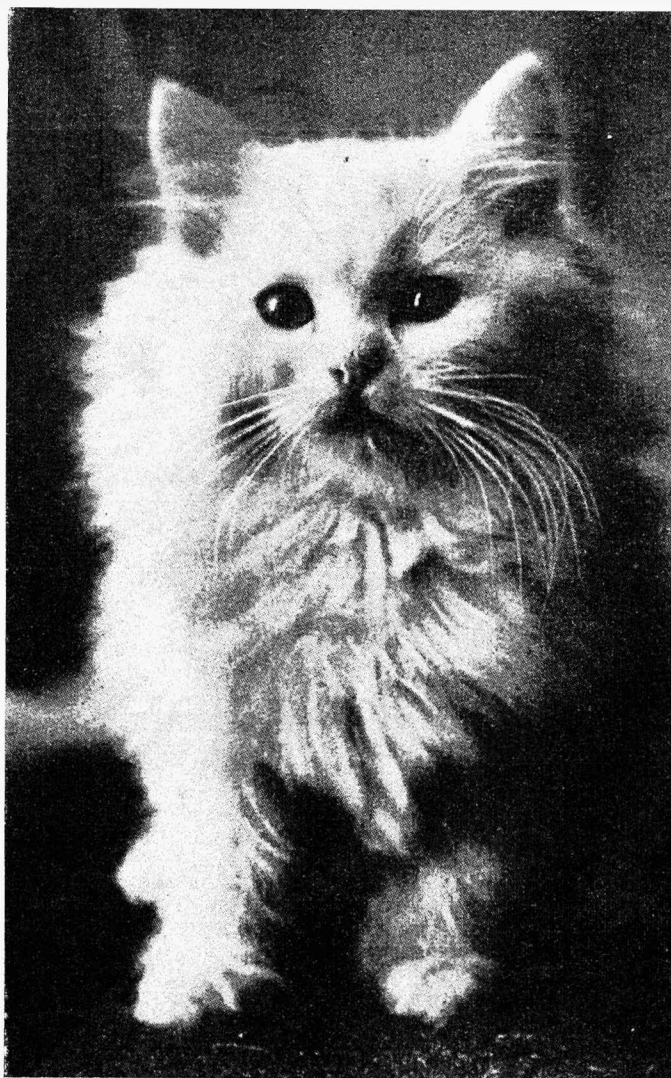
Jakk kaalutles hetke, kas avaldada Martinile see väike saladus või mitte.

— Aa, vot, nii, otsustas ta siis hetkelise kahtluse järel. — Alati juhtub, et mõni proua või härra annab mõne mõtlikult oma varbaid. See küüs valutab ikka. Aga ta mõtles endamisi, et tema küll sedaviisi sente santima ei hakka. Kel sent tagasi saada, see saab ka tagasi, niisugune poiss on Martin.

— Mis sul seal hõlma all on? päris ta siis.

— Võtsin viie eest saia, kogeles Jakk. — See on Kusti jaoks... ta on nii väike... ja...

Jaki sõnades oli imelik tõsidus. Martinile tundus, nagu ei seisaks tema ees pikk paljasjalgne, veidi kasimatu ning sageli pisut ropu suuga ajalehepoiss, vaid hoopis täismees, kel südamel rasked perekonnamured.

... JA TEMA SÕBER KIISU

— Sain selle raha külperite eest, lausus Jakk veidi elavamalt ja nüüd oli ta Martini silmis jälle harilik lehepoiss, kes müüs, vahetas ja ostis igasugust rämps, püüdes igaüht veidi tätsata ja nühkida nagu juut.

Mõlemad poisid kadusid majja. Nüüd oli tarvis veidi puhata, sest homme oli jälle päev, millal tuli joosta mööda munakive, karjuda ja võib-olla isegi rusikatega võidelda, sest niisugune oli see lehepoiste elu.

Nüüd on möödunud sellest palju aastaid. Aga kui mõnikord Martin ja Jakk juhtuvad sellesse kõrvalisse tänavasse, siis kerkib nende silmade ette jälle kogu lehepoiste vilgas elu.

— Martin, patsutab Jakk rõõmsalt sõbra õlale, — kas mäletad veel seda leheõue, väikest poissi, kes valmistas mänguasju... Hobusenägu... lühikest ja tahmast Jasmini ning härra Trenti? Aga nüüd sa oled ise samasugune toimetaja-härra...

Siis vastab Martin naeratades:

— Muidugi mäletan. Kuid ennast jätab sa päris välja. Kes see oli, kes nõhises ja urgitses oma taskute kallal, kui keegi juhtus andma veidi suurema raha?

— Ah-haa! naerab Jakk suure häälega. — No sellepärast on võrsunud minust ka äriimees. Ja mõnigi lehepoiss on saanud minul kümnesendiseid, sest ka praegu leidub samasuguseid kavalpäid, nagu olin ise.

Mõlemad sõbrad sammuvad edasi. Neil on seljataga tükk huvitavat, seiklusrikast ja vahelduvat poisesepõlve, mille mälestused soendavad veel vanaduspäevilgi südant.

7. järg.

Härg avaldas ägedat vastupanu, mõirgas metsikult ja pööritas vihaseilt silmi. Hirm ja rahutus haarasid kõiki, hirm, mis ometi meeldivald erutas, ning rahutus, mis joovastas. Jarl Alte asetas vasaku jala ette ning tõstis kirve mõlema käega kõrgele. Vaevalt oli härg veetud õigele kohale, kui kirves, langetatuna jõulise ja kunstipärase löögiga, tabas tema kukaft. Härg röögatas ja langes põlvili. Kohe olid ka orjad pikkade pussidega platsis. Üks torge kuklasse, paar lööki kaelatuiksuonde, siis tõmbasid nad ta pikali ja vedasid kohe ohvri- anuma juurde, et kallist verest tilkagi kaduma ei läheks. Sel ajal kui härg verest tühjaks voolas, segas üks preestri abilisi lakkamatult kepiga ohvri- anuma, et veri ei tarduks. Kui härg oli verest viimse tilgani tühjaks voolanud, tõstsid preestri abilised ta kõitega üles ning kandsid ta võre tagant välja. Seal võtsid härja vastu teised orjad ja vedasid ta templist välja, kus nad teda siis nulgima asusid.

Üksteise järel toodi nüüd loomad sisse. Üksteise järel langesid nad kirve ohvriks ja jätsid oma vere ohvri- anumasse. Nende laipu aga ei viidud enam välja nagu härja oma. Nad visati lihtsalt kõrvale ja jäeti sinna, kuni ohvritalitus lõppes.

Üks laiguline sõnn ohverdati Freyle. Kõik teised ohvrid aga valasid oma vere võitlustejumal Odini auks, et ta jagaks õnne ja kordaminekut plaanitud viikingisõitudele.

Lõpuks toodi sisse ainus äikesejumalale määratud ohver, orjatar Trude. Paar orja tõid ta võrestikuni, seal võtsid ta vastu preestri abilised ja käristasid tal hilbud ümbert. Hinge kinni pidades jäi rahvahulk tardunult seisma. Ent orjatar suust ei kuulunud ühtki oiet ega ohet. Juukseidpidi veeti ta üles jumalakuju ette ja asetati selle ees asuva paekivi teravale servale selili. Jarl Alte märguande peale surusid orjad ta vastu kivi. Kostis ääretut hirmu ja õudust väljendav kisendus, mis aga kohe vaibus võikaks tasaseks inisemiseks. Murtud seljaga lamas orjatar Trude põiki üle Tori ohvrikivi.

Preestri abilised tõstsid nüüd äärenitaidetud ohvri- anuma jälle selle endisele kohale. Jarl Alte tõmbas ohverdamisvõru käest, määris selle verrega kokku ja pani uuesti kätte. Siis võttis ta ohverdamiskepi. Esiteks ta pritsis verd Odinile, siis Torile, seejärel Freyle ja viimaks kõigile muile jumalale. Ka templi seinu, põrandat ja lage pritsis ta ohvri- verrega. Kui ta oma töö templi kõige pühamas paigas oli lõpetanud, tõstsid abilised ohvri- anuma kohalt, jarl Alte aga sammus, tema abiliste järgnedes talle ohvri- anumaga, aeglaselt templi ukse poole ja pritsis verd paremale ning vasakule. Alles siis, kui anumast oli lõppenud

viimne tilk verd, viidi see tagasi ja asetati endisele kohale.

Kuid sellega polnud ohverdamis- talitusel veel lõpp. Nüüd veeti templi- väravast välja Odin oma vankri- ga ja rakendati selle ette kaks uhket valget hobust. Nende ette aga astus ori, kes oli peitunud härja- nahka, millele olid sarved ja sõrad külge jäetud ja mis oli varustatud tilisevate kuljustega. Korralduti rongkäiguks Odini hiide. Kõige ette astus jarl Alte, õlal verine kirves. Tema järel tuli ori loomanaha ja kuljustega. Sellele järgnes Odin valgete hobuste poolt veetavas vankris, ümbritsetud valgesserõivastatud preestri- abilistega. Lõpu moodustas rahvahulk. Nii vaikselt, et oli kuulda vankri loginat ja kuljuste tilise- mist, liikus rongkäik läbi õõ Odini hiie poole. Seal ootasid juba, igaüks oma surmapuu külge aheldatud, üheksa orja ja roimarit, kes tuule käes mänguasja- dena kõlkudes pidid tormijumalat lepitama.

Odini vanker sõitis metsalagendikule, mis oli ümbritsetud teravate kivirüngastega. Sellesse kivi- dega ümbritsetud ringi tohtisid astuda vaid preester ja tema pühitsetud abilised. Kui Odini vanker oli jõudnud sihtkohta ja tema järel sammunud rahva- hulk end korraldanud, astusid preestri abilised kahe- kaupa ohverdamiseks määratud ootavate orjade ja roimarite juurde. Üks abilisi mõötis köit ja valis oksa, teine aga vabastas ohvri ahelaist. Üks orjadest nuut- sus ja anus, et ta ellu jäetaks. Kuid ta kohtas vaid osavõtmatust väljendavaid külmi pilke ning pidi taluma mõnegi preestri- abilise poolt antud jalahoobe ja tõukeid. Et ta kuidagi ei tahtnud vaikida, topiti talle üks kivi suhu.

Nähes, et abilised kõige- ga valmis olid, andis jarl Alte märku. Ühel hoobil kõlkusid ohvrid oksas, kõik ühekorraga. Ja veel enne, kui nood olid lakanud jalgu siputamast, kostis metsatuka kohal kohin. Tormine tuuleil raputas kõlkuvaid kogusid. Ja seal käis värin läbi koosolijate südame- te, värin, millesse segunes nii hirmu kui ka rahuldustunnet: Odin oli ohvri vastu võtnud!

Pikkamööda pöördus nüüd rongkäik Odini hiiest uuesti välja. Kui jälle templi juurde jõuti, olid orjad ohvri- loomade laibad juba ära vedanud, nülginud ja tikeldanud. Ka orjatar Trude laip oli kõrvaldatud ning visatud templi ees asuvasse pühasse allikasse. Ta polnud esimene ohver, kes oli heidetud tolle allika põhja. Odin asetati oma kohale Tori paremal käel. Jarl Alte tõmbas ohverdamisvõru käest ja asetas selle ohvri- anuma kõrvale alusele.

Selle- ga oligi ohvri- pidustuste esimene osa möödas. Rahvas läks telkidesse, puges nahkade alla ja püüdis veel veidi magada. Idas koitis juba uue kevadepäeva algus.

Kaheteistkümnes peatükk

Ingolf ja Leif läksid vaikides telkide poole. Ingolf tundis end väsinuna. Ta mõnules pingest vabastavas uneluses. Nõnda, nagu ta templist tuli, kõvendatuna usu ja karastatuna tahte poolest, tundis ta end olevat tihedalt seotud hirmsate jumalatega.

Leifil läks hoopis teisiti. Temale oli loomavere nägemine ja haistmine südame pööratama pannud. Rahvahulga, eriti aga Ingolfi joovastus oli teda masendanud, teda, kes ei uskunud jumalaisse, kes isegi vihkas koledaid klanitud puukujusid. Ingolfi pime andumus oli teinud ta südame lihtsalt haigeiks. Siin oli midagi talle täiesti mõistmatut. Kuidas võis Ingolf rahulikult pealt vaadata, kui inimesi jumalate auks vintsutati ja tapeti! Kuidas võidi uskuda jumalatesse, kelle auks tuli orje ja roimareid puua. Leif ei suutnud seda mõista. Ta tundis end äkki üksildasena, tekkis tungiv igatsus Helga järele. Ei, Ingolfis oli midagi, mida ta ei taibanud. Tema suhtumises jumalaisse oleks alati midagi niisugust, mis neid lahutab. Täinini polnud Leif sellele suuremat tähtsust omistanud. Nüüd aga kasvas see iseenesest ja võttis kindlama kuju. Ta ei saanud sellest enam üle. Ingolf ei võinud teada, milline kuristik ses asjas nende vahel avanes. Muidu ta poleks ju üldse võinud mõelda vandevendluse sõlmimisest temaga. Leifi hinges kees ja käaris. Iga sammuga kasvas seesmine pinge. Ja siiski ei võinud ta Ingolfiga seeütle rääkida. Sest niipea kui ta avaks suu, tuleks sealte vaid ägedaid, valitsemauid sõnu. Tema aga oli töotanud Ingolfi vastu mitte ialgi kurje sõnu tarvitada. Ent pinevus muutus talumatuks. Nad olid juba telkide ligidal. Veel paar sammu, siis oleks hilja. Ta seisatas otsustamatult, ilma et teaks, mida öelda või teha. „Ingolf!“ hüüdis ta valulis häälega. Ja tema hääel kõlas karedalt ning võõralt.

Ingolf jäi imestunult seisma ning pöördus tema poole. Hetke seisid nad teineteise vastas, Ingolf imestunult, küsiv pilk silmis, Leif ärritusest üleni värisedes.

Äkki hüppas Leif onupoja poole, haaras temast mõlema käega kinni ja sisistas talle kokkusurutud hammaste vahelt näkku: „Nüüd kaitse end!“

Ingolf ei taibanud seisukorda, tal ei jäänud ka aega seeütle järele mõelda. Ta vajas kogu oma vaimukangust, et end vaid jalul hoida. Leif tungis talle täie jõuga peale; oli, nagu kasvaks pingutades tema jõud. Ingolf märkas kohe, et asi oli tõsine. Kui ta end nüüd kohe vastupanule ei pinguta, võib Leif temast võitu saada. Leif turtsus, ägas ja rabeles kui meeletu. Ingolfile näis parimana vahejuhtum võimalikult kiiresti lõpetada. Aegamööda asus ka tema pealetungile. Kuid ta pidi Leifi võitmiseks kogu oma jõu kokku võtma. Viimaks see õnnestuski tal. Kasutades Leifi hetkelist kaitsetust, andis Ingolf hoobi, mis võitluse otsustas. Leif kukkus. Ingolf lamas tema peal. Tugeva haardega hoidis ta Leifi enese all.

Leif oli näost lillakaspunane ja otsekui tursunud. Ta suu oli vahus. Silmad olid verd täis valgunud ja ta pilk nii metsik ja kuri, et Ingolfil hakkas temast äkki hale. „Nüüd, onupoeg, saa jälle mõistlikuks,“ ütles ta paluvalt.

Kuid olla mõistlikuks sunnitud oli Leifile liig. Meeleheitlikult üritas ta oma käsivart vabastada, ja kui see ei õnnestunud, sisistas ta tigidalt: „Tappa võiksin ma sinu!“ Nüüd laskis Ingolf ta lahti ja tõusis ise üles. Ta lootis, et Leif teeb sedasama. Kuid Leifi oli nüüd jõuetustunne vallanud. Ta jäi kinnisilmi lamama. Kibe häbi läbis ja põletas kogu tema olemust.

Tükike aega seisis Ingolf Leifi kõrval ja vaatas talle otsa. Ta tundis, kuidas temas endas viha pead tõstis, kuid vapralt võitles ta selle vastu. „Mis ma olen sulle teinud?“ küsis ta viimaks rahulikult.

Leif ei vastanud. Ta jäi lamama vaikselt ja liikumatult suletud silmadega. Ahatades mõtles ta end-

misi, kas ta veel kunagi suudab silmi avada ja üles tõusta.

Pikkamööda hakkas Ingolf mõistma ja tajuma Leifi olukorda. Kindlasti oli Leifi vallanud viha jumalate vastu. Kuid mispärast tungis ta siis temale kallale? Tõsi küll, Leif oli igas asjas omapärane. Nüüd lamas ta maas, häbenes ja ei julgenud oma silmi avada. Kõige õigem oli talle enese leidmiseks aega anda. Ingolf seisis ikka veel ja ootas. „Tule nüüd, Leif!“ palus ta siis sõbraliku ja rahusobitava häälega.

Leif tõusis nüüd tõepoolest. Aeglaselt kogus ta end ja seisis jällegi jalul. Ingolf vaatles teda uudishimulikult. Leifi nägu oli lõtv ja silmade vaade kustunud ning nukker.

„Mis sulle öieti pähe tuli?“ küsis Ingolf tungivalt, suutmata ometi tagasi hoida vargset naeratust.

Leif seisis, ei vastanud midagi, ja näis, nagu meenutaks ta midagi ammu-ununut. „Ära muretse seeütle,“ vastas ta siis väsinult ja peaaegu häbelikult, kuid pisut jonnakust kostis tema hääles ometi. „Ma ei võidelnud sinuga, vaid sinu jumalatega.“

„Siis ei olegi ime, et sa ei võitnud,“ hüüdis Ingolf lõbusalt. „Veel oled sa liiga nõrk, et jumalatega jõudu katsuda.“

„Mitte kunagi enam ei lähe ma sinuga ohvipidustustele,“ seletas Leif mitte kaasa kistuna Ingolfi lõbususest. „Kord pean ma seda ometi ütelda tohtima ja ma palun sind, ära unusta seda ialgi; sinu jumalad ja teie jumalateenistus on minu meelest lausa jubeus ja jäävad selleks alati. Ja kui sa ei taha minuga seepärast vandevendlust pidada — kord peab selle välja ütleva!“

Summutatud raev hõõgus Leifi sõnadest ja Ingolf muutus tõsiseks. „Niisugusena, nagu sa oled, tahan ma sind oma vennaks, Leif,“ vastas ta rahulikult. „Oma vahekorra eest minu jumalatega pead ise vastutama! See aga, mida sina mõtled minu suhtumisest oma jumalaisse, pole minu asi. Kuid seda sa pead teadma, et kogu minu hing kuulub jumalatele ja et see jääb alatiseks nõnda. Nad on minu isade jumalad; reedaksin ma neid, reedaksin ma ka oma isasid. Ja enne kui see juhtuks, ohverdaksin ma meelsamini enda siinsamas Odinile!“

„Siis peab see sulle ju ohver olema — sõlmida vandevendlust mehega, kes su jumalate üle naerab ja oma esivanemaid on reetnud?“ sähvas Leif vastu.

Ingolf vaikus viivu. Viimaks vastas ta: „Seletada ma seda ei mõista, aga ma tunnen, et sinu juures on kõik hoopis teisiti kui minu juures. Mina alandaksin end, mitte uskudes oma jumalaisse; sina alandaksid end aga, kui nendesse usuksid. Nõnda tundub see mulle. Me oleme väga erinevad, Leif. Niisugusena, nagu sa oled, tahan sind endale vennaks.“

„Mina teen omalt poolt kõik, et sa seda ialgi kahetseda ei tarvitseks,“ vastas Leif rahuvallimil.

Nad läksid koos telki. Oli juba peaaegu valge. Idataevas oli laialt punane. Oli vaid vähe aega päikesetõusuni. Ingolf ja Leif kobisid vaikides magamiskottidesse. Ent kumbki neist ei sulgenud silmi. Vaikselt lamasid nad kuni ennelõunani oma asemetel. Täna, tunnil, millal päike kõige kõrgemal seisab, pidi nende vandevendlus sõlmitama. Esimesena tõusis üles Leif. Nähes Ingolfi silmi avatuna, ütles ta tasakesi ning malbelt: „Jookseme oja juurde!“

Ingolf hüppas püsti: „Jah, teeme seda!“

Nad lippasid läbi mõisa ja jõudsid kohale, kus üks kalju neid varjas. Seal olid nad end varemgi pesnud, kui nad oma Gaulari sõpru külastasid. Ingolf pistis pea vette, hõõrus seda mõlema käega ning puristas ägedasti. Leif aga viskas viimse kui hilbu seljast ja heitis enese vette. Seda nähes, järgnes Ingolf tema eeskujule. Nii lebasid nad nüüd jälle külg külje kõrval ning laskisid solisevat külma vett üle keha voolata, nagu tookord oma varase nooruse päevil.

Leif uuris päikese seis. „Kuule, me peame ruttama.“

Nad istusid veel veidi, pigistasid vee juukseist, keha kuivatamise aga jätsid päikese ja tuule hooleks.

Kui nad orust, mida mööda oja voolas, välja olid jõudnud, nägid nad inimesi juba kokku kogunenud olevat ja kiirendasid sammu.

Leif vaatas päikest. „Pole siiski veel keskpäev!“ hüüdis ta kergendatult.

Nende kohale jõudes, saabus sinna ka jarl Alte, kel oli eel püha talitus templipreestrina. Muidu mahe ja lahke mees, kõndis ta täna kalgi näoga ringi, ohverdamisvõru ümber käsivarre ja oda käes. Ori, kes teda saatis, kandis kaht murumätta-lõikajat ja kaht vahedateralist haljast nuga.

Inimesed olid kogunenud ringikujulise, vaiadega märgitud platsi ümber. Nad tegid lahkesti ruumi kahele onupojale ning jarl Altele. Kui need kolm nüüd märgitud platsi ümber seisis, käskis jarl Alte tulevasel vandeendadel kingad ja sokid jalast ära võtta ja platsile astuda. Siis astus ta ka ise platsile nende juurde ja joonistas selle keskele oma oda otsaga poolringi-kujulise joonise. Ingolfile ja Leifile anti kummalegi kätte mättalõikaja käsuga — lõigata lahti poolringi-kujuline mäta, kumbki enda poolt otsast alates. Aga piinlikult pidid nad seda silmas pidama, et nad selle mäta otsi lahti ei lõikaks, sest mäta pidi jääma maa elavaks osaks. Ingolf pidi lõikama piki poolringi välimist, Leif piki sisemist serva. Nad laskusid põlvele, surusid rasked nod maasse ja asusid lõikama. Oli vaja välja lõigata nii tugev mättariba, et see üles tõstes keskelt ei katkeks. Ingolf lõikas siledalt ja ühtlaselt. Ta oli täiesti rahulik ja talle ei läinud peaaegu kordagi, et ümberringi inimesed seisis ja teda vahtisid. Leif aga laskis end sellest segada. Ta asus lõikama kogu jõuga, temapoolne mättaserv sai saki-line ja ebaühtlane ja otsaesiselt voolas tal higi enne veel, kui ta poole tööga valmis oli jõudnud. Inimesed nägid, kui erinevalt see töö nende käes läks; paljud naeratasid ja pilgutasid vastastikku silmi.

Örn seisis Rodmariga otse ringi ääres. Örn ei näinud rõõmus olevat, oma meelepaha aga varjas ta ükskõiksuse maskiga. Rodmar soovastu vahtis peaaegu metsiku meelepahaga Leifi. Ta oli peaaegu valmis ringi hüppama, et teda läbi söimata ja näidata, kuidas tuleb lõigata. Kuid talle oli selge, et ta asja seeläbi ainult halvemaks võib teha; nõnda siis taltsutas ta ennast. Ta vaid kummardus Örni poole ja sosistas:

„Ingolf vajab tulevikus veel kogu oma jõudu ja rahulikkust, et Leifi taltsaks teha!“

„Teda ei taltsuta keegi,“ vastas Örn tasa, kuid järeleandmatult. „Sest kui setukal ajud logisevad, pole ta taltsutatav. Ja ajutõbised setukad pole millekski kasulikud ega too maailmale muud kui õnnetust!“

„Ta on minu poeg,“ vastas Rodmar. Tegelikult nokkis ta Leifi alatasa, kuid ei talunud hästi, kui teised tegid sama. „Ära otsusta üleliia valjult!“

„Poleks ta sinu poeg ja minu suguvõsast,“ sosistas Örn süngel toonil, „siis poleks tema vendlust Ingolfiga iialgi midagi välja tulnud, igatahes niikaua mitte, kuni minul veel midagi selle kohta on ütelda.“

Ingolf ja Leif olid mäta lahti lõiganud ja asusid seda nüüd üles seadma. Ettevaatlikult tõstsid nad selle kõrgele, kuni ta seisis püsti nagu väravakaar. Siis astus ligi jarl Alte ja asetaski oma oda kaare keskele mäta alla toeks. Ta ise toetas oda, kuni Ingolf ja Leif veel ühe mäta lahti lõikasid ja üles tõstsid. Nende veri ei tohtinud nõrguda murusse, vaid pidi ühinema puhta maamullaga. Oli see tehtud, astusid nad jarl Alte juhatusel kohaselt mätaskaare alla, üks odast paremale, teine vasemale. Jarl Alte lausus vandetootuse ette ja poisid vandusid vendlust, olles kumbki asetanud oma kääre pühale võrule. Nüüd ligines ori nugadega. Jarl Alte ulatas nood vandevandadele käsuga — oma värskeltvannutud vendlust seeläbi kinnitada, et nad oma verd ühiselt lasksid voolata pühasse maamulda, mis neelab kogu vere endasse.

Ta näitas neile, millisesse kohta reies nad pidid torkama. Mõlemad poisid torkasid korraga. Ingolf surus noaotsa tugevasti lihasse, nii et tekkis tubli haav. Leif pistis noaga reiest läbi. Noaots ulatus reiest paari tolli pikkuselt välja ja tal oli tublisti tegemist, kuni ta noa reiest kätte sai. Veri voolas suurte ojadena nende sääri mööda alla. Oli imelikult köditav, kui see üle palja jala talle alla nürises. Leif vaatles tähepanelikult, kuidas tema ja Ingolfi vered murukamara augus ikka lähemale kokku jooksid. Et see tema meelest liiga aeglaselt läks, kummardus ta, tegi noaotsaga renni ja segas verd mullaga. Naerulagin tõusis õhku sadadest kõrdest. Isegi Örni näole tekkis vastu tahtmist midagi naeratusetaolist ja ka jarl Alte ei vaadanud enam hoopiski nii valju näoga ringi.

Leif tõstis silmad üles ja võttis äkki sirge seisangu... Ta vaatas veidi imestunult ümberringi ja tema pilk jäi peatuma Ingolfile. Selle näol asus nii ilus naeratus ja ta silmad läikisid niiskelt.

Jarl Alte kuulutas nüüd, et Ingolf Örni poeg ja Leif Rodmari poeg on sõlminud seadusepärase vande-vendluse, ja määras kindlaks selle sündmuse tunnustajad. Sellega oli too pidulik talitus lõpul. Ülestõstetud mättad asetati hoolikalt jälle oma kohale, et nad seal uuesti kinni kasvaksid ja emakeste maaga ühendatult edasi elaksid.

Ingolf ja Leif olid nüüd ühendatud tugevaima sidemega, mis leidub maa peal: verevendluse sidemega — vere ja soo kõige pühamate ja murdumatute ahelatega. Maa, millest nad kahe ema üsa kaudu olid võrsunud, oli täna joonud nende üheks nireks ühinenud verd. Nüüd olid nad otsekui ühest sülest uuesti sündinud, sest nad olid seisnud mäta võlvil all, mis oli osa elavast maast. Emake maa oli näinud nende lepet ja seda tunnistanud ja ükski maa-pealne võim ei saa seda enam tühistada.

Esimesena astusid Alte pojad nende juurde, soovides mõlemale õnne sõlmitud vendluse puhul. Sुरु-des tugevasti Ingolfi kätt, sosistas Haasten usaldavalt: „Leifi näol on sul nüüd vend, kes igal ajal on kõhkle-matult valmis viimse tilgani oma verd sinu eest ohverdama. Pea teda siiski alati hästi silmas, sest temas valitseb laane rahutus, kuid möllavad ka laane hädaohud.“

Holmsten ulatas Leifile laiateralise, kullaga palistatud tugevarrelise võitluskirve, mille nägemine tõi saajale rõõmupuna põsile. „Võta see kirves, sõber Leif,“ ütles Holmsten rõõmsalt. „Viibuta teda vapralt, kuid vaata ette, et sa temaga kogemata mõne sõbra pead ei purusta!“

Leifile tõusid pisarad silma. Ta suudles Holmsteni tänuks kirve eest.

Sõprus Leifi ja Holmsteni vahel kestis kogu selle päeva. Ingolf ja Haasten rõõmustusid seeü-le. Kunagi varem polnud need kaks saanud paari tun-digi teineteisega rahu elada. Ingolfis tärkas lootus, et kallid kingitused, mida Leif ja Holmsten olid oma-vahel vahetanud, avaldavad nende läbisaimisele sood-sat mõju. Ta oli täna rõõmsam tavalisest.

Ka Leifi valdas täna ebatavaline rahu ja kindlus-tunne. Sõlmitud vendluse kaudu endale võetud vastu-tustunne äratas temas mehisuse. Ta tundis endas täiskasvanu tasakaalukust, mida hoovas kogu tema olemusest.

Ohtu jõudis kätte ja ohvripidustuste teine öö oli algamas. Kui rahvas hakkas liikuma templi suunas, ütles Leif Ingolfile: „Kuule, mina ei lähe teiega kaasa, ma jään siia oma telki.“

„Siis ei lähe mina ka sinna,“ vastas Ingolf näoga, nagu poleks tal vähimatki tahtmist minna.

Kuid sellest ei tahtnud Leif kuulda. „Kes mind tunneb, see ei imestu minu puudumise üle,“ ütles ta. „Kuni sinuga on lood teised. Kui sa ükski ei lähe, sunnid sa mind endaga kaasa minema ja seda ma ei teeks meelsasti.“

(Järgneb.)

Mõnda laevadest ja meredest

Meri oma mõõtmatute avarustega on alati täitnud noorte, eluküllaste poiste kujutluste-maailma. Kes meist ei tunneks igatsust valges vahus tuiskavate veteväljade ja võoraste linnade ning maade järele? Iga terve ja eluinnust pulbitsev poiss januneb mere järele, mis oma peegelsileduses ja saagikülluses on nagu hellitav ja armastav ema, kuna maruhoos on meri tuiskav lainetemõll, mis sunnib end kartma ja austama. See noor, kes on kasvanud mere süles ja kes on kogenud tema mitmepalgelisust, ei vabane merega ühtekuuluvuse tundeist iialgi. — — —

Võib-olla on see eestlasele nii iseloomulik mere-armastus pärit meie sangarlikelt esiisadelt, kelle viikingisõitudest oleme lugenud ja kuulnud nii palju.

Eesti oma pika rannajoonega, varjatud lahtedega ja rohkearvuliste saartega kuulub mereriikide perre. Iseseisvuse ajal on Eesti kaubalaevastik kasvanud kümnekordseks, ulatudes praegu 200 000 tonnile ja näidates pidevat tõusu.

Käesolevast numbrist alates hakkab „Viikingi“ oma veergudel järjekindlalt avaldama mereasjanduslikke artikleid, püüdes rahuldada poiste huvi mereasjanduse vastu. Saagu „Viikingi“ veergudel avaldatud kirjutised algmaterjaliks ja teerajajaks poiste teadmistele laevadest ja meredest.

Iga vana merekaru jutustab muheldes neist aegadest, millal ta noore madrusena sõitis uhkel purjelaeval. Purjelaeval sõites saab noor meremees tõelise ülevaate meresõidust, olles seal usaldatud täielikult mere ja looduse meelevalla alla, kus usaldatakse ainult oma võimsaid käsivarsi ja tugevat taglast ning kindlatest plankudest laevakere. Mugav ja rahulik aurulaev on nagu kiirrong, mille aknaist näeb mööda-vilksatavat maastikku. Sõit purjelaeval aga on nagu jalarännak läbi kaunite kohtade, kus kõike saab oma käega katsuda ja kus ise tuleb enese eest hoolitseda.

Seepärast algame ka oma kirjutisteseeriat purjelaevadega, mis olid esimesed teerajajad vahustel maailmameredel ja mis pole oma osatähtsust kaotanud tänapäevagi mehhaniseeritud ajastul.

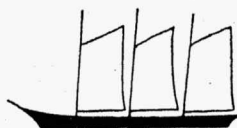
Purjelaevad liigitatakse oma taglase järgi, kusjuures taglaseks nimetatakse maste ja nendele kinnitatud varustist (purjed, vandid, trossid jm.).

Lihtsama purjelaevana tunneme ühemastilist rannapurjekat ehk jahti. Jahiks ja sageli võõrapäraselt kutriks nimetatakse ka kõiki meresportdiks kasutatavaid purjekaid. (Joonis nr. 1.)

Kaljjas ehk kahvelkuunar on kahe-, kolme- või enamamastiline purjekas, kus igas mastis on ainult kahvelpurjed. (Joonis nr. 2.)

Joonis nr. 1

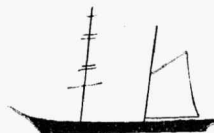

Joonis nr. 2

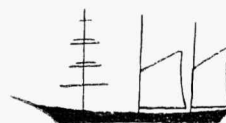
Üldnimega kuunar (sloop) nimetatakse mitmemastilist purjelaeva, kus ainult esimeses mastis on raapurjed, teistes mastides aga kahvelpurjed. Kuunarid alaliigituvad: a) brigantiin, mis on kahe- mastiline purjekas, mille esimeses, nn. fokmastis on

raapurjed, tagumises aga kahvelpuri (joonis nr. 3);

b) kolme- ja enamamastiline purjekas, kus samuti ainult fokmastis on raad, järgmistes aga kahvelpurjed ja mida kutsutakse meremeeste keskel barkan- tiiniks ehk kuunarparkiks. (Joonis nr. 4.)

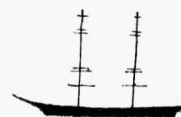
Joonis nr. 3

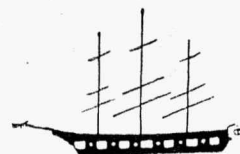
Joonis nr. 4

Kahemastiline purjekas, kus mõlemas mastis on ainult raapurjed, kannab nime brikk. (Joonis nr. 5.)

Kolmemastilist purjekat, mille kõikides mastides, s. o. fokis (käilamastis, esimastis), grootis (keskmises ehk peamastis) ja besaanis (ahtrimastis) on ainult raapurjed, nimetatakse fregatiks. Kui veel sõjalaevastikud sõitsid uhkelt tuulest paisutatud purjede all, oli fregatt sõjalaeva armastatud mustertüübiks, mille rohkearvulistest pardaluukidest vaatasid välja malmist valatud kahurite torud. Eestikeelse nime- tusega hüütakse kolme-, nelja- või viiemastilist ainult raapurjesid omavaid purjekaid täislaevaks. (Joo- nis nr. 6.)

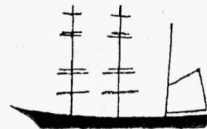

Joonis nr. 5

Joonis nr. 6

Veel üks läbilöönum tüüp praegusaja purjekatest on parklaev ehk lihtsalt park, mis on kolme-, nelja- või viiemastiline laev, kus esimeses mastides on raapurjed ja ainult kõige tagumises kahvelpuri. (Joo- nis nr. 7.)

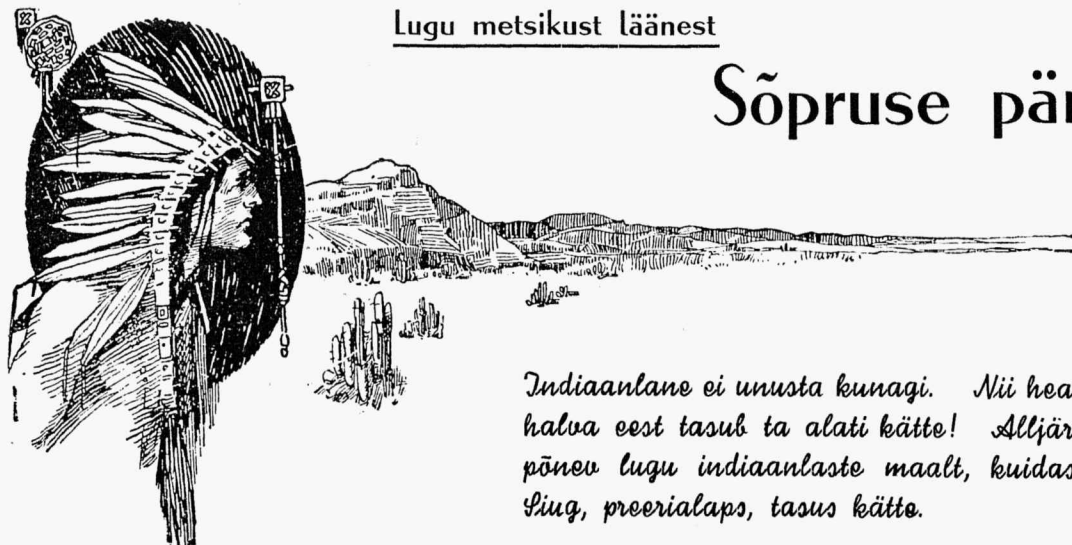
Joonis nr. 7

Eesti suuremate purjelaevade omanikuks on Pärnu meremees K. Jurnas, kelle „Jaan“ on 1140, „Gunn“ 1003 ja „Atlas“ 717 br. reg. tonni suured ega jää oma suuruselt seega maha keskmisest kaubaaurikust. Suu- rim Eesti purjekas on siiski haapsallase M. Utovi „Mihkel“ 1639 br. reg. tonniga.

Teised meie välissõidu-purjelaevad on 500—200 br. reg. tonni suured ja meil on neid praegu paari- kümne ümber, kuna üldse oli 1. jaan. 1939. a. Eestis purjelaevu 139 tükki, milledest 38 on varustatud abi- mootoriga.

A. M-n.

Sõpruse pärast

Indiaanlane ei unusta kunagi. Nii hea kui ka halva eest tasub ta alati kätte! Alljärgnevalt põnev lugu indiaanlaste maalt, kuidas Valge Siug, preerialaps, tasus kätte.

Kullaotsijad

Valge inimesena evis Jim Cothway õnne. Kullaotsimine preeria ääres Lääne-Albertas pole väga tasuv töö, kuid sest ajast, kaks aastat tagasi, kui Jim asus sinna ja ehitas oma pisikese onni Assinamoni lõunakaldale, naeratas talle õnn.

Iga kuu saatis ta kenakese summa koju, kuna nädalast nädalasse kasvas hinnalise tolmu tagavara, mida ta hoidis varjatult onni pöranda all.

Elu preerias on väga üksildane ja Ned Tolbat, Jimi lähim naaber, kes elunes kuuteistkümmne miili kaugusel, põlnud sugugi sõbralik inimene. Tema oli ka kullaotsija, kuid nelikümmend aastat asjatuid püüdeid leida vara üksildastes kohtades vähendasid ta huvi elu vastu.

Kui Jim oleks tundnud inimesi paremini, oleks ta naabrite vähem rääkinud oma edust. Jim saavutas edu kahe lühikese aastaga; Nedil oli ebaõnnestunud nelikümmend aastat. Nii, võib-olla oli see loomulik, et Ned vaatas poisi edule teatud kadedusega.

Kuid see ei tulnud Jimile kunagi mõttessegi. Nende kahe vahekord oli kaunis sõbralik ja selle kahe aasta jooksul rääkisid nad väheste teiste valgetega.

Siis juhtus midagi, mis hävitas nende preeriaelu monotoonsuse.

Väljudes ühel juunikuu varahommikul oma onnist, nägi Jim üht meest ratsutavat üle lagendiku. See oli indiaanlane, kes istus vaevu oma sadulas; ja peagi nägi valge mees, kuidas ta kukkus maha ja jäi lamama. „Surnuks löödud või haavatud, ma arvan,“ pomises Jim ja pikema mõtlemiseta saduldas ta oma hobuse ning ratsutas abistama punanahka.

Mees oli meelemärkuseta ja Jim kandis ta õrnalt oma onni, hoolitses väsinud hobuse eest ja kosutas neid mõlemaid, niipalju kui see oli võimalik.

„Veemürgitus ja nõrkus,“ pomises ta endamisi. „Arvan, et päeva või kahe pärast sa oled terve, poiss.“

Oletus osutus õigeks. Tänu Jimi abile, paranes invaliid varsti. Jim oli üllatatud, et ta uus kaaslane oskas hästi inglise keelt ja et ta oma tagasihoidlikkuses oli valmis tegema rasket majapidamistööd.

Õösiti keris ta end pörandalaudadele ja magas raskelt. Ja Jimi kahtlus indiaanlaste vastu haihtus peagi.

„Hüva,“ ütles ta ühel hommikul, kui näis saavuvat aeg lahkumiseks. „Mul oleks heameel sind näha, kui sa mõnikord siit mööda ratsutad, Valge Siug. Kui tuleb vihmaeeg, teeksime koos jahiretket.“

Kuid indiaanlane vaatas talle ainult segaselt otsa. Siis, võttes tööriistad õlale, läks ta alla jõeharu

juurde. Ta ei tahtnud ära minna ja nii need kaks töötasid päevast päeva külg külje kõrval ning olid väga õnnelikud teineteise seltsis.

Sageli leidis Jim, et indiaanlase tumedad silmad jälgisid teda, kuid ta ei teadnud, et tuli, mis põles neis, oli tänulikkuse-tuli. Ta ei teadnud, et need pilgud avaldasid seda, mida mehe vaikivad huuled ei suutnud kunagi väljendada.

Kui ta ühel õhtul nägi Valget Siugu, seda sale-dat kuju, väljasirutatud kätega seisvat loojeneva päikeses suunas, ei tulnud talle üldse mõttessegi, et see preerialaps palvetas, et nad ühel päeval saaksid koos ratsutada läbi õnnelikkude jahimaade.

Ned Tolbat

Ühel õhtul ilmus Ned Tolbat onni uksele, kui Jim ja Valge Siug tulid tagasi jõeharult. Ta silmitses saabujaid sünge üllatusega, sest ta vihkas indiaanlasi.

„Kes on su uus sõber?“ päris ta lühidalt, jättes punanaha tervituse tähele panemata.

Jim ütles talle.

„Nähtavasti oli vajadust seltsilise järele,“ pomises Ned. „Hüva, mina —“

Ta jälgis Valget Siugu, kes vaikiselt paigutas päevase kullaleiu Jimi salajasse panipaika.

„Sa loll!“ urises ta. „Sa vana loll, et näitasid sellele mehele, kus hoiad kulda.“

Jim ei vastanud midagi, ent kui saabus õhtu, märkas ta, et Ned oli vaikne ja mõtteis. Kui oli aeg lahkumiseks, saatis Jim teda kuni aiani.

„Sa oled rumal, et sõbrustad selle mehega. Ta on Sioug — ta kindlasti röövib sind ja löikab esimesel võimalusel su kõri läbi.“

Jim vaikis viivu.

„See ei kõla nagu indiaanlase tänulikkus,“ lausus ta ebakindlalt. „Ja ma usun, et see mees on tänulik.“

Ned pani kannatamatult käe noorema õlale. Pimeduses ei näinud Jim kurja helki, mis tekkis ta kaaslaste silmi.

„Võta mind kuulda,“ jätkas Ned kiiresti. „Mina tunnen seda ümbruskonda ja ma ütlen, et sa teed rumalust. Indiaanlase tänulikkust ei või usaldada, kui on tegemist kullaga. Seepärast kaalu oma olukorda.“

Sel õöl ei saanud Jim unustada vanamehe sõnu, kui ta lamas oma kitsal asemel.

Kui ta vaatas magavale indiaanlasele, teadis ta, et selle mehe uhkes ja vaiksuses olekus on midagi, mis nende lühikese sõpruse jooksul on pannud teda austama Valget Siugu.

Samal ajal teadis ta, et riskis paljuga, avaldades oma varanduse saladuse tundmatule indiaanlasele, kes võis teda petta.

Järgmisel hommikul tõusis ta otsusega öelda Valgele Siule, et ta läheks, ent tal polnud selleks julgust.

Kuid varsti ütles indiaanlase kiire taip talle, et ta seltsilise suhtumine temasse on muutunud. Jimi pilkudes oli ilmne umbusaldus, tema hääles polnud midagi vanast sõprusest ja ikka jälle leidis noormees indiaanlase pilgus ebamäära rahutust.

Valge Siug leidis vaid ühe lahenduse võimaliku olevat. Talle meenus mees, kes külastas neid eelmisel öhtul, ja kogu ta metsik eluoloom kasvas vihkamiseks.

Ta võis oodata, kuid kord, ühel päeval see mees, kes tuli tema ja ta sõbra vahele, pidi kannatama selle eest.

Sel ööl ei maganud Valge Siug, ta oli tegevuses oma mõtetega.

Ta pidi tagasi võitma selle valge mehe poolehoidu, keda ta oli hakanud armastama; ta pidi näitama end Jimi sõpruse väärilisena — väärilisena ratsutama tema kõrval eluradadel. Pidi näitama end suure kütina, pidi pakkuma rahu!

Niisiis, lebedes ärkvel, otsustas Valge Siug ratsutada metsanõlvakuile, ainsaks relvaks jahipüss, ja kolme päeva pärast tagasi tulla põdrakeelega. See igatahes näitaks teda väärilisena.

Järgmisel hommikul enne päikesetõusu ärkas Valge Siug uinakust ja piidles enda ümber.

Kõik oli väga vaikne, kuid ta ei teadnud, et valge mees jälgis teda kassile omase tähelepanelikkusega. Ta ei teadnud, kui ta peened, pikad sõrmed puudutasid lahkumistervituseks Jimi tekiäärt, et Jimi raske revolver oli sihitud just ta pea kohale.

Ta arvas, et Jim magab, ja kui ta sulges tasa ukse ning hingas preeria värsket hommikuõhku, lootsis ta, et need on vabastavad, õnnelikud unelmad.

Valge Siu jäljed

Valge Siug istus hobuse selga ja ratsutas piki Assinamoni kallast.

Päike oli kaunis kõrgel, kui ta möödus Ned Tolbati onnist, kus karm pioneer oli tegevuses oma tööga.

Kui Ned nägi lähenevat indiaanlase tumedat kogu, tekkis ta silmi tige viha. Ta kadus suurte

kivimürakate vahele ja toetus lähima kivi najale.

Järgmisel hetkel kõlas terav pauk ja Valge Siug tundis põletavat kuulihammustust oma põsel. Hirmunud hobune tormas edasi, komistas, ja pingutades metsikult, kadus üle järsu kaldaääre kohisevaise laineitesse.

Rohkem instinktiivselt kui just sellele mõeldes, viskas Valge Siug enda pikali — lõdvalt pikali, nagu oleks surm olnud silmapilkne. Ta lamas kaljude vahel, ent veidi aja pärast veeretis ta end vahutavatesse laineitesse.

„See tegi lõpu talle,“ pomises Ned; siis ta tõstis taas püssi ja hobune kukkus peaga ees vette.

Ned Tolbat lonkis onni, puhastas hoolikalt püssi ja võttis siis laekast ühed vanad ja paigatud mokassiinid. Need pani ta jalga.

Teisest laekast võttis ta salgu musti juukseid, millised olid arvatavasti mõne indiaanlase peast võetud, ja pani oma särgitaskusse. Nii ettevalmistunult saduldas ta oma hobuse ja ratsutas preeriasse.

Umbes ühe miili kaugusel Jim Cothway onnist peatus Ned sügava kaljulõhestiku põhjas, sidus hobuse kinni ja hakkas ettevaatlikult lähenema.

Järsult kaldaservalt nägi ta Jimi hoolikalt töötavat jõeharu juures. Suure ringiga jõudis ta nähtamatult onni ukseni. Ta lipsas sisse.

Kahe minuti pärast väljus ta, taskud punnis, ja asetades hoolikalt jalgu, libises ta nagu vari rohtlaane kaljulõhesse.

Kergendusohkega oli Jim sel hommikul jälginud ukse sulgumist Valge Siu saleda kogu järel.

„Nagu kunagi indiaanlane — lahkub sõnalasumatult,“ ütles ta endale, pannes revolveri kõrvale. „Igatahes ta on läinud ja ma olen õnnelik.“

Ent kui saabus hommik ja ta töötas üks, näis kuumus rohkem rõhuvat kui tavaliselt ja rohtlaane suur, sosistav vaikus näis olevat pinevam. Keskpäeval katkestas ta töö ja pöördus tagasi onni.

Lävel peatus Jim äkilise karjatusega. Ta jala ees kuival liival oli selgestinähtav värsked mokassiinjalg.

Ta virutas ukse kiiresti pärani ja ruttas kohale, kus asetses kuld. Panipaik oli tühi!

Silmapilguks oli Jim täiesti segane kohutavast tõsiasiast. Kui ta ringi vaatas, peatusid ta silmad mustal juuksesalgul, mis rippus simsinurga küljes. Ta oli sageli lõõnud endagi pea selle vastu, kui ta tõusis kiiresti panipaiga kohalt, ja ta teadis, kui kergesti võis juhtuda säärane asi.

Järgmisel hetkel kõlas terav pauk ja Valge Siug tundis põletavat kuulihammustust oma põsel.

Jim tõusis püsti.

Kas teate, mida tunneb mees, kui ta avastab, et ta kaheaastane hinnaline töö on olnud asjatu?

„Valge Siug!“ sosistas Jim aeglaselt. „Nedil oli siiski õigus!“ Mokassiinjalg ja must juuksesalk ei võimaldanud enam mingisugust kahtlust.

Rumal, et ta ei võtnud arvesse Nedi hoiatust, et ta ei saanud kohe minema seda indiaanlast ja ei paigutanud kulda kuhugi mujale.

Ta jooksis välja ja püüdis leida mokassiinide jälgi. Ent mitte olles jalajälgede ekspert, ta ei saanud neid jälgida ja otsustas viivitamatult paluda Nedi abi.

Ned istus oma tagasihoidliku pruukosti juures, kui noormees ratsutas ukse ette.

„Valge Siug rõõvis mu paljaks ja põgenes,“ ütles Jim, ronides sadulast. „Tahan, et sa tuleksid minuga kohe kaasa ja aitaksid teda jälitada.“

Jim ei märganud rõõmumuiet, mis libises üle vanamehe näo, kui ta nägi, et ta kavalus oli õnnestunud.

„Sa raibel!“ pomises Ned. „Olen kindel, et ta läks piki jõeäärt ja meil on raskusi teda jälitades.“

Järgmisel silmapilgul sõitsid mõlemad metsikus galopis tagasi üle rohtlaane.

„On täiesti selge, kes seda tegi,“ ütles Ned, vaadates jälgi.

„Vasema mokassiini paiga jälg, märkasid seda ise! Jätkame seda teed!“

Ned kummardus ettepoole, jälgides kujutletavat jälge, mis juhtis mööda jõekallast sinnapoole.

„Suundus mageda vee poole, et end kindlustada. Pole kahtlust, ta jättis oma hobuse teisele poole. Halloo! Ma kaotasid siin jäljed!“

Ned hakkas kohal siia ja sinna tammuma, nagu otsiks ta kadunud jälge, kuna Jim seisis nõutult kõrval. Ta ise ei suutnud midagi näha — pole ka ime! — ja tal polnud aimugi, et ta kaaslane veab teda alt, rõõmustudes pettuse õnnestumisest.

Nad läksid üle jõe ja otsisid teisel pool, kuid ikkagi polnud näha ühtki jälge. Oli juba peaaegu õhtu, kui Ned tunnistas end võimetuks:

„Pagana kavalad jälgeda kaotamises, nood punanahad!“ tähendas ta. „Mõtle, sa oled kaotanud oma vara — heldus küll! Mis see on?“

Ta pani käe silmade kohale ja vaatas tardunult loode suunas. Leebe tuulepuhang paitas nende nägu, kuna seal kaugel tõusis üles pruun udu — udu, mis näis mustenevat, kui nad vaatasid, ja tõusis kiiresti taeva poole.

„Tuli,“ oigas Jim. „Rohtlaas on tules!“

Mõne sekundi vahtisid nad vaikides. Öhtutuul hakkas tõusma ja selle tugevnedes näisid kaugelolevad pilved tumenevat.

„Usu, see on minu onn, mis põleb,“ ütles Ned kähiseva ja ebaloomuliku häälega.

„Kui see on sinu — kaotad sa niisama palju, nagu mina kaotasid,“ ütles Jim pisut irooniliselt.

Ned haaras kätega Jimi käsivarre nagu raudtangide vahele. Ta mõtles varastatud kullatolmule, mille ta oli ära peitnud alles mõni tund tagasi.

„Tule, Jim! Sa pead mind aitama võidelda selle vastu.“

„Ära ole rumal,“ ütles Jim rahulikult. „See koht põleb ammu enne ära, kui meie sinna jõuame. Ja pealegi ei saaks me seda kunagi teha. Preeria põleb!“

Ned oli endast väljas. Kui mõelda, et pärast kõiki neid plaanitsusi häviv varandus igaveseks tules!

Polnud üldse kahtlust, et preeria oli leekides. Tuli veeres üle tasandiku nagu sulav metall, kuna tujuka hõõguse kohal kerkis suitsupilv suitsupilve järel.

Mõlemad jooksid oma hobuste järele ja ilmusid tagasi vaikse vee kaldale. Nüüd oli tuul tõusnud nagu mingiks lähenevaks orkaaniks. Pimedus laotus üle maa, kuna kaugusest kostis sügav mõirgamine nagu müristamine.

Ta võidutses oma vaenlase üle; ja mis oli loomulikum kui see, et ta täitis oma isade vana kommet, põletades maani maha selle onni.

„Kõige parem, kui läheksime nüüd vette,“ pomises Ned, ent Jim seisis vaiksel, võlutuna sellest majesteetlikust imest.

Veripunased tulekeeled heitlesid ja kihutasid üksteist taga suitsuvaiba all, kuna suured leegid tõusid vuhisedes taeva poole. Tuul põletas meeste nägusid; lendavad sädemed hakkasid langema nende rõivale ja üks preeria hunt libises läbi rohu nende jalgade ette.

„Ratsanik!“ sosistas Jim.

Ta vaatas pingutatult läbi suitsu nende poole kihutatav mustade täppide hulka. Massi keskel oli üks suurem kui teised — üks, kes sarnanes poolalasti kujuga, ratsutades hirmunud hobuse seljas.

Punanaha kättemaks

Kui Valge Siug kukkus sel hommikul hobuse seljast, teadis ta, et ta ainukeseks lootuseks on lamada, teeseldes surnud.

Olles kord vees, oli ta kadunud vastase silmist ja poolpupunult kandis vool teda allapoole, kuni ta suurte pingutustega jõudis lahtiste kaldaäärsete kivideni.

Ettevaatlikult, vere voolates ta põsest, ronis ta järsule kaldale ja lamas varjatult, kuna Ned puhastas oma püssi. Valge Siug ihaldas kättemaksu, ent oli selge narrus peale tungida relvastatud mehele. Ta pidi ootama ja võib-olla, kui langeb pimedus, saabub ta võimalus.

Ta nägi Ned Tolbatit ratsutavat üle preeria; siis, ronides välja oma peidukohast, astus ta onni, lootes leida relva. Ent Ned oli võtnud püssi kaasa ja nii roomas Valge Siug jälle tagasi ja ootas ning lõpuks nägi vaenlast taas tulevat.

Olles hobuse kinni sidunud, seisis Ned oma onni uktsel ja võttis sargi alt kaks pödranahast kotti välja. Ta kaalus neid mõttikult ja ruttas siis onni.

Valge Siu silmad välkusid metsikult, kui ta taipas, mis oli juhtunud. Ta tundis neid kotte — kas ta polnud neid näinud päevast päeva Jimi onni põranda all? Kui langes pimedus, oli talle selge, mis teha.

Siis ilmus Jim Cothway. Punanahk ei kuulnud, mis juhtus nende vahel, ent nende erutatud liigutisist järeldas ta, et kõneldi rõõvimisest. Ja kui mõlemad ratsutasid minema, lipsas ta peidupaigast välja ja astus onni.

Ta otsis kõik kapid ja nurgad läbi, ent esialgu ei leidnud ta muud, mis oleks ta tähelepanu köit-

nud, kui paar mokassiine. Need olid nagu tema omad, ainult palju halvemad ja — nad olid niisked. Ta pani mokassiinid oma pauna, et neid hiljem võrrelda.

Siis võttis ta jahukoti käsele ja tühjendas selle sisu põrandale. Seal, valge tolmu hulgas olid põdranahast kotid!

Ka need pani Valge Siug oma pauna ja metsik rөөm valdas teda. Vana sõjainstinkt, mis päritud võitlevate esivanemate pikalt realt, hakkas end avaldama. Ta võidutses oma vaenlase üle; ja mis oli loomulikum kui see, et ta täitis oma isade vana kommet, põletades maani maha selle onni.

Juba leegitses tuli ja Valge Siug, istudes Nedi kõhna hobuse seljas, jälgis onni põlemist. Ja kui siis rohtlaase süttis tules, mõirgas ta joovastuses. Varsti põgenes ta leekide eest läbi pimeduse ja hundid põgenesid koos temaga, ta hobuse jälgedes.

Valge Siug ei kartnud, ent järsku haaras teda hirm. Kus on Jim? Kas ta pääseb leekidest?

„Tule,“ pomises Ned. „See näib tõepoolest ratsanik olevat; ent olgu, hoolitsegu ise enda eest. Läheme parem vette, kui tahame säästa oma silmi.“

Oeldes seda, tõmbas ta noormehe jökke. Nad sammusid kaugele vette, võttes hobused endiga kaasa, ja mõne minuti pärast oli nende ümber vaid pimedus.

Jimile näis, nagu oleks ta kuulnud kabjaplagnat ning sellele järgnevat pladinat päris enda lähedal.

Viimsed hetked allveelaevas merepõhjas

Allveelaevade „Squaluse“ ja „Thetise“ kohutav saatus on kõigil veel värskelt meeles. Toome siin kirjelduse samalaadsest juhtumist aastast 1931.

Hiina aurulaeva „Yuta“ kapten märkas Kollasel merel sõites 20 merepenikoorma kaugusel Vei-hai-veist tihenevat udu. Samas udus, kus liikus too rahulik kaubalaev, sõitis ka Inglise hall allveelaev „Poseidon“, mis oli tugevasti relvastatud nii pealetungi vastu kui ka kaitseks. „Poseidoni“ meeskonna mõteteid ei olnud sel juunikuu pühapäeval sugugi sõjakad, vaid iga mees täitis oma ülesandeid, sõites veepinnal, ega mõelnud üldse udule.

Saatust juhtis nood kaks laeva kokku ja kaubalaev andis sõjalaevale surmalöögi. Aurulaeva käil löikas sügava lõhe allveelaeva kahekordsesse kattesse. „Poseidoni“ mehed pidid kohe merre hüppama või muidu oleksid nad ühes laevaga põhja vajunud.

Mõne minutiga oli antud käsk ja mehed sõõstsid merre üksteise järel. Samal ajal tungis vesi laeva ja see vajus põhja. See sündis kahe minuti vältel, millise aja jooksul pääses 32 meest, kulutades igaüks vähem kui 4 sekundit, kuna tavaline mees kulutaks selleks kakskümmend korda rohkem aega.

Ohumüllid ja paks õli, mis tõusis sügavusest ja laotus ujujate ümber, näitasid kohta, kuhu allveelaev oli uppunud. Kaks paati tihedas udus päästsid inglased. Suurem osa nende 21 seltsimehest oli siis juba surnud, hukkudes paativoolavas vees. Nii kindlaks, kui allveelaev oli ehitatudki, ometi löikas aurulaev ta teraskatte lõhki ja purustas koguni ta keregi. Tõuge löi mehed vaaruma ja pootsman Willis kuulis käsku, et kõik vettpidavad ukсед tuleb sulgeda. Ta täitis kohe käsu, kuid ovaalne uks ei sobinud oma kohale. Kokkupõrge oli uksepiidad viltu väananud. Kaaslaste abiga õnnestus tal siiski uks kuidagi kinni suruda, kui laev korruga järsult kallakile vajus, tuled kustusid ja mehed tundsid, et laev vajub allapoole. Tõuge tunnistas neile varsti, et nad olid põhjas.

Willis püüdis kõnelda komandoruumi. Ei tulnud vastust. Ta oli lootnud, et nad siiski varsti võivad tõusta. Kuid nüüd paljastus talle kohutav tõde.

Siis mässasid leegid nende kohal ning kuulda polnud enam midagi.

Kui suits lõpuks selgines, nägid Jimi valutavad silmad imelikku pilti. Rohtlaane hundid roomasid süngelt veest välja, ja jätkates oma teed suitseval kaldal, piilusid nad kahtlustavalt üksteist.

Siis kostis järsku ümin — inimlik ümin — sellesse ebatavalisse vaikusse. Jim pöördus ja nägi Nedi just sel silmapilgul, kui see tahtis püssipäraga lüüa kolmandat, vees roomavat inimest. Jim juhtis just parajal ajal löögi kõrvale ja järgmisel hetkel haarasid Ned ja Valge Siug teineteise kõrist. Nad vajusid vee alla, rabeldes kõvasti, ja Jim suutis vaid suure pingutusega tirida nad kaldale.

Valge Siu sõrmed olid nagu tangid Nedi kõri küljes.

„Lase lahti! Lase lahti!“ karjus Jim; ja indiaanlane kuuletus, vaadates talle imestudes.

Ned tõusis jalule.

„Küllap ma veel tasun sulle kätte!“ kähistas ta. Siis, hüpates hobuse selga, kadus ta, kihutades metsikut.

Valge Siug jälgis ta kadumist ja Jim nägi ta põsel inetut haava. Rohtlaane laps, hinges taas rahu, laskus põlvedele ja pakkus isandale oma sõprust.

„Hüva,“ ütles Jim. „Nüüdsest on meil ühine tee, Valge Siug.“

„Ja ühel päeval,“ lisandas indiaanlane hardalt, „ratsutame külg külje kõrval õnnelikkudele jahimaadele.“

Laev oli kindlasti põhjas kinni, 120 jalga vee all. Nad olid lõksus ega võinud abi loota väljastpoolt. Nende elu olenes nende endi ettevõtlikkusest.

Taskulambi valgus välgatas pimeduses. Willis vaatas enda ümber. Vett tungis lakkamata sisse. Uks ja seinad ei olnud kindlad. „Pole midagi häda,“ ütles ta, et sisendada teistesse lootust.

Kodus Inglismaal oli temale ja teistele õpetatud, kuidas tuli toimida säärases hirmsas olukorras. Nad olid läinud suure reservuaari põhja, pannud endale selga Davise päästeaparaadi ja tõusnud pinnale. Tollal nad olid pidanud seda kaitseabinõuks, millist kunagi pole tarvis kasutada. Kuid nüüd nad olid Hiina mere põhjas, vaadates surmale silma. „Jumal aidaku meid,“ mõtles Willis ja ütles omaette meieisapalvet. Teised ühinesid ta sõnadega. Hiinlasest stjuuard, kelle nimi oli Ah Hai, seisis vaikselt, langesatunud peaga.

Neid oli kuus meest laevas. Vesi tungis sisse armutult. Nad ei teadnud, kas nende kaaslased olid elus või surnud.

Willis võttis kätte Davise aparadi ja käskis teistele toimida samuti. See on kummikott, mis kinnitatakse üle õlgade ja ümber vöö käivate paeltega rinnale. Siit viib juhe hingamisaparaati, mis kinnitatakse suu ja nina peale. Silmi kaitsevad klaasid. Koti põhjas on hapnikusilinder, kust saab vajaduse järgi hapnikku. Seda on niipalju, et mees jõuab veepinnale, misjärel kott poiuna hoiab meest veepinnal, kuni tuleb abi. Robert Davis oli kulanud kogu oma elu sukeldusprobleemide uurimisele ja nüüd oli tema lihtsana näiv aparaat ainsaks vahendiks, mis võis nood mehed nende veelaevast vanglast päästa.

Nad võtsid aparadi ja kinnitasid selle endile külge. Willis seletas igaks juhuks veel, kuidas aparaat töötab. „Ma kavatsen lasta vett sisse niipalju, et rõhumine kasvab küllalt suureks, misjärel avame ukse ja pääseme üles,“ ütles ta. „Siis tõuseme kohe pinnale, kui uks on avanenud.“

Juhtimine oli nüüd tema käes. Kui ta eksis, siis pidid kõik surema. Ta ei tohtinud eksida.

Mõtted tormasid ta peas: kuidas kajutisse tungiv vesi surus õhku, kuni see vastas vee rõhumisele väljaspool ja uks võidi avada ja kui tähtis oli tegutseda kiiresti, et pääsetaks pinnale. Elektrilambivalgus välgatas ja valgustas köit, mille abil nad pidid hoidma pead õhus ja olema valmis uksest välja sööstma. Pootsman Willis seletas oma plaani ja kõis kinnitati tema näpunäidete järgi.

„Avage auk!“ hüüdis ta ühele madrusele. See avas augu ja vesi hakkas sisse voolama. Nüüd muutisid nad teooria praktikaks. Hiinlasest stjuuard vaatles abitult päästeaparaati. Nähes ta jahmunud ilmet ja kaastunnetavaldavat segadust, haaras madrus Nagle aparaadi ja seletas talle selle tegevuse. Nagle heitis hiinlasega nalja, nagu oleksid nad istunud kusagil päikesepaistesel rannal. Inglise meremees teadis väga hästi, et nende seisukord oli lootusetu, kuid kuna norutamist ei olnud mingit kasu, siis naljatas ja naeris ta, et julgustada teisi. Kes poleks ses kohutavas olukorras merepõhjas hirmu tundnud, oleks pidanud olema rohkem kui inimene.

Mehed püüdsid oma tundeid võimalikult varjata, kuid kui taskulambi valgus välgatas ruumis, oli näha nende kohutavaist ilmeist, et igaüks mõtles: elu või surm?

Sellal kui nad seadsid päästeaparaate, tundus olukord talutavamana, aga kui kõik ettevalmistused olid sooritatud ja nad pidid vaikselt ootama, tundes, kuidas vesi tõusis aeglaselt, kasvas nende närvipingutus vahetpidamatult.

Willis tegi aeg-ajalt asjaliku häälega korraldusi. Kartes, et taskulambi patarei põleb läbi, siütas ta lambi vaid tarviduse korral. Nagle heitis vahetevahel nalja, et hoida tuju täiesti langemast.

Nii rahulikena kui mehed näisidki, olid nad suurimas pinevuses. Nende mõtted liikusid kodus Inglismaal, omaste juures, isade ja emade juures. Kas nad näevad neid veel kunagi?

Vesi tõusis, surudes õhku ülespoole. Õhk, mis enne täitis kogu ruumi, suruti nüüd poole peale, siis neljandikule. Selle rõhumise kasvades, muutus õhk peagu talumatult kuumaks. Mehed tundsid, kuidas kasvav rõhumine koormas ja väsitas. Ootamine oli hirmus. Kui nad oleksid võinud kohe välja pääseda, oleks olnud kergem. Aga nad olid võimetud. Ühisel jõulgi ei suudaks nad ust tõsta. Tonnide raskusega surus vesi seda allapoole. Nad ei pääsenud välja, enne kui õhu rõhumine laevas tõusis nii suureks, et see surus ukse lahti.

Aeg venis pikkamööda. Veepind tõusis. Nad hingasid oma päästeaparaatide hapnikku ja palvetasid südames. Akki jäi üks meestest teravasti kuulutama. Ta hingas paar korda. Polnud enam kuulda seda

Uudis iga hinna eest

Ajalehtede kirjasaatjad satuvad sageli kõige hulljulgemaise seiklustesse, püüdes rahuldada inimeste kustumatut uudisnälga. Vaevalt võiks kahe käe sõrmedel loetleda neid välismaisi reportereid, kes on leidnud surma Hispaania kodusõjas. Aga ka rahu ajal peab ajalehe sõnumisaatja ületama palju ohtusid ja osutama usumatut julgust ning leidlikkust, et teatada maailmale esimesena näiteks mingist õnnetusest. Kujuka näite säärasest hulljulgusest annab ameerika ajakirjaniku Linton Wellsi jutustus, sellest, kuidas tema ennetas oma ametivennad, hankides teateid ja pilte esimesena ookeani keskelt. Ta jutustab:

„Tulles Havaist, süttis mõne aasta eest reisijate-laev „City of Honolulu“, olles 700 miili kaugusel Los Angelesest. Veidi aja pärast saabus teade, et Ühendriikide armee transportlaev „Thomas“ oli päästnud kõik laevalolijad.

„Chicago Tribune“ esindajana saatsin raadiogrammi päästetuile, et soovin osta pilte põlevast laevast ja päästepatides viibivaist inimesist. Kuna 6 rulli

pulbitsevat häält, mis kuuldus aparaadist kogu aja. Kohutav mõte, et hapnik oli otsa saanud, sähvas talle pähe. „Mu hapnik on otsas, ma ei kuule enam midagi,“ ütles ta.

Veel ennemgi, kui need sõnad lausuti, märkas Willis oma aparaadi juures sama lugu. Polnud kahtlust, et ka tema hapnik oli otsas. Kõik olid nii pinevil, et ta ei julgenud tõtt rääkida. Ta pidi salgama.

„Sellest pole midagi,“ ütles ta asjaliku häälega. „Ma ei kuule ka enam häält, aga hapnikku on siiski küllalt.“

Selles puhastustules ootasid nad veel ligi tund aega, enne kui Willis leidis olevat õige aja katsuda välja pääseda. Nad seisid kõie juures. Vesi oli tõusnud peagu ukse ülemise ääreni.

„Nüüd võime avada ukse,“ ütles Willis. Kaks madrust, Lovock ja Holt, tegid asjatult katset. Kümne minuti pärast katsusid nad veel kord ja uks andis veidi järele, lastes vett sisse ja pisut õhku välja. Uks sulgus jälle ja mehed ootasid murelikult veel mõned minutid, kuna vesi tõusis edasi.

Nad katsetasid jälle ühisel jõul. Uks kerkis ja suur mull tihedat õhku tõmbas neid üles merepinna. Nad hoidsid teineteisest kinni, tõustes pinna poole. Aga Lovocki nägu oli vahepeal muutunud mustjaks. Holt, kes oli ka täiesti väsinud, märkas oma kaaslase meelemärkusetust ja hoidis tal kõvasti kaenla alt kinni, kuni nad mõlemad tõmmati venesse. Kuid Lovock ei toibunud enam. Akiline rõhu muutumine oli olnud liig ta vastupidavusele.

Enne kui Willis ja kolm ülejäänut jõudsid neile järgneda, lajatas uks jälle kinni. Nad olid kannatanud kirjeldamatuid piinu kahe tunni kestes ja nüüd nad nägid pääseteed sulguvat oma silme ees. Kuid mehed olid siiski küllalt julged, et mitte lootust kaotada.

„See ei kesta kaua,“ ütles pootsman Willis. Suur osa õhku oli ühes Lovocki ja Holtiga vee-pinnale tõusnud. Willis teadis, et vesi peaks tõusma peaaegu ukse pealmise piidani, enne kui nad saaksid selle avada.

Nad seisid kõiest kinni pidades veel tund aega, kuni vesi tõusis nende kuklani. Siis käskis Willis kõigil lükata. Uks andis järele. Ja nood neli sangarlikku meest pääsesid välja ja tõusid pinnale. Kuid vaid kolm neist jäid ellu.

Kui Willis poleks teadnud, mis tuleb teha säärases olukorras, oleksid nad kõik surma saanud. Willis sai tunnustusmärgiks kuldse sangarimedali, kuid too puhastustuli oli pingutanud ta närve niivõrd, et mitme kuu jooksul ta elas igal ööl sama õudset hirmu uuesti läbi.

Ilmutamata filmide eest nõuti 150 dollarit, nõustusin kohe. Siis telegrafeerisin „Thomas“ kaptenile, paludes luba pääseda merel laeva. Ta vastus oli lühike: „Thomas“ purjetab otse San Francisco ega peatu reisil, et kedagi peale võtta. Sellest hoolimata üüris ühe vana merilennuki ja läksin päästelaeva otsima.

Meri oli sile nagu klaas ja nähtavus kõige parem. 90-minutilise lennu järel ilmus „Thomas“ meie nägemispiirkonda. Kui olime umbes miilikaugusel, vähendas juht kiirust ja laskus allapoole, kuni masin oli mitte rohkem kui 15 m kõrgusel merepinnast. Siis tõmbasin sügavasti hinge ja hüppasin. Mul oli seljas vaid supeltrikoo ja ühes taskus oli veekindlas riides 500 dollarit.

Lendasin läbi õhu umbes 70 km kiirusega sel hetkel, kui paiskusin vette. Tundus mööduvat igavik, enne kui tõusin jälle pinnale, ja siis oli mu keha täiesti tuim. Ma raputasin pead, pühkisin üle silmade ja vaatasin enda ümber. Merilennuk surises Kalifornia ranniku poole. Veerand miili kaugusel tõusis lainetest „Thomas“ nagu pilvelõhkuja. Viibu-

tasin nõrgalt kätt ja jäin ootama selle mõju. Minutid, mis kulusid, enne kui laev võttis suuna minu poole, tundusid aastatena. Alles siis, kui nägin päästepaadi merre lastavat, hingasin kergemini ja tundsin väsimust ning külma.

Ronisin nõorredelit-pidi mööda ‚Thomase‘ tornikõrgusi külgi üles. Mind ei ole kunagi nii kirutud, nagu kapten nüüd tegi. Ta tahtis mind algul otse- teed arestikambriisse heita. Kui aga seletasin, et mu amet nõuab seda, pääsesin siiski päästetuid intervjuerima ja varsti oli mul niipalju oma silmaga näinute jutustusi, et nendega oleks võinud täita kogu lehekülje, ja peale selle olin ostnud rullide viisi ilmutamata filme.

Vahepeal oli mu merilennuk tõusnud jälle nähta-

vale. Ta keerles ‚Thomase‘ ümber ja laskus poole müli kaugusel laeva ninast. Mähkisin oma kallid filmid ja ülestähendused veekindlasse riidesse, läksin laevapärasse, ronisin reelingile ja hüppasin merre. Esiti arvasin, et laevakruvi imeb mind oma pöörisesse, kuid pimesi heideldes pääsesin ohutult pinnale ja nägin, et lennuk tuli pörisedes minu poole. Mõne minuti pärast oli mu vintsutatud ja kange keha tõmmatud lennukisse ja me olime taas õhus.

Möödudes ‚Thomases‘, nägin, kuidas kapten mulle vihaseks rusikat näitas, ja mina vastasin, lehvitades tänuks kätt. Kolm tundi hiljem olin Los Angeleses, kaasas esimesed pildid ja jutustused õnnetusest, ja meie leht oli oma uudistega 12 tunni võrra teistest ees.“

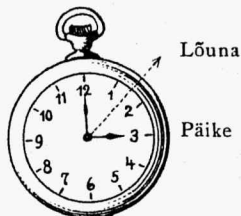
Kuidas leida õiget teed?

Vanades raamatutes seisavad kaunis sageli üsna jubedad lookesed Hansukestest ja Greetekestest, kes sügavas, sügavas metsas eksisid ja paljude seikluste järel hea haldja poolt päästeti. Kuid tänapäeva lapsed ei usu enam hästi kõiki sääraseid jutukesi, nad käivad metsa julgesti risti ja põigiti läbi ning teavad, et hea maa-kaardiga ja kompassiga ei eksita kunagi. Kes neid ei oska tarvitada, on rumal poiss, keda kunagi ükski tüdruk ei või usaldada.

Muide, mõnikord võib siiski — niimõnigi sõdur on seda suure sõjas tundmatuil mail kogenud — üsna kergesti teerajalt, mis viib koju, telki või sõprade juurde, kõrvale sattuda ning mitte alati ei evita kaarti ega kompassi. Seepärast tuleb, kui rännatakse tundmatus maastikus, jälgida taevaaloatust.

Seisab päike matkale minnes meie ees, siis tagasi tulles peab ta loomulikult meie selja taga asuma; seisib ta minnes vasemal, siis koduteel peab ta asukoht olema paremal. Ent kui kauemat aega matkatakse, peab mõtlema ka sellele, et päike ei püsi taevas paigal, vaid liigub lõunasuunas. Üht peame alati meeles pidama: kui vaatame päikest, siis rändab ta alati ja kõikjal paremale edasi; teiseks peab meil selge olema, et suur päikesketas seisab hommikul idas, lõunaajal lõunas ja õhtul läänes. Juba need väikesed juhised aitavad meid sageli.

Kuid mis juhtub, kui päike ei paista? Siis tuleb jälgida tuult ja pilvi. Nii kiiresti ei muuda tuulehoovused tavaliselt oma suunda. Tulevad pilved matkale minnes vasemalt poolt, siis peavad nad koduteel tulema paremalt, sest me pöörume ju ümber. Ning täpselt samuti on tuulega: puhus ta minnes meie vastu, siis tagasi pöördudes peab ta seljatagant puhuma.

Taskukell kompassina: tunniosuti pöörata päikese poole; keskkohal tunniosuti ja arvu 12 vahel näitab lõunasuunda.

Kui ei evita kompassi, küll aga taskukella, siis võib ka viimase abil kindlaks teha, kus asub põhi, kus lõuna. Kuidas seda tehakse? Taskukell pannakse lamedalt peopesale ja pööratakse nii, et väike osuti, tunninäitaja, näitab päikesele. Siis on lõuna alati seal, kus asub keskkohal tunniosuti ja numbrilaua arvu 12 vahel. Ka kui on pilves päev, suudab tähelepanelik matkaja vähemalt umbes heledama pleki järgi taevaskäike asukoha kindlaks teha ja ka see võib meid liiga suurtest eksirännakutest hoida.

Õõsel le:ame ilmakaared kohe, kui otsime üles Põhjanaela, mis ju alati seisab põhjas. Leidub vaevalt poissi, kes ei tunne tähekogu Suur Vanker. Otsitakse see taevas üles, siis leitakse kohe ka Põhjanael, sest kui Suure Vankri mõlemad „tagumised rattad“ ühendada joonega ja seda joont viis korda pikendada, siis jõutakse Põhjanaela, meresõitjate vana teejuhi juurde, mis näitab põhja. Oleme ta leidnud, siis teame üsna täpselt, kuhu meie tee viib.

Ollakse aga kõigest hoolimata täielikku üksildusse ja pimedusse eksinud, siis ei tohi sihitult ümber eksida, vaid tuleb kuulatada koorte haukumist, kirikukelli, raudteevahi majakese kella-signaale, vedurite vilesid ja muud seesugust. Kõik need on mürad, mis juhivad külade, inimeste juurde, kes aitavad meid edasi.

Kui olete Põhjanaela leidnud, siis teate, kus asub põhi ja millises suunas peate matkama.

Vierumäki

Soome spordikoolist

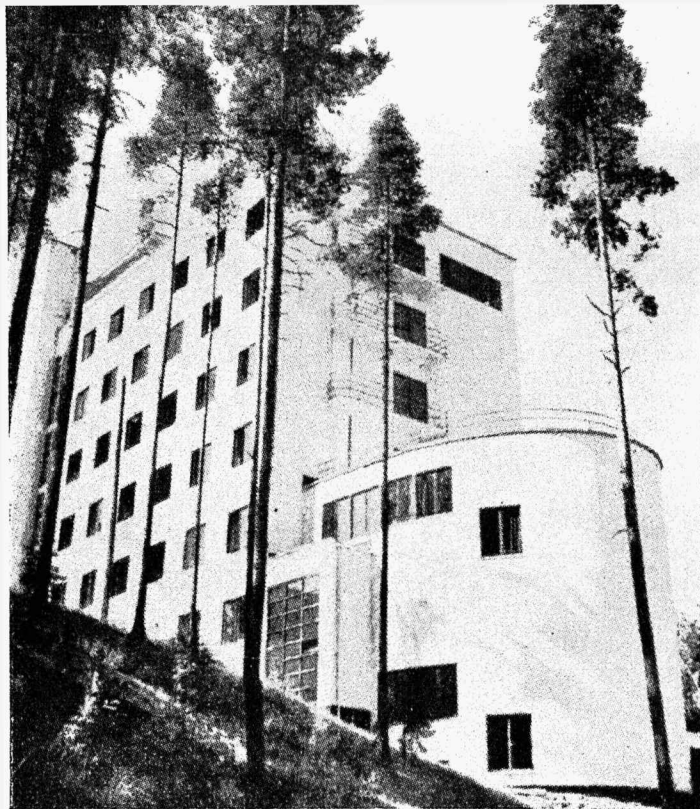
ja kuuskede ning saledate heledakooreliste kaskede, millede vahelt paistavad siin ja seal selged, vaikselt unelevad järved.

Jah, see on „tuhande järve maa“, mille vastu kogu maailmas on tekkinud suur huvi ta kuulsate sportlaste pärast. See kolme ja poole miljoniline rahvas on kõigil pärastsoja-aegseil olümpiamängudel samunud edukana ja samaväärsena kõigi teiste suurte spordirahvaste kõrval, saades imetluse ja lugupidamise osaliseks. Tunnustustäheks on soomlastele antud 1940. aasta olümpiamängude korraldamine.

Millel põhjeneb soomlaste sportlik edu? Selleks on mitmesuguseid seletusi. Üks neist on ülalmainitud riiklik spordiinstituut, mille külastamine end tõesti tasub.

Juba 1925. a. loodi selle asutise ellukutsumiseks vastav selts, kes tegi kindlaks, et selle asukohaks oli kõige sobivam Vierumäki, mis asus linnakärast ja liiklusest eemal ning pakkus nii suviti kui ka talviti suurepäraseid spordivõimalusi. Arhitekt Elis Bryggmann lõi siis praeguse ehitistekompleksi, mis on varustatud kõigi moodsa aja nõuetega. President Kallio ise pani instituudihoonele nurgakivi.

Selle oivalise looduse keskelt kerkib lumivalge ehitis, mille lihtsad selged jooned annavad tunnistust inimeste tahtest, kes selles elunevad. Arhitekt on silmas pidanud nõudeid õhu, valguse ja päikese järele

Pimestav-valgena eraldub kooli suurepärane ehitis tumedast metsast ja selgest taevast.

7. kuni 14. juulini 1940. a. toimuvad Soome pealinnas Helsingis XII olümpiamängud. Et soomlased neil mängudel omal maal esinevad eriti mõjukalt ja paremate tagajärgedega kui kunagi varem, on loomulik ja enesestmõistetav. Seepärast maksab juba aasta varem üles otsida koht, mis on Soome spordi südameks ja Soome olümpiamängude keskpunktiks.

Kolme ja poole tunnise rongisõidu kaugusel Helsingist asub väike jaamake Vierumäki. Selle läheduses asetseb „Suomen Urheilupuisto“, Soome maailmakuulus spordiinstituut. Tee jaamast sinna viib läbi põliste metsamaastikkude, kõrgete roheliste määndide

Kuulekad õpilased on need poisid, kui õpetaja seletab neile jalgpallimängu väikesi trikke ja knihve.

Hiiglane Bärlund (vasakul), keda iga laps Soomes tunneb, valmistus siin oma edukale Ameerika-reisile ette.

ning täiuslikult kooskõlastanud sisu ja vormi. Valge maja kõrval asuvad spordiplatsid ja igasugused harjutuspaigad, kus näeme soome meistreid ja noori rõõmsas mängus või tõsises ettevalmistustöös. See kool erineb teistest samalaadilistest Euroopas selle poolest, et siin ei valmistata mitte ainult spordiõpetajaid ette, vaid see on kõigepealt tegevsporlastele määratud. Siia tulevad lootusrikkad atleedid, kes on saadetud spordiseltside, koolide või vabrikumeeskondade poolt või kes oma saavutiste ja väikese tasuga on omandanud õiguse õpinguist osa võtta. Sellega, mis nad siin oma ala meistritelt õpivad, pöörduvad nad tagasi oma kodukohta ja õpetavad oma kaaslasi ning harjutavad saadud teadmiste varal ise edasi, kuni nad on saavutanud, mis nende murdumatu tahe on ette võtnud.

Siin harrastatakse peamiselt kergejõustikku, võimlemist ja raskejõustikku — kolm ala, milles soome sportlased kujundavad absoluutse maailmaklassi. Ja ikka suuremal määral on näha ka naisi, ilusaid soome tüdrukuid, sest naistesport on ka siin aegamööda läbi löönud.

Otse valge maja läheduses järve ääres asetseb soome sportlaste tähtsaimaid ehitisi — saun. Kui mehed on küllaldaselt higistanud ja ülemäärase rasva maha vihtunud, sööstavad nad karastavasse järve, et siis sama mängu jälle otsast alata.

Kuna kool on kõigile avatud, võib suurte rahvuslike ja rahvusvaheliste võistluste eel siin näha kõiki tuntud meistreid otse fanaatilise innu ja tõsidusega tööl. Ümbruskonna suurepärase metsades võib kõikjal kohata jooksjaid, kes treenivad eeskujuliku visadusega. Teisal näeme võimlejaid riistadel ikka sama harjutust kordavat, kuni see on veatu. Samal ajal panevad ujujad vaikse järvepinna laineutama. Kõikjal on käimas treening, et tuua kuulsust endale ja isamaale. Sest nii, vaikselt, usinas töös panakse õige alus suurtele saavutistele maavõistlustel ja olümpiamängudel.

Samasugune vaikne tõsidus, millega toimub praktiline töö ja vanade, taandunud meistrite poolt antav teoreetiline õpetus, valitseb ka puhketundidel. Siis võib neid imelisi atleedikujusid näha lugemissaalis raamatute taga või nad lebavad vaiksete järvede kaldail, puhkavad ja koguvad jõudu uueks tööks. Kui siis mõni soome tüdruk paadis alustab mõnd ilusat melanhoolist rahvalaulu ja kogu seltskond laseb oma häältel kõlada üle vee, siis võib olla nii haaratud, et ei unustata seda kunagi, vaid tuntakse alati igatsust selle tükikese paradiisi järele maa peal.

Hommikujooksuga algab päevatöö.

Valguse- ja õhuküllastes ruumides on hea puhata pärast päevatööd.

Kas lendurid on ebausklikud?

„Kas on olemas inimesi, kes on täiesti vabad ebausust?“ Nii küsib saksa naislendur Thea Rasche. „Vähemalt mina olen,“ väidab ta edasi. „Et tõestada seda oma ebausklikkudele lennukaaslastele, sooritasin oma esimese üksiklennu reedel, pealegi 13. kuupäeval; ja kõik läks hästi.“

Nagu näitlejail, meremeestel, jahimeestel ja auto-sõitjail, nii on ka lendureil oma eriline ebausik. Vana naine varahommikul, must kass risti üle tee jms. on halvad ennustused ka lendurile. Milgi tingimusel ei võivat lendur lasta end pildistada enne lendu, muidu juhtub midagi. Aga kui talisman, õnnetooja, jääb koju, siis pole mingit lootust. Talismane on igasuguseid: elevanti- ja karukujud, elavad ahvid, mustad kassid, Madonna pildid, tiigriluud, elevantikarvadest tehtud sõrmused, elavad kilpkonnad, linnud, armsate käte kootud sallid jne.

Väidetakse, et tagasipöördumine toovad õnnetust, kuid kuulsad lendurid teevad pigem seda, kui et stardivad ilma talismanita. Kui lendur on tööpoolest ebausklik, siis pole hea teda seepärast pilgata, sest „õnnetoojal“ on teatud sugestiivne mõju ja

hädahoohetkel võib eneseusaldusel olla väga otsustav mõju. Mõte, et „täna mul pole talismani ühes, täna juhtub midagi“ kutsub esile ebakindlust, mis on vaid kahjustav hädahoohetkel.

Oma Austraalia-lennul sai Thea Rasche ühelt kuulsalt austraalia lennuväeohvitserilt kingiks kuul-sakssaanud talismani, „lendava tiigriluu“. Austraallane oli viis aastat tagasi Indias tiigri maha lasknud ja oli sealt kaasa toonud pärismaalaste poolt amuleetina pühakspeetud luu.

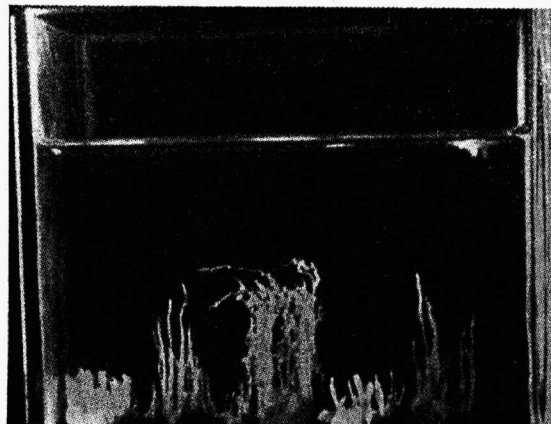
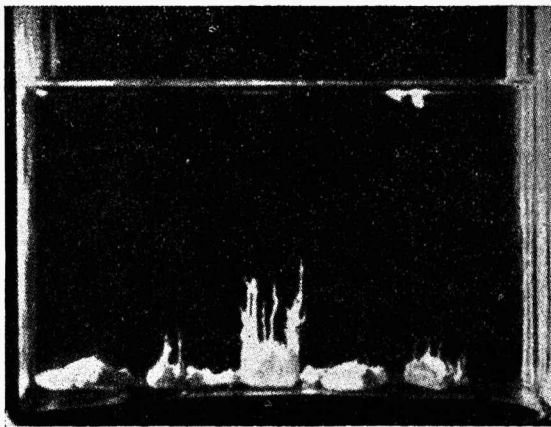
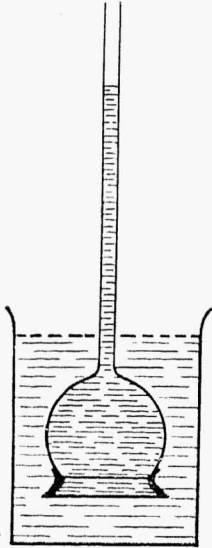
Kui Rasche tegi hädamaandumise Ameerikas, siis andis üks väike poiss talle Miki-hiire, mis pidi tooma talle õnne raskel stardil. Miki-hiir aitas. Thea Rasche tõusis jälle õhku. Kuigi ta eitab, et ta on ebausklik, usub ta siiski, et kõik sellised liigutavad võhivõõraste inimeste poolt antud hea tahte tunnistused soendavad lenduri südant. Nii koguneb talle hulgaliselt suuri ja väikesi talismane. Neist ei või ta kunagi lahkuda, kuna nendega on seotud mälestused ja hea tahte väljendused. Need on vaikselt lenduritevahelise sõpruse tunnistused.

Kunstlikud taimed

Taimerakkude toitumisel etendab peasa vedelikkude difusioon (immitsemine) läbi raku kesta. Kest, mida nimetatakse sel puhul membraaniks, pole ühtviisi läbilaskev kõigile vedelikkudele — ühed tungivad tast läbi rohkem, mõned üldse mitte. See nähtub järgnevast katsest (joon. nr. 1): kui pika toruga

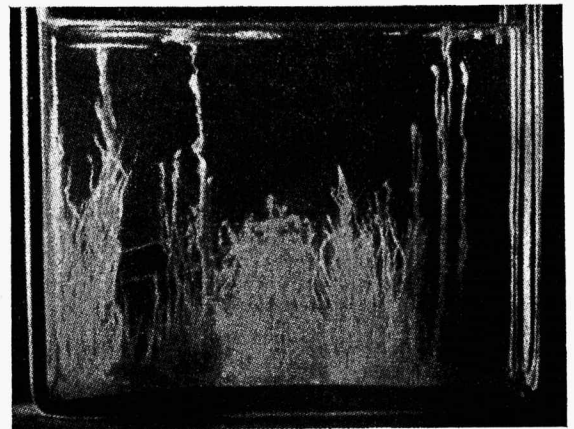
lehtri otsa kõita tükike seapõit, valada lehtrisse kanget suhkrulahust ja asetada lehter, nagu pildil kujutatud, puhtasse vette, siis hakkab vesi läbi membraani tungima lehtrisse ning tõuseb mööda toru kõrgele, võides isegi toru otsast üle voolama hakata. Siif on näha, et põis laseb küll läbi vett, mitte aga suhkrulahust, sest vesi väljaspool lehtrit ei muutu magusaks. Difusioonil põhjeb samuti ka kõigile tuntud herneste paisumine vees. Kui täita kauss ääreni kuivade herneatega ja valada neile peale vett, siis hakkavad herned varsti paisuma ja kukuvad järk-järgult üle kausi ääre.

Joonis nr. 1

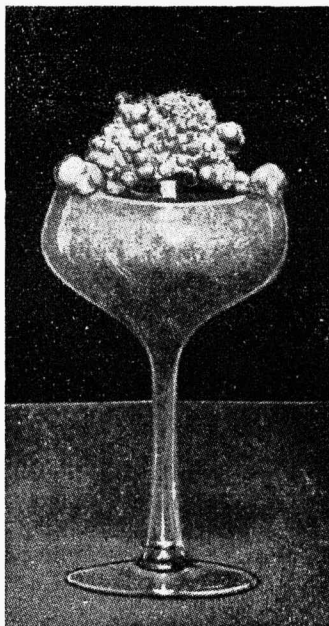

Kasutades difusiooninähtu, saame teha rea huvitavaid katseid, kasvatades nn. kunstlikke taimi. Selleks vajame mõningaid kemikaale: vesiklaasi (naatronsilikaat), mangaansulfaati, vasevitriooli, karbamiini (urea), želatiini ning soovi korral mõnda hiljem nimetatavaist. Kõik need ained võib saada mõnekümne sendi eest igast rohucauplusest või apteegist.

Esimese katse jaoks lahustame ühe osa vesiklaasi 5—8 osas keedetud, kuid jahtunud vees. Visates sellesse lahusesse mangaansulfaadi-kristalli, tekib viimase reageerimisel vesiklaasiga nahatoline kileke, membraan, mis ümbritseb kristalli suletud kestana. Läbi kesta hakkab difundeeruma vesi, mistõttu kest paisub ning viimaks lõhkeb. Tekkinud avause kaudu tungiv vesiklaas sünnitab mangaansulfaadiga kokku puutudes uue kesta, mis jällegi paisuma hakkab, sest läbi membraani tungib küll vesi, mitte aga vesiklaas. Nii kasvab meie silmi all kristallist veetaime-taoline moodustis. Kõrvalolevad pildid näitavad sellise katse tulemusi: vedelikuks on olnud 1 osa vesiklaasi 7 osa vee peale. Kristallained on kasutatud mitmesuguseid. Vasakult paremale lugedes asuvad klaasanumas järgmiste ainete kristallid: kloorkaltsiüm, vasevitriool, mangaansulfaat, veel kord kloorkaltsium ja vasevitriool. Pildil on kujutatud kolm ülesvõtet, mis on tehtud mitmesugustel aegadel: esimene 20 minutit pärast kristallide sisseasetamist, teine ühe tunni ning kolmas 12 tunni järel. On näha, et mangaansulfaat ajab kõige kiiremini võsusid. Kui mõni tund kestnud kasvamise järel anumasse ettevaatlikult valada puhast vett, nii et vesi ei seguneks kasvavedelikuga, vaid jääb peale hõljuma, siis tekivad selles veekihis kunsttaime võsude otsa ilusad suured vesiroosid. Seda on tehtud ka pildikujutatud katse, vesiroosid pole aga külgvaates hästi näha. Niiviisi saadud taimekesed püsivad ainult oma kasvavedelikus ja langevad kahjaks kokku, kui püüda neid välja võtta. Ainult

Kunstlikud veetaimed.

Mugulataoline kunsttaim.

põsakesed, mis kasvavad klooralkaliumist, on pisut tugevamad ning on väljatõstetavad, kui kristall oli selleks asetatud laua- või plekitükikesele, mis on riputatud niitude otsa.

Väga hästi püsivad ja eriti ilusad taimed saadakse, kui võtta toitevedelikuks želatiinilahust ning kristallaineks karbamiini. Igatahes kasvavad need taimed väga pikkamisi, tuleb oodata mõni nädal. Lahus koosneb 4 g (s. o. 2 lehte) heledast želatiinist ja 100 g soojast veest. Enne kui see jahtudes tardub, tuleb lisandada natuke, umbes 2 g kristallsoodat. Kui siinjuures tekib mingi sade, siis kõrvaldatakse see, puhast vedelikku ettevaatlikult pealt ära valades. Selges želatiinilahuses lahustame küllastumiseni karbamiini, mis sulab väga kiiresti. Sellega oleksid keemilised ettevalmistused lõpetatud. Karbamiini väljakristalliseerumisel tärkavad puu- ja põsataolised moodustised, mis tulevad seda ilusamad, mida soodsamad on kasvutingimused: temperatuur ja õhuniiskus. On eriti nägus, kui panna taim kasvama lame-dasse likööriklaasi, millesse asetatakse püsti paberossi-kesta siidpaberiosa. Sellest kujuneb puukese tüvi. Paberossi-kesta tuleb torukese asemel võib leiutada ka muid tuge-

sid, mida mõõda suuremad puukesed saavad kasvada. Puupõlvastest või tikkudest valmistatavad toed tuleb üle mähkida puuvillase niidiga, mida mõõda vedelik saaks nagu tahti mõõda ülespoole imbuda. Pole soovitatav kasvuprotsessi püüda kiirendada soojuse ega õhutõmbusega. Peenikesed oksakesed ja nõelakesed ilmuvad alles lõpupoolele ning võrsuvad siis kaunis kiiresti. Vedeliku jaoks võetava sooda hulk on väga mõõduandev. Kuipalju aga teda tuleb lisandada, seda ei saa ette öelda, sest see oleneb želatiini omadustest. Liigse sooda tagajärjel tulevad kasvud mugulataolised, nagu on kujutatud eelviimasel pildil. Viimne pilt näitab õnnestunud karbamiintaimest.

Pole raske seesuguseid katseid enesel ümber kombineerida, tarvitades näiteks värvilist želatiini või lisandades želatiinilahusele vesiklaasi ning tarvitades teissuguseid kristallaineid. Võib tarvitada vasevitriooli, mis peenendatult ja 2 osa suhkruga segatult veidi niisutatuna rullitakse kuulikesteks ning asetatakse želatiinivedelikku, milles on lahustatud mõni tera keedu-soola ja pisut kollast veresoola. Nii saavutatakse kord üllatavalt kiiret kasvumist, kord jällegi väga kummaliste vormidega kujutisi, nii et katsetamine tasub end rikkalikult.

Hästiõnnestunud „puukene“.

SIIT JA SEALT

Mis oli vana testamendi manna?

Araablased korjavad veel tänapäevalgi mannat, millest räägitakse piiblis. Nad müüvad seda pühal maal käijaile, muidugi kõrge hinna eest. Manna on teatud igihalja põõsa, tamariski, okstelt saadav magus aine, mis langeb meetaoliste tilkadena „taevast“. See olevat väga toitev ja maitsev.

Meie eelkäijad olid vasemkäälsed

Uurimised on kindlaks teinud, et vasemkäälsus tõuseb, mida vanemad on tööriistade leiud, mida meie esivanemad varem tarvitasid. Sellest võib võrdlemisi kindlasti järeldada, et inimesed olid ürgajal vasemkäälsed ja alles oma arenemiskäigul muutus inimene paremkäälseseks, kui ta hakkas tarvitama sõjariistu.

Õpetaja: „Millest võib arvata, et Sahara kõrb on muistne merepõhi?“

Ants: „Kuna kaamelit nimetatakse kõrvelaevaks.“

Õpetaja: „Nimetage mõni inimeste kasuks tarvitav veejõud.“

Eeva: „Naise pisarad.“

Härjavõitlused ei ole leiutatud Hispaanias, vaid Egiptuses.

Ema: „Aga, kallis poiss, see on ju otse kohutav, kui halva tunnistuse sa jälle oled toonud.“

Poeg: „Kas sa arvad tõesti nii, ema? Õpetaja aga ütles, et see on liigagi hea minule!“

Pisilind

Tillu südame tuksudes: tuk-tuks
laanes laulis lind luksudes: luk-luks.
Ilmub tukk ja silmad lukutab,
kägu muna kohe kukutab:

kukku,
too jäänud tukku,
kik-käk-käk-kää!

Ent ega ma jää, —
valvan ehahelgist koidukumani,
põrnikate põrast sääsesumani.

Nii ta linnuke — luksus: luk-luks,
süda tilluke tuksus: tuk-tuks.

• • •

Imelik lind — kägu

Kõik tunnevad teda, ent keegi pole teda näinud. Kõik on kuulnud teda hüüdnas, on seisatanud ja loendanud aastaid, mis talle veel antud, või ka lapsi, kelledega ta võib arvestada. Kes tahab seda kartlikku lindu näha, see peab omama erilist õnne. Ta ei ole haruldane lind: leidub vaevalt metsa käota. Aafrika ja Aasia metsadega ei ole see teisiti. Ent milline saladuslik lind on kägu! Kes meist teab, milline kuju seisab selle „kuku“ taga? Kui kägu ei ole armunud, siis ta vaikib. Ent kui ta tahab emalindudega kohtuda, kui mõni koguni ta lähedusse tuleb ja laseb oma saatuslikku kihistamist kuulda, siis kaotab ta oma aruasuukese. Ta jätab kõik sinna paika lamama või ronima ja hüüab erutatult: „Kukku, kukku!“ Säärase armujahi puhul võib juhtuda, et kägu satub naaberkäo valdkonda, ja nüüd hüüavad nad võidu: „Kukku, kukku!“, nii et mets kajab. Mida rohkem hüüdeid kuuleme, seda tugevamiini põksub käo süda, seda kuumemalt avaldub käo armastus. Sealjuures on talle abielu võõras. Nii südamlik ja liigutav on mõni linnuabielu, kägu aga on poissmees. Ta ei tunne abieluahelaid.

Kägu ei ehita pesa, ei tema ega temake. Kuna nad meile selle põhjust ei ütle, siis murravad looduseuurijad palju selle üle pead, ei ole aga ikka veel õieti selgusele jõudnud, mispärast nad haudumisest hoiduvad, ilma et välja sureksid.

Kõik väikesed laululinnud tunnevad surmahirmu käo ees, kuigi ta neile häda ei tee. Ent nad aimavad kurja.

Käoproua tunneb oma ala. Tuhande lennuga on ta iga tarvitamiskõlbliku väikelinnu pesa vaadelnud. Tunneb ta, et ta on munemiseks valmis, siis meelitas ta muneva linnukese, kelle ta on oma poegade kasuemaiks välja valinud, pesast välja. Samal hetkel istub ta ise kohe asemele, muneb oma muna ja lendab minema. See vältab vaid paar sekundit. Pahaaimamatult ja petetult pöördub väike laululinnuke tagasi. Käoproua otsib aga juba uut pesa, kuhu ta oma järgmise muna võiks munedada. Sest ta peab munema ja munema, võib-olla kolm nädalat iga päev ühe muna; muidu sureks nende sugu välja.

Muneks ta valimatult esimesse ettejuhtuvasse pessa, siis võiks ta end petta. Kägu peab panema oma muna niisugusesse pessa, kus viimane muna on veel munemata. See on talle tähtis, sest siis väljub ta poeg munast, enne kui ta väikesed kasuõded-vennad niikaugel on. Igal juhul vajab käomuna haudumiseks üks päev vähem kui kasuvanemate munad.

Ent tragöödia algab alles nüüd. Vaevalt on noor käopoe päevavanune, kui temas ärkab tung kõik, mis peale tema pesas on, välja visata. Ei teeks ta seda, siis ei saaks ta kunagi kõhtu täis. Sellest, mida kasuvanemad oma viie-kuue poja jaoks toovad, jätkub ainuüksi käopojale. Järelikult välja kõik, kellega ta peaks jagama! Pea ja jalad vastu pesa põhja toetatud, tõstab väike pime peletis saladusliku kindlusega oma kasuvannad-õed üksteise järel seljale, kust nad siis üle pesaääre välja kukuvad ja näljasurma surevad. Iga kord areneb lühike äge võitlus. Ent mis aitab seaduslikkude laste vastupanu! Paar sekundit tugevat ärritust, visa võitlust olemasolu eest. Kui vihaseilt löövad käo tiivakesed tahapoolle, kuni nõrgem, väsinult pesaäärele vajudes, võitlusest loobub. Nüüd võib sissetungija end pesas mugavasti lajutada.

Julm vaatepilt, kui pahaaimamatu linnuema annab käole toitu ja soojust, kuna ümberringi pesaäärel oma lapsed nälgivad, kuna nad on lakanud emale olemast.

Vahepeal võib käoproua endale lubada uusi seiklusi. Tema laps sööb ja kasvab. Kui ta on kaks või kolm korda nii suur kui kasuvanemad, siis topivad viimased väsimatult toitu ta küllastumatusse kurku, kusjuures nad, et üldse tema nokani ulatuda, istuvad kasupoja pea peal või õlgadel.

Selline imelik lind on kägu.

Ärge unustage, et „VIIKINGI“ hind-
mõistatuste lahendamiseks võite saada

jalgratta-omanikuks.

Kuulsa maalikunstniku

Albrecht Düreri

nooruspõlvest ja elutööst

Värvipott kukkus ja ujutas äsja alustatud visandi heleda kinnaveriga...

Noorele Albrechtile tulid pisarad silmi.

„Häbenege, teie toored sellid!“ hüüab ta ärritusest punase näoga. „Häbenege — just see visand oli mul nii hästi õnnestunud...“

Vastuseks oli vali sellide naer.

„Õnnestunud! Õnnestunud!“ hüüab jöhker Kaspar ja patsutab käega oma paksule reiele. „Kas kuulsite, visand on tal õnnestunud...“

„Sa võhik — sa oleksid pidanud jääma oma isa juurde plekksepaks!“ pilkab Bathalsar.

„Minu isa on kullasepp!“ hüüab Dürer solvunult ja hüppab pika Bathalsari kallale, et anda talle naha peale.

Seal astub meister Wohlgemut oma maja ateljeesse ja kohe eemalduvad tülitsejad teineteisest. Vangutades pead, sammub meister Michel oma õpilaste keskele.

„Noh, noh!“ manitseb ta, „peate teie siis alati tülitsema! Näidake mulle oma töid!“

Ja mõtlikult kõnnib ta õpilaste hulgas. Peatub Albrecht Düreri lõuendi ees ja osutab laupa kibrutades punasele värvilaigule visandil.

„Olin kohmakas, meister — andestage!“

Sosin sellide hulgas.

Seal hüppab Bathalsar ette:

„See pole tösi, meister; meie määrimise tema lõuendi — see on meie süü...“

Dürer langetab silmad. Ta häbeneb. Tõstes taas silmad, näeb ta, kuidas meister Wohlgemut vaatleb luubiga joonistist.

Kaua vaatab meister lõuendit, enne kui ta laseb luubi langeda. Siis pöördub ta Düreri poole:

„Ühel päeval saab sinust suur kunstnik, Albrecht Dürer! Tahan tänada sinu isa, et ta saatis su minu juurde õppima...“

Nende prohvetlikkude sõnade järel lahkub ta ateljeest. Vaevalt aga on ta ukse sulgenud, kui sellid ümbritsevad noort Albrechti. Nad sirutavad talle käed, lausudes:

„See oli viimne kord, et meie sind pilkasime!“ „Kahetseme, Albrecht!“ „Sa oled tore poiss, Dürer!“

Oli 1. jaanuar a. 1487, kui see väike stseen toimus kunstnik Michel Wohlgemuti ateljees Nürnbergis...

Nürnberg on Albrecht Düreri elu ja loominguga nii tihedalt seotud kui vaevalt mõni teine linn oma kunstnikuga. Siin kasvas Dürer, siin sai ta kunstnikuks. Oma arvutuis tõis on ta avaldanud sellele linnale suurt tänu. Nürnberg evis tollal niisama suurt tähendust ja seisundit kunstielus kui Firenze oma hiilgeajal. Nii siin kui ka seal osutasid kodanikud oma linnale suurt armastust, ehtides seda suure andumusega. Kusagil ei tundnud nad end paremini kui kodus. Kui sageli leiame meie neid maju, tänavaid ja katuseid Düreri kunstiteoseis!

Mida olid 15. ja 16. sajandi vahetusel Itaaliale Dante või Michelangelo — Cesare Borgia või Raffael — kaduvad, kuid võimsad ja elavad iseloomud, kes oskasid vormida oma aega, seda olid Saksas kolm meest: Luther, Hutten ja Dürer. Luther tulvil jõudu,

ALBRECHT DÜRER

Autoportree aastast 1500

tahet ja iseteadvust, Hutten sitkust ning väsimatust ja Dürer täis loomismõõmu ning siirust.

Nimetasime äsja Raffaeli nime. Dürer ja Raffael esindavad Saksat ning Itaaliat teineteise kõrval ühel ja selsamal ajal. Ükski kirjeldus ei anna meile selgemat kujutlust erinevusest mõlema maa vahel, kui nende kahe geniaalse maalija teoste vaatlus.

Siin vaese maalija poeg, saabudes väikesest provintsilinnast Rooma, kulgeb vaevalt viieteistkümnelt aastaga kõik kuulsuse, rikkuse ja hiilguse astmed. Ta sureb mõttega saada kardinaliks, jättes maha kulda ja paleesid. Paavst valab pisaraid tema pärast. Õnnelik oli too, kes oli teda tundnud või omas tema teost.

Siis — siinpool Alpe — Albrecht Dürer, Saksa väikese patriitsilinna Nürnbergi kodanik. Iial ei sära ta ümber selline kuulsus kui Raffaelil, kuid ometi tungib ta nimi Roomani, tekitades Raffaelis soovi vahetada kinke sõbraliku kolleegiga. Dürer töötab üksinduses, saamata suuremaid tellimusi, ka mitte neilt kodanikelt, kelle ta oli teinud kuulsaks. Ja ometi: milline rikas elu, milline avar kunstiline looming!

Mida teavad praegu suured hulgad sellest saksa maalijast?

Käsi südamele — mitte väga palju!

Nürnbergis elas ta — seda teatakse. Tema maja võib igaüks näha Nürnbergis.

Meie kujutleme teda, nagu näitavad ta arvukad autoportreed, pika, toreda mehena, selgete silmade ja tumehlondide, õlgadele langevate juustega.

Siis meenuvad meile veel paar pilti, paar kuulsat vaselõiget, näiteks Nürnbergi raehärra Hieronymus Holzschuheri portree. Või autoportreed Kristuse peaga. Fastsineerivate silmade ja pikkade, allalangevate juustega. Tuntud märkusega: „Albrecht Dürer

Nürnbergist, o'len end siin ise loomulikku värvidega maalinud 28. eluaastal." Või paljusid puulõikeid piibli-notiividega või Aadama ja Eeva akte...

Dürer on olnud kõikide ajajärkude mitmekülgsemaid kunstnikke. Ta maaliskujur, tegi vase-lõikeid ja valmistas puulõikeid, ta joonistas ja kirjutas raamatuid, ta komponeeris ning tegeles arhitektooniliste katsetega.

Tema portreed: arvukad autoportreed, saksa karakterpead keisrist kerjuseni, aadel oma lossides, talunikud oma põldudel, mungad ja sõjamehed, sulased ja rändrahvas.

Ta kuulsus tungis kaugele üle piiride. Ta nimi oli Madalmail täpselt niisama tuntud kui Itaalias. Siin tehti talle meelitavaid pakkumisi, ent ta isamaaline meelsus tõrkus vastu võtmast neid pakkumisi. Loomulikult meelitas see ta enesearmastust, et kunstnikud Antwerpenis teda tõrvikutega koju saatsid. Ent ei Hollandi guldnad ega Veneetsia tukatid ei takistanud teda sõitmast sõprade juurde Nürnbergi.

Seejuures polnud ta elu siin sugugi nii roosiline, nagu välismaal arvati. Dürer ei näinud ju endas „kunstnikku“, kes oli midagi erilist. Ta tundis end Nürnbergis kodanikuna ja meistrina. Kui talt telliti maale, siis maalis ta. Ta tegi vase-lõikeid ja müüs oma töid üksikult ning vihukaupa. Ta töötas, mõeldes vähe arvustusele ja kuulsusele. „Dürer on kui vulisev allik, mis peab välja voolama, olgu siis kas marmorvaagnasse või loomakünasse. Ta tahab tõusta, küllap muu tuleb iseenesest...“

Kaks peateemat näisid Düreri eluülesandeks olevat: Kristuse kannatused ja madonna kujutlused. Ja kuigi vahel mõni muu mõttevald valitses ta fantaasiat — need kaks teemat pöörduvad uuesti tagasi igal ta arenemisastmel...

Ühel ilusal augustiõhtul 1505. aastal tormab Dürer oma sõbra ja metseeni Pirkheimeri kontorisse. Ta on oma nahagaäärastatud mantlikrae avanud, on tulipunane näost ja viibutab õhus nagu meeletu üht vase-lõiget.

„Mis on juhtunud?“ küsib rahulikult Pirkheimer. Nüüd käratab Dürer: „See lurjus — see käärd — see plagiaator! Mind on varastatud — siin, vaata!“ Ja ta asetab vase-lõike imestunud Pirkheimeri nina alla. Pirkheimer kohkub.

See on Düreri-pärane lõige — paluv apostel — ta tunneb seda väga hästi. Ent teose nurgale on märgitud kuulsa itaalia vase-lõikaja Marcantoni nimi.

„Mida sa ütled selle lurjuse kohta?“ algab Dürer uuesti.

„Häbematu temp,“ peab nüüd isegi rahulik Pirkheimer tunnistama, „sa pead advokaadi appi võtma!“

See oli vesi Düreri veskile.

„Õigus,“ karjub ta, „õigus — selle mehega peab protsessi algama!“

Paar päeva hiljem istub meister jälle oma sõbra juures.

„Advokaat laidab ära,“ teatab ta järelemõtlikult, „sellest ei tulevat midagi välja — ta tunneb itaalia kohtuid —, kaugusest pole nendega midagi peale hakata...“

„Siis sõida ometi ise Itaaliasse ja kannu oma asi ette!“ soovitab Pirkheimer.

Dürer teeb kibeda näo ja hõõrub nimetissõrme vastu põialt.

„Ah nii!“ muheleb Pirkheimer, „jälle rahata. Nüüd on hea nõu kallid... Sa peaksid mõned pildid kaasa võtma ja seal neid müüa katsuma!“ jätkab ta nõuannet.

Dürer on täis vaimustust.

Mõte, et võib välja pääseda kord tavalisest atmosfäärast, saada Itaalias uusi muljeid, uusi kogemusi, selles on midagi nakatavat. Ta palub niikaua Pirk-

heimerit, kuni see nõustub ning muretseb raha Veneetsiasse sõiduks.

Koormatud sõprade arvukate ülesannetega — osta neile pärle, kalliskive, sörmuseid ja raamatuid —, kerge pagasiga ja rõhuvate muredega asub Dürer 1505. a. sügisel teele. Tal on kaasas kuus vase-lõiget, et neid seal ära müüa...

Varsti on viis neist müüdud.

Ja saksa kaupmeeskond Veneetsias tellib talt suure altaripildi. Olles veel maalimise juures, külastavad doodž (Veneetsia endine riigipea) ja patriarh ta ateljeed. Nad on vaimustatud saksa maalija tööst, noist suurepäraseist värvitoonest. Veel samal päeval teatavad nad nõukogus oma äsjasaadud kogemust.

Järgneval päeval pakub Veneetsia nõukogu Dürerile kahesaja kuldtukati suuruse aastasissetuleku, kui ta jääks...

Meie teame ta vastust.

Meie teame, et kesk ilusat ümbrust, rikkaid kunstivarandusi, auavaldusi ja ettepanekuid oli Dürerit haaranud juba igatsus kodulinna hubaste tänavate järele ja et ta ei suutnud ära oodata, millal jälle koju jõuab.

Ükski maalija pole nii sageli ja hoolikalt maalinud iseenda isikut kui Dürer ja iga kord haruldase õiglusega. Siin paistab meile eriti silma ta eriline armastus käte vastu, mida on selgesti näha igas ta portrees.

Ühe autoportreega algab ta meile säilinud teoste rida. „Selle maalisin ma enda kaju järgi, siis olin ma üheksa-aastane,“ seisab lõikel, mida säilitatakse Viinis. Lõige oleks nagu lapse valmistatud, ent näitab juba püüet tugevate varjudega esile tõsta pea karaktert. Pisi, mille järgi Leonardo da Vinci otsis igas maalilõpilas võimete tõendust. Kui Dürer seda joonistas, käis ta veel koolis. Tema järgmine autoportree näitab teda kolmeteistkümne-aastasena. Sellel näeme kahvatut poissi mungakuue-taolises rüüs, käsi jälle hoolikalt esile tõstetud, sügavate äärtega silmad vaatamas peegli suunas ja juuksed langemas pikalt alla nagu õlgkatus. Düreri rikkalik lakkidevõlu oli niisil — nagu reedab see joonis — juuksurite teene. Hilisemad autoportreed näitavad teda juba rikkalikus rõivastises, nahagakaunistatud sametmantleis, peene tikandiga barettides, rikkalikes ja hinnalises ehtes. Ja ikka on iga pisi maalitud tõetruult, mis iseloomustab ta kunsti. Vahel maalis ta portreeritava silmas peegelduvat aknaristi! Kui Rubens leidis maailmist rahuldust julgeis pintslitõmbeis ja Tizian suurepäraselt värvidepillamises, siis Dürer näeb seda peaaegu mikrooskoopilises filigraantöös. Ja ometi ei kaota ta kunagi seejuures silmist üldmõju.

Düreri surematus ei olene, nagu näeme, mitte ainult ta kunstiloomingust, vaid ühtlasi ka ta meeldivast isiksusest. Tema teoste pisi-asjad tagavad osaliselt nende headust. Tema sündmusvaene elutee oli üheks tema arengu suurimaks teguriks.

Soovitage „VIIKING'it“ oma sõpradele!

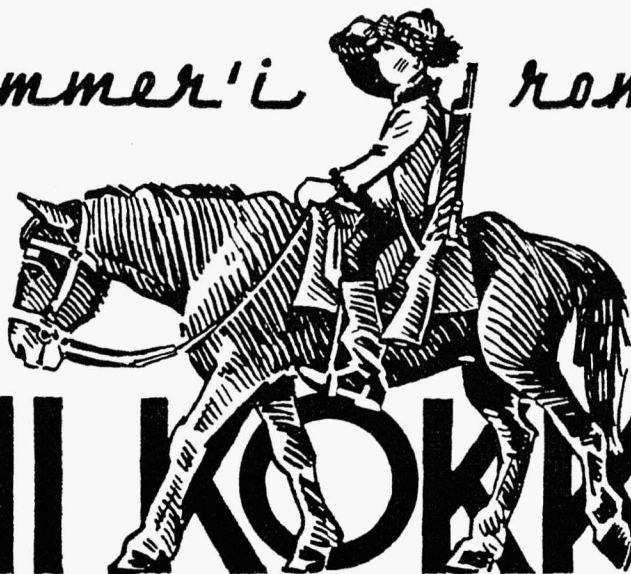
„VIIKING“

on kõige sisukam ja pildirikkam noorsoo-ajakiri.

Saatke oma sõprade aadresse, et võiksite neile saata proovinumbreid.

Jarl Hemmer'i romaan

ONNI KOKKO

7. järg.

Nüüd tuli käsk uueks edasitungimiseks. Aga mitte ahelikus, vaid kiiremini, rühmakaupa. Üksteise järel hüppasid hallid mehed üles, kargasid ülepeakaela mõned sammud edasi läbi sisiseva õhu ja kadusid jälle. Usutamatu pingutav oli see. Kui jalg toetas vastu lumekorpa ja kõik sooned olid hüppeks pingutatud, just siis murdus see reeglipäraselt. Väikesed kääbusmännid kaitsesid küll pisut pilgu eest, aga kogemus õpetas, et kuulid valisid oma tee meelsasti läbi sääraсте varjendite. Siis oli lahtine lumepind peaaegu veel parem.

Tabamused suurenesid. Siin-seal vajus mõni ähkv keha hüppel kokku ja selles ei paistnud süüdi olevat murduv lumekorp.

„Seis!“ käsutas leitnant ja käsk jooksis piki kompaniid. „Me oleme liiga kaugele ette tulnud. Igaüks kaevub nii sügavasse kui võimalik. Rühmaülema peavad valvet.“

Äkki jäi imelikult vaikseks. Kauguses, kus teised kompaniid liikusid, ragises ja lärmitses nagu ennegi; siin sisises ainult veel mõni üksik kuul üle peade ja ajuti vihises mõni lask tagantpoolt. See tuli oma ahelikust. Võidi kuulda oma naabri ähkvat hingamist.

„Edasi roomata!“ käsutas leitnant uuesti. „Aga ettevaatlikult. Keegi ei tohi pead näidata.“ Ning julgustavalt lisandas ta: „Kui see peab olema, roomame niiviisi Soome laheni!“

Iseendas mõtles ta: „Neetud lumekorp! Kes võis seda aimata! Me käristame endil rõivad, viimse, mis meil on kehal...“

Nii rühkisid nad jälle tüki maad edasi ja peatusid siis väheseks ajaks. Teised olid veel kaugel taga.

Onni Kokko kerkis suure kivi tagant lumest ja lebas nüüd otse leitnandi taga. Teisel pool kaljurahnu oli kõrge lainelise harjaga lumehang nagu järsku tardunud valge voog. Ainult vahuhari oli veebruaripäikeses juba natukese ära sulanud. Siinpool kivi oli maapind peaaegu lumetu. Siin oli moodustunud lumes lahtine nõva ning kääbusmändide juured seisis väljas nagu kõvad sooned, nii et roomates küünarnukid nende vastu tõukusid. Päike säras juba kõrge ning selgesti läbi tüüne õhu. Selgesti võis tunda, kuidas kivi kiirgas selle esimese soojuse hõngu.

Kas tõepoolest oli nii soe ja rusuv? Onni tundis, et ta oli küünarnukkidest täiesti märg, ja vaatas tagasi. Paremalt ja vasemal suured augud ja ühest vaatas vermelenühitud nahk. Ta vaatas leitnandi poole: seesama lugu. — Aga kunagi veel pole olnud nii suurepärase kui täna! Kõik näis temale nagu

peoks valmistatud. Suurepärase, see avar org täis sõdureid, püssirohtu ja surma; suurepärase ka see ilm.

Tihedalt kivi lähedal kasvasid paar kääbusmändi ühes grupis ja kroonisid seda laia kräsus mütsiga. Nende okstes sädeles ja kogu mändide-müts läikis nagu kristallkroon. See säras päris korralikult valgusest. Lumi, mis oli sellesse kinni jäänud, oli päeviti sulanud, öösel jälle külmunud ja nüüd rippus iga okka küljes selge jäätik nagu väikene kell.

Onni ei võinud kiusatusele vastu panna. Ta sirutas käe üles ja libistas läbi kellukeste ülal kroonil. Kõlas peen klirin ja valgusjoad värisesid läbi õhu. — Samal hetkel haaras teda leitnant ja kiskus ta käe tagasi. „Jäta sääraстe rumalused!“ ütles ta. „Leba vakka ja küüruta!“

Ja juba tuligi vastus. Samal hetkel ragises teisel pool kivi. Kiviküllid lendlesid ümberingi ja jääkellukesed pihustusid aatomeiks. See oli kuulipilduja tulepuhang, mis katsus kivi tükkideks lõhkuda. Inimkeha ei ole sääraseil hetkil palju väärt. Kogukas kivimürakas siiski pidas vastu. Pärast seda, kui nad sealt teisalt järgmise padrunilindi selle vastu olid trummeldanud, jäi jälle vaikseks. Jääkroon rippus segipaisatult ja käristatult allapoole. Leitnant arvas: „Seda sa nüüd tegid, tainapea! Oli täiesti üleaurune.“

„Kui palju on siit punasteni?“ küsis Onni.

„Tjaa, vaevalt veel sada meetrit.“ Iseendas aga mõtles ta: „See tuleb meil verine lugu. Mina küll ei tahaks täna olla komandöri pükstes...“

Nüüd hakkasid ka teised kompaniid edasi nihkuma ning tulid pikkade kaartena mõlemal pool nähtavale.

Nende taga oli soo, tambitud nagu ülesküntud valge põld, mille üle on laiali pillatud tumedad hunnikud. Sõnnikuhunnikud! mõtlesid küll kaarnad, kes lendlesid üle võitlusvälja.

Signaalviled kilasid. See oli märguanne: valmis olla! Siis järgnes lühike paus, mille kestel valgete kuulipildujad tagusid hävitavat kuulirahet metsaverde. Ning äkki kõlas keset kõike tagasihoitult ja nõrgalt, ilma igasuguse käskluseta — laul. Need olid pietistidekompaniid, kes alustasid kirikulaulu. See laienes ja kasvas ning varsti laulis kogu pikk rinne uuesti. Aga laulusse segunes vahel vali oigamine. Võis näha, kuidas äkki siin ja seal mõni suu lumme vajus ja vaikis.

Leitnant pani vile huultele ja ootas. Pidi ta selles kuulidesajus ootama kirikulaulu lõppu? Veel ei

kuuldud midagi... see oli tark. Nüüd tulid viimased pikaldased akordid. Nüüd — nüüd o'i see lõpul.

Signaalid kõlasid kaugusse. Leitnant vilistas kõigest jõust. — Kogu liin tõusis lumest ja tormas hurraaga metsaveere poole. Mõni langes ja ajas end jälle jalule. Juba tungisid kõige esimesed lõotsutades ja tulistades puude vahele. Punane laskurahelik taganes kohe; kes vastu pani, langes.

Varsti oli metsaveer kogu ulatuses vallutatud, aga valged sõdurid langesid väsinult maha oma surnud vaenlaste vahele. Ning ometi ei võidud endale veel lubada hinge tagasi tõmmata. Tarvis oli igal tingimusel vallutada punaste seisukoht kõrgendikul selle kindlustatud taludega. Järgnev edasitung läbi metsa oli pidev tulevahetus kivist kivini, puust puuni. See maksis palju kaotusi ja kestis kuni õhtuni. —

Päike kaldus juba sügavasti üle oru läände, kui valged rivid oma eesmärgile lähenesid. Onni Kokko lebas jälle täies pikkuses leitnandi kõrval. Just nende ees, kaugel lahtise kallaku taga, seisis purukslastud talu ja viltu paremale veel teine. Leitnant suunas sellele oma pikksilma ja andis käsklusi eelseisvaks tormijooksuks.

Veel tulistas valgete suurtükivägi oru teiselt poolt. Selle lasud löid ragisedes taludesse ja pildusid üles kogukaid maatikke, kive ja lund, mis läikisid. Näis nagu oleksid väikesed vulkaanid tegevuses.

Kusagil tõusis kõrgusse signaalrakett. Varsti seejärel jäi tummaks valge suurtükivägi.

„Kas me nüüd ründame?“ küsis Onni.

„Kohe,“ vastas leitnant.

„Kas mei täna polegi venelasi ees, härra leitnant?“

„Küllap neid närusid seal juba on. Seal parempoolse talu juures. Aga see pole meie lõikest.“

Nüüd kilasid signaalviiled: tormijooks! Onni Kokko hüppas teistega üles, ometi ei joosnud ta sinna, kuhu pidi; tal oli omaenese suund. Kogu jõuga laskis ta kollased saapad põiki üle välja galopeerida selle talu poole, mis seisis paremat kätt. Ta tahtis esimesena seal olla.

Paar korda vilistas tema ümber ja kihutas tal läbi rõivaste. Kord komistas ta millegi ebamäärase üle, millesse tema saapad kinni jäid, ta ei teadnud millesse. Siis ajas ta enese jälle üles, ronis ümber purukslastud küüni nurga, hüppas üle kivimüüri ja murdis üksinda metsiku hurraaga tallu sisse.

Seal kargas ta, tulles tagantpoolt, keset vene kuulipildurmeeskonda, kes tulistas vastupidisesse suunda. Ta peksles ja torkas ümberingi, karjus ja löi ning kukkus siis uimaselt maha. Aga nüüd olid teised seal, seda nägi ta oma teadvuse viimses kumas.

„Säärane tubli poiss!“ ütles tema kõrval põlvitav sanitar, „tal on ju kuus kuuliauku rõivastes ja, tont võtku, mitte ühtegi kehas! Pole mingit häda — kõik ainult kriimustused. Ta on ainult uimane.“

Onni Kokko pöördus ohatas: „Kas mul püksikes ka on auke?“

„Ouel, kus ta lebas, oli kogunenud terve jõuk inimesi. Ta ajas enese küünarnukile ning küsis, kas leitnant on veel elus.“

„Seda meie ei või siin teada,“ tuli vastus. „Tema ei kuulu ju meie hulka.“

Siis oli Onnil korraga hirmus kiire jalule karata ning nikastatud jalaga lonkas ta naabertalu poole. —

Järgmisel päeval sai talle selgeks, et teda kõik tundsid ning et tema nimi nagu kulutululi oli läbistatud kogu rügemendi. Ainult leitnant arvas: „Peenesti oled sa seda teinud, väike. Ära unusta aga, et ka vaprus peab olema sõnakuulelik, ja seepärast ei pea sa mul teinekord enam omal käel sõda.“

„Just nii!“ vastas Onni ja püüdis vaeu valveisangut võtta.

10

Päev päeva järel möödus võitlusis ja mitmesuguseis seiklusis. Nüüd lebas Onni juba kaua leitnandi kõrval vaenlase ees. Sageli seisis ta harkjalu

mõnes sõduritejõugus, kes vaatasid temale nagu mõnele veteraanile ja küsisid lugupidavalt mitmesuguseid sõjakunstisaladusi.

Tema salajasimais arvestusis valitses siiski nagu varemgi ebaselgus. Ainult üks oli kindel, et arv kümme polnud sugugi saavutamatu, ta lähenes sellele ikka enam. Mida lähemale aga jõudis tema kätemaksu eesmärk, seda enam kasvas ta rahutus. Temasse jäi tunne, et ta ikka kangemini janunes kätemaksu järele, et see janu ei lasknud end vaigistada langenud vaenlasist. See oli olemas täpselt samuti kui varemini, ainult kaetud ärritavate elamuste külusest.

Vahepeal otsustas ta arvu kahekordseks tõsta, siis jälle — ning seda juhtus sagedamalt — otsustas ta ühtegi „poolt“ mitte juurde arvata ja ainult neid otsida, kes seda väärt olid. Kõik muu oli ju ammugi juba lihtsaks käsitööks saanud, mis tõi kuulsust ja ka teatavat rahuldust, kuid millel oli aga vähe asja tema tõelise ihaga.

Veel polnud ta leitnandile sellest midagi ütelnud, kuid sageli küsis ta: „Kust see tuleb, et siin meie lõigus on nii vähe venelasi? Kas neile hirm nii on jalgadesse läinud, et nad plehku on pannud, või jõuab see asi üldse juba lõpule?“

„Vene väeosad üldse ei seisa sellel frondil,“ õpetas teda leitnant. „Need on kaugemal idas.“

„Noh, mispärast ei lähe meie siis kaugemale itta?“

Leitnant naeratas. Päev hiljem küsis Onni jälle: „Ütelge, härra leitnant, kas meie ei võiks siit kaduda ja itta minna?“ Siis vastas leitnant pisut tõsisemalt: „Kuule kord, väike härra adjutant, arvad sa vahest, et minnakse lihtsalt nii oma teed, kuidas kellelegi sobib? Lüüakse seal, kus on kästud. Aru saanud! Kui sa aga venelaste vastu nii raevu täis oled, siis ole rahulik. Saad juba nendega tegemist teha, kui me lõunapoolsetesse linnadesse puutume.“

See vastus ühes ta kasvava sõduriauga rahustas teda ilmselt. Eelseisva suure ootuses, mis pidi tulema, otsustas ta oma ebaselged arvestused rahule jätta. Et see suur tõesti ühel või teisel viisil pidi tulema, seda ta aimas ja tundis. Senini oli ju kõik alles algus, vaevalt tallatud tee tundmatu eesmärgi poole.

Oma sisimas nimelt hoidis ta mingit ebausutavat lootust. Vaevalt julgus ta seda iseendale tunnustada, niisama vähe teadis ta, et see lootus algusest peale oli olnud võitluses vaenlase vastu tema käe jõud ja salajasim tagakihutaja. Vahest poleks ta üldse märganud, mis temas toimus, kui ta aeg-ajalt poleks sellest teadlikuks saanud, et ta midagi otsis. Näiteks, kui ta leitnandist ja tervest kompaniist eemaldus ja naabertalule tormas. Tal oli küll seejuures salajaselt oma tagamõte, see oleks ju võinud olla... Ja kui sageli ei käinud ta ringi, et uurida langenud vaenlasi, käänatas ühte ning teist, kes lebasid seal hallis mantlis. Ning kas oli ta ühtegi vene vangid jätnud tähele panemata?

Ta otsis ühte nägu. Tal oli ebatõenäone lootus, et ta neist penikoormapikkusist hiigelsuurtest metsadest ning kõigi võitlevate meeste hulgast leiab selle, keda ta otsis. Või kohtub ta teda ühes neist puruks lastud, suitsevaist küladest, vahest mõnes lõhutud kirikus, mis teeb kindlausulise vaimuliku pea kohal leekidesse läheb? Või pidi see juhtuma alles seal lõunapoolseis linnades, seal, kus ta vahest mõnesse keldrisse sisse tormab ja ukse lõhub? Leib ta seal mingis pimedas nurgas maa all kokkukiskunult ja värisevalt — selle õige?

Sellal kutsuti leitnant akki mõneks nädalaks rindelt ära. Ta pidi oma kahele uuele tublist rannarahvast moodustatud kompaniile andma viimse lihvi ning viima nad siis tulle.

Onni Kokko jäi maha. Ta võeti samale kohale kütikaptan Karri, hiiglasliku ja sõnaahtra mehe juurde. Oma uuel kohal polnud tal asja kurta, see kõditas pisut isegi tema uhkust, et ta oli sel viisil auastmes

tõusnud. Aga saabastepuhastamine ja muu sellatoline tegevus läks kahjuks liiga paljuks. Ka kapteni igavene süinge ilme rusus teda nii, et ta päevi luges. Nüüd polnud enam võimalik oma ülemusega kõigest rääkida, mis seisis südames. Ei, säärane, nagu oli leitnant, polnud keegi.

Hoolimata oma tõusnud uhkusest, polnud enam nii, nagu oli varem. Onni Kokko pani kogu oma lootuse sellele, et kapten oli ütelnud: „Ma võtan ta üle niikauaks, kuni...“

11

Ühe tuulise õhtu hämaruses astus suusataja Lehtinen kapten Karri juurde ning võttis valveseisangu: „Härra kapten,“ ütles ta, „meil tuleb täna öösel lumetorm ja mina tahan käsigranaatidega ette minna. Aga asi on nii, et ma vajan abilist, kes mulle sobib; mõnda väikest osavat poissi. Nagu härra kapten vahest on kuulnud, laskis mu eelmine saatja enda vangi võtta, kus ta piinati surnuks.“

„Teie vajate niisüsi uut tapaohvrit, Lehtinen, et võiksite ise pääseda. — Ons nii?“

Pahaselt ajas Lehtinen enda sirgu. „Ohoo,“ ütles ta ning vaatas kaptenile vihast välkuvate silmadega.

„Rahustuge, Lehtinen, ma ju ainult küisin. Jätkake!“

Lehtinen lödvendas oma pingul seisangut, seadis enese väljakutsuvalt harkisjalu ja toetas käed puusa. „Mina arvan, et härra kapten midagi niisugust suusataja Lehtisele ei tarvitseks ütelda, mehele, kes kogu Tavasti-maal on tuntud ja hinnatud!“

„Seda ju muidugi! Aga jätkake?“

„Jah,“ jätkas suusataja ning asetas jalad jälle pisut enam kokku, „ja härra kapten võib nüüd uskuda, mis ta tahab, aga nii see on, nagu ma ütlen. Kui ma nädala keskel ees olin, võisin ainult poole tööd teha, sest ma olin üksinda. Sest just siis, kui oli paras virutada, tuli lõpp käsigranaatidele. Mul on ju see Onni Kokko silmis. See poiss kõlbaks selleks.“

„On vabatahtlik asi,“ vastas kapten.

„Ma olen temalt juba küsinud ning tema tahab kaasa teha.“

„Mina ei taha teda aga heameelega kaotada.“

„Ei, härra kapten, säärases lumetormis, nagu täna öösel tuleb, on kerge peitu kihutada. Ning kui õnnestub, on punastel seal homme hommikul neetult halb tuju. Mul on täpselt teada, kuidas ees olukord on...“ Lehtinen astus sammu lähemale ja sosistas mõned sõnad.

Kapteni nägu muutus rõõmsaks ning ta sirutas talle käe. „Noh, nägemiseni, Lehtinen, ning — palju õnne!“

Onni Kokko harjutas ennast natukese aega olutu käsigranaadiga viskama ja Lehtinen andis talle isaliku hoolikusega vajalise lihvi. Siis sai ta selga valge lumesärgi, pistoli taskusse, pika pussnoa puusale ja vööle kuus kõlkuvat käsigranaati. Harva oli ta ennast nii relvastatuna tundnud kui täna.

Läks juba pimedaks läheneva kurja ilma tõttu, mis tõi kaasa läbistamatuid lumekkeeriseid. Lehtinen ootas siiski veel tükk aega.

„Meie tahame neile aega anda endid täies rahus siruli käämata. Valvepostid ei ole veel õieti lumme tuisanud ega külmunud. Ja see ilmakene siin kestab.“

Alles vastu südaööd sidusid nad suusad alla ja algasid jooksu. Lumi tuiskas rasketes massides üle välja. Tuul oli seljatagant. Pikkamisi langes neile niiske lumekoorem turjale ja seljale. Suusad ei liulunud, oli nagu tammutatks edasi ääretus valges meres, mis kihiseb jalgade ümber. Onni tundis, kuidas talle higi soolaselt suhu jooksis.

Ettevaatlikult liuglesid nad nüüd alla ühest kallakust ja peatusid all kalda ääres. Siin pimeduses luurasid valgete eelpostid nagu elavad lumemehed, kume-

ras turjadega, püss käsivarrel ja käed varrukaisse kaevatud.

„Ons Lehtinen seal?“ hüüdis üks nendest. Ning kui nad juurde jõudsid, ütles mees:

„Meile on öeldud, et meist kaaks saadetakse üle ja et tänaõiseks märgusõnaks on „Lehtinen“.“

„Teame. — Aga kuidas on punaste postidega?“

„Seal, vaadake ise,“ — vastas vahisõdur ja viipas järve poole.

Kaugeilt tihedast pimedusest tungis nõrk valgusepaiste, mis oli nagu kotist varjatud. See vajus silmanähtavalt väikeseks ja tõmbus tillukeseks nagu lumelatern ning kadus. Äkki paistis ta siiski jälle suurelt ning selgesti, nii et selle kumas paistisid lumekkeerised tumedate joontena. See oli täpselt vastaspool teisel kaldal.

„Ahaa,“ ütles Lehtinen, „nii mõistavad need poisid seda asja. Aga kuradi pärast, kuidas saavad nad säärased ilmaga tuld?“

„Kindlasti valavad nad iga silmapilk puudele petrooleumi,“ arvas vahisõdur.

„Ah soo! Noh, kui seal teisel nii mõnusasti läheb, siis võin ma vist rahulikult põiki üle järve sõandada. Hallo, Kokko, pommikandja, läheb lahti!“ Nad võtsid suuna üle jää ja hoidusid tule suunas. Nüüd oli neil küljetuul ning üks kõrv täitus piitsutavalt vastu põske tuiskava lumega. Tulekuma nende ees hõõgus ja leegitses uuesti teatavate vaheaegade järel.

„Peame hoiduma nende valvetulele liiga lähedale minemast,“ ütles Lehtinen. „Ei tea ju, kui palju petrooleumi nad on varastanud, et seda sinna peale valada. — Pealegi, pea mees: kui me oma asja oleme teinud ja vaja on omal käel koduteed leida, siis siit üle lume ei ole mingi hea tagasitee. Kui lumetorm järele annab ja kuu välja tuleb, seisad sa siin nagu pastori hõbekandmikul. Hoiä ennast parem küla poole metsa äärt pidi ja ranna lähedale, siis pääsed sa juba koju. Ära ka mõtle, et peab lihtsalt kihutama, kuni suusad murduvad. On palju parem endale aega jätta ning esiteks korra ümber vaadata. Võib nagu väike metshiir kivi taha lipsata ja lasta punased koerad mööda ajada.“

Nüüd lähenesid nad punaste kaldale. Juba vilkusid väikesed udused valgusetäpid nende ees ülal õhus, aga siis neelati nad jälle tihedast lumekkeerisest. Need olid tuled külast. Valvetuli oli neil nüüd täiesti paremal. Kui see jälle kord ebatavalise valgusega leegitses, võidi ära tunda musti kogusid, kes endid ümber tule liigutasid nagu mingil pildil indiaanlasteraamatust. Mõned velplesid ja löid käsi kokku, et endid soojendada, teised kloppisid rõivastelt lund. Neid oli paras jõuk. Ilmest oli kogu valvuriteahelik sinna kogunenud.

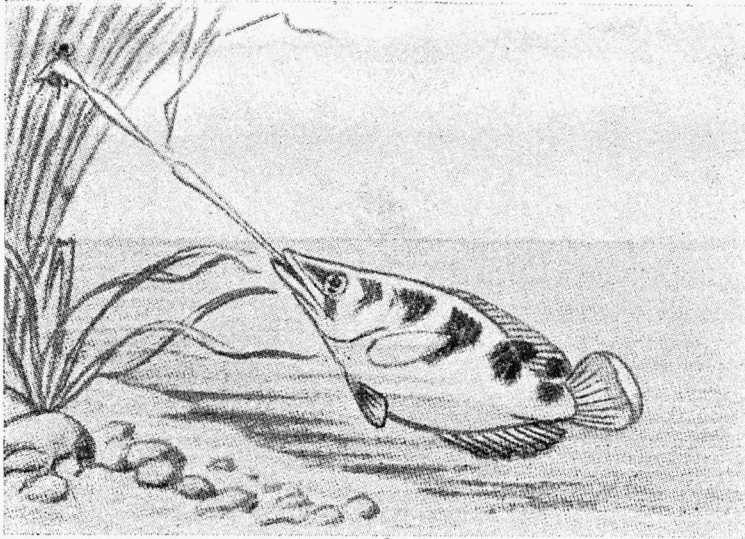
Lehtinen jäi seisma ja kobas oma püstoli järele. Siis liugles ta, teravasti ette piiludes, oma suuskadel pikkamisi edasi maa poole. Onni järgnes tema jälgedes. Midagi polnud näha ega kuulda, ainult tuule ühetooniline kohin ja keerlevate lumemasside sumin. Äkki löi kaldapuude müha nende kõrvu ja huilgava tuulehoo kaitsel liuglesid nad kivide vahele. Suusad kaenlas, ronisid nad üles järsust kallakust ja kadusid metsa.

Pisut hiljem tulid nad jälle nähtavale ja sõitsid küürutades tükk maad piki üht tara, pöördusid ja roomsid läbi hõreda männituka. Nad olid saavutanud külaserva.

„Nüüd peame korra valvet,“ ütles Lehtinen.

Oleks olnud kottpime, kui nõrk hall kuma poleks lasknud aimata, et kuu seisib kõrgel taevas. Ning ometi oli kõik nii pime ja ebamääraneis piirjoonis nagu sügava segase voolu põhjas. Tuul kohises raskelt mändide ladvus ning lakkamatult tuiskas silmade eest paksuma ja hallina mööda lumehelvete-loor. Valgus, mis mõnes kohas langes talude akendest, neelati sellest juba paari meetri kaugusel.

(Järgneb.)

Püssikalaks nimetatud kala surmab putukaid veetilgaga.

Olemasolu igavene võitlus, mis sünnib looduses katkestamatult, päeval ja ööl, suvel ja talvel ja on kestnud niikaua, kui elusolevused maakeral elavad, ei otsustu ainult kehalisest jõust, kus tugevam võidab nõrgema. Loodus on väga leidlik ning on igale oma sünnitisele tee näidanud ja vahendid andnud enda kaitsmiseks. Peale liigi-säilitamistungi omab iga loom veel enese-alalhoidungit. Esmajoones on tegemist toidumuredega, mis looma olemasolu täidavad, teiseks on mure oma elu eest, mida ähvardab arvutu hulk vaenlasi. Seega toiduotsimine ja enese julgeoleku kindlustamine, söömine ja sealjuures enese kaitsmine ärasöömise eest, need on tegevused, mis vastavad enese-alalhoidukihule. Mitmekesised ja sageli omapärased on vahendid, millistega loomad neid eesmärke saavutavad.

Palju jahipidamisviise, mida ka inimene tarvitab jahilooma püüdmiseks, on juba igivanast ajast ka loomariigis tuntud. Kassid ja teised röövlloomad harastavad hiilimisjahti, nad lähenevad hääletult ohvrile, et neid siis hüppega surmata või taga ajada. Hurdakoerad ja hundid eelistavad tagaajamisjahti. Amblikud valmistavad võrke ja ootavad, kuni pahaaimamatu putukas vastu kleepuvaid niite lendab ja end nendesse mähib, välkkiirelt on siis röövel kohal, kinnitab oma ohvri uute niitidega, mähib ta täitsa sisse, et siis teda mürgiga täidetud lõugadega läbi hammustada ja surmata.

Püüniseid seab sipelgalõvi, õrnade tiibadega varustatud sipelganeitsi larv; liivasel põhjal ja teeäärtele leidub tihti ümmargusi, isevalmistatud trehtreid, milliste põhjas, ainult tangidega liivast välja vaadates, väike paks röövel peidus püsib. Tuleb mõni sipelgas trehtri äärele väga lähedale, siis libiseb see alla ja kukub sisse ning asjata on vaev püüda jälle välja ronida, sest sipelgalõvi viskab oma tangidega liivaterakesi põgenejale järele, nii et see ikka jälle tagasi libiseb, kuni ta lõpuks üsna trehtri põhja šatub, kus teda tangid haaravad ja surmavad.

Üsna teisiti on lugu püssikaladega India jõgedes ja Malai vetes. Ta laseb sõna tõsisel mõttes oma ohvri maha. Ta teravasti lõppev suu, mis tal teatud määral on nagu püssitoruks, paistab seepoolest silma, et alalõug ületab ülalõua. Sel viisil jääb ette alati lasuavaus vabaks. Pinnavee kalana peatub ta otse veepeegli all, ta toiduks on kärbsed ja teised putukad, millised meeeldi veetaimedele puhkama laskuvad. On kala mõne toidulooma avastanud, siis purskab ta suust veetilga õhku, mis haruldase täpsusega putukat tabab. Tagasilangeva veetilgaga libiseb ka „mahalastud“ putukas vette ja

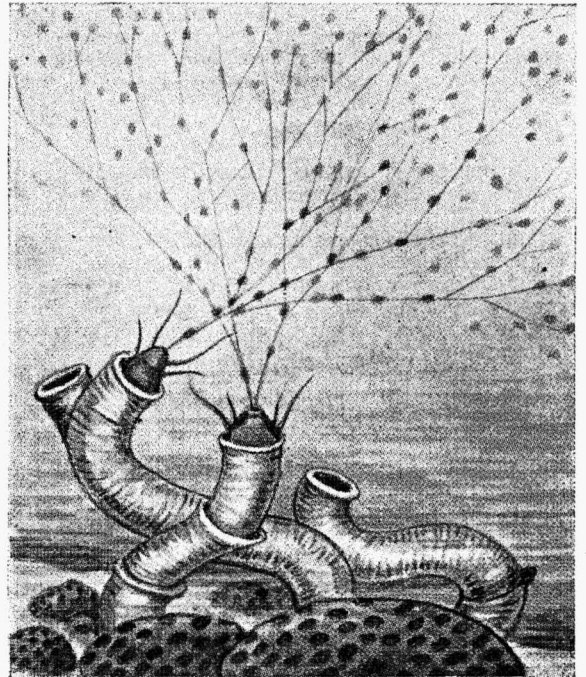
Imelikud loomad — imelikud eluviisid

kaob kohe kiiresti tema järele haarava kala suhu. Viimane ei lase mitte huupi, vaid sihhib oma ohvrit enne täpselt, et siis järsu musklite kokkutõmbe abil veetilka välkkiirelt välja paisata. Ka kaugema vahemaa korral tabab ta harva viltu.

Hoopis teissuguse veealuse püüdmisviisi on välja töötanud usstigu.

See pehme loomaliigi eelkäija kinnitub oma lubjamajadega merepõhja kivide vahele, ei liigu seega nagu teised teod ühest kohast teise. Looma poolt eritatud lubjakate moodustab esmajoones reeglipäraselt võlvunud teokarbikese, hiljem aga ehitatakse seda soovitud suunas ülespoole edasi, kuni ta kujutab enesest looklevat toru, milles tigu eluneb ja kuhu ta hädaohu korral saab sügavale tagasi tõmbuda. Rahulikul ajal pistab ta pea lühikeste katse-sarvedega avausest jälle välja ja asub nüüd toidupüüdmisele. Tigu ise ei lahku majast kunagi, seevastu eritab ta limaseid niite, millised loorina ta pea kohale laiali levivad. Väikesed veealused putukad, mis vees ringi ujuvad ja hõljuvad, kleepuvad püünise niitide külge ja ei suuda end enam vabastada. Teatud aja pärast tõmbab tigu limaniidid jälle tagasi ja sööb samal ajal ka kinnijäänud loomakese ära.

Vaatleme nüüd mõningaid maa peal elunevaid loomi ja nende jahiviise. Nobedad sisalikud on putukasööjad. Poolkkiirelt tormavad nad väljavalitud

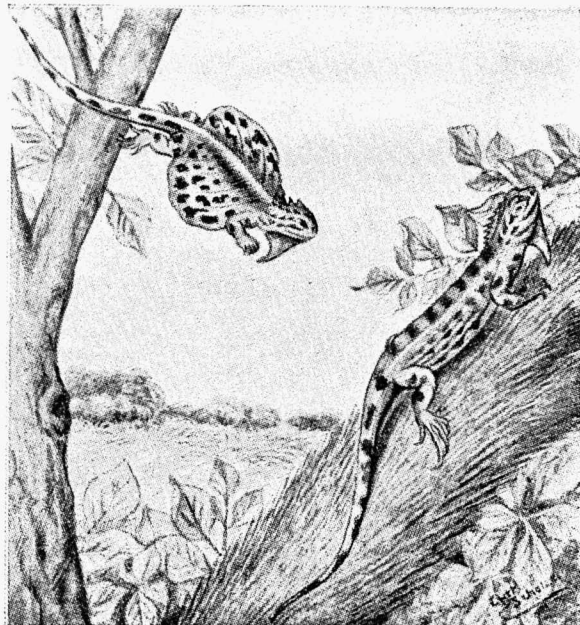
Usstigu püüab oma jahisaaki kleepivate niitidega.

putuka poole ja haaravad neid oma teravaäreliste lõugadega. Mõned liigid ei elune maapinnal, vaid ronivad vilunult puutivesid mööda üles; mõned elunevad isegi alatiselt kõrgel puude tihedas lehestikus. Need loomad on huvitavad seepoolest, et nad omavad langevarju-taolist seadeldist — nimelt moodustavad nende tagumised roided välja venitades kehast eema-lehoiduvad tiivad. Viimaste abil võivad nad veidi maad läbi õhu lennata, nagu ühe puu otsast teise otsa. Rahulikult olles istuvad sisalikud tihedalt vastu puutüve ja on, hoolimata oma kirjust kehavärvusest, vaevalt märgatavad; sest valguse ja varjude vahelduvus mängus, milline eriti troopikas on tugevasti välja kujunenud, kaovad ka silmatorkavad värvitoonid pea-aegu täiesti. Putukajahil kõrgel ülal puukroonis arendavad need lendavad lohed harukordset kiirust, ühtlasi vajaduse korral tarvitusele võttes oma lennunahka, et põgenevale putukale järele hüpata. Maa, mida nad poolviltu alla libisedes õhus katavad, ei ole väike ja hüpped üle kahekümne meetri mitte haruldased. Sealjuures ei hüppa nad sugugi huupi teadmatusse, vaid maanduvad sihikindlalt jälle naaberpuu oksal või tüvel. Alles liikumisel omandab ta keha kireva, metaltselt särava värvuse. Tavaliselt omab isaloom pea ümbruses rohelist, emaloom pruuni või halli värvitooni. Selg ja langevari helgivad sügavpruunilt või punaselt; nende vahel on mustjad plekid ja joonised. Keha alumisel poolel vaheldub roheline toon sinisega.

See omapärane lendamisvõime on ühtlasi ka abinõuks vaenlase eest põgenemisel. Kõigi kiiresti liikuvate loomade juures on põgenemine tarvitata vaim kaitsevahend, mida nõrgem tugevama vastu kasutab. Aeglased loomad eelistavad tavaliselt enda peitmist. On näiteks raske rohelist kameeleoni põõsaste rohelises lehestikus ära tunda või pruunikaskollast konna metsaaluses kuivanud lehestikus. Mõned loomad võivad ka aktiivselt kehavärvust muuta. Kammeljas, kes eluneb kollasel liivapõhjal, on samuti kollase kehavärvusega. Peatuvad nad tumedal, kivisel põhjal, siis tumeneb ka nende kehavärvus vajalisel määral.

Ent mitte ükski ümbruse värvust ei aimata järele, sageli kohanevad loomad ka kehakujult. Mõtleme vaid tuntud rohutirtsu-liigile, kelle keha sarnleb peene kuivanud oksaga, või mitmesugustele lehesarnastele rohutirtsudele, kes mitte ükski välistelt keha piirjoontelt lehte ei kujuta, vaid ka nende tiibadel on lehe-rootsude joonis.

Eriti omapärane on ühe Siiami maassu kaitsekohanimisviis. Loom on ülemiselt küljelt must, alumisel poolel vaheldub tume osa heledaga. Kui ussi nüüd mõni vaenlane ähvardab, siis surub ta end esmajoones lamedalt vastu maapinda ja tõstab oma

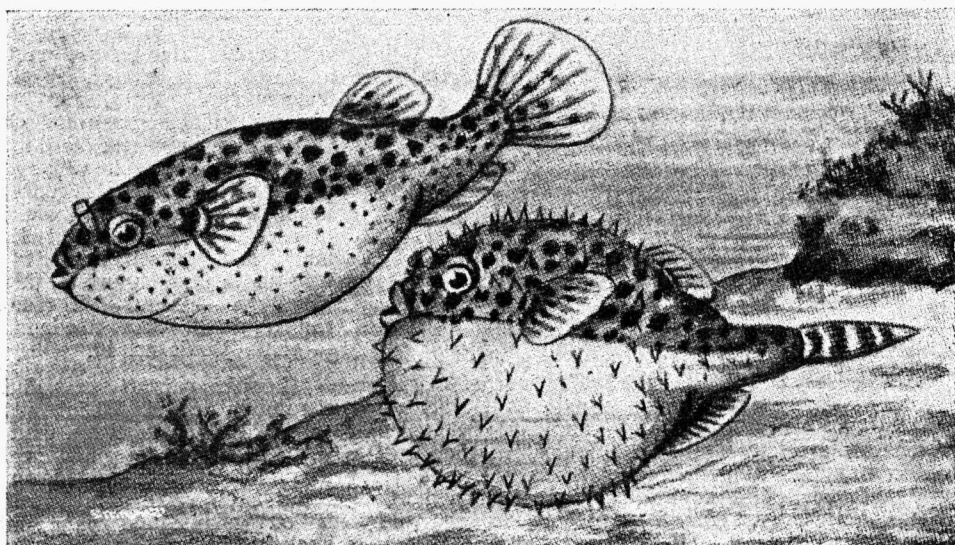

Lendavad sisalikud putukajahil.

saba ähvardades ülespoole. Viimane aga meenutab oma laia kaju ja joonisega ühe mürgise mao püstitõstetud pead ja kaela. Mõju on see, et vaenlane ehmuab ja kogu tema tähelepanu on sabale pööratud, nii et uss saab mahti maa sisse peitu pügeda.

Palju on levinud loomariigis ka mehaanilised tõrjeseadeldised. Köva soomuskate kaitseb looma samuti kui okkad. Okasloomade eelkäijaid leidub paljudes loomaliikides. Tunneme okastega varustatud putukaid ja vähke, merisiile ja meritähti. Imetajate loomade seas on siil ja okassiga tuntud. Ka mõned reptiilid kaitsevad oma keha teravate nõeltega. Isegi kalade seas leidub liike, kelle keha on okastega kaetud. Näiteks kerakalade hulka kuuluv siilkala on üheks seesuguseks eelkäijaks. Kõiki neid liike iseloomustab veel üks teine omapärane kaitseadeldis. Neil on väga õhukeseseinaline magu, mis võib vee või õhu vastuvõtmise läbi väga laiaks venida. Sealjuures paisub keha kerakujuliseks ja olemasolevad okkad tõusevad igakülgsest püsti. Rõõvkalal on siis võimatu niiviisi kaitstud kerakalale kallale tungida.

Siilkala paisutab oma keha kerakujuliseks, mille juures tõusevad okkad püsti ja kaitsevad teda rõõvkalade vastu.

Karjapoiss

Puu pusa olli puusa pääl,
luu luki oma luu järgi,
karjat karvatsit kesä pääl,
sibas siia-sinna sihen särgi.

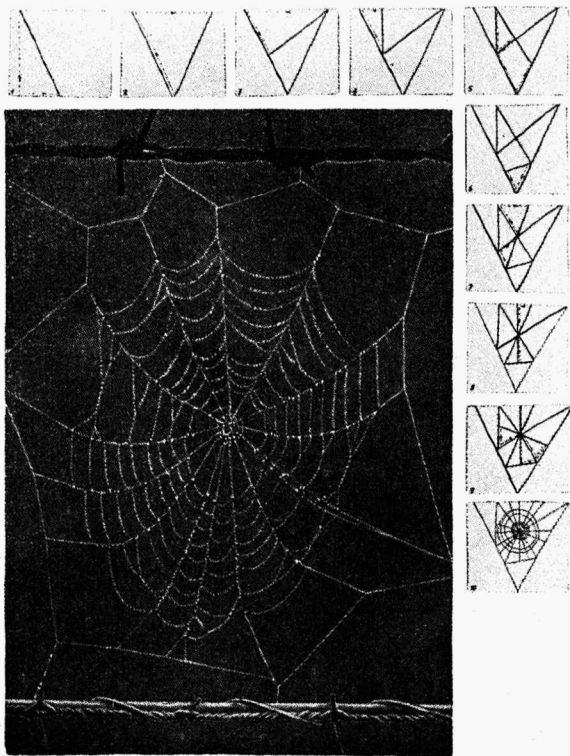
Õlekübär pähän oma tett,
veere ulative Venemaale,
väidse küllen esä uurikett.
Päidsikule ai peni pääle,

puret Punikut ja vastu lei
vas'kakse, kes tüksiv vara kodu.
Ema kardulit kiits, kastust tei,
kuurs pal'lase piimäpoti.

Sests aast temä sönnun sai,
aidusigadele lehti sagas,
ajaraasakse, mis üle jäi,
marjaaian miis maha magas.

Olligi sii läbi lõunavahe.

Ämblik koob võrku

Õhtune meresõit. Väljas on muutunud pimedaks ja ma lähen alla oma kajutisse. Ma süütan tule ja avan väikese akna ning istun selle juurde. Järsku avastan veel ühe „reisija“, keda ma siin laevapardal kõige vähem oleksin oodanud, — ämbliku! Sel hetkel, millal tema avastan, algab mulle omapärane elamus — ma muutun ühe sündmuse tunnistajaks, mis võib-olla on igapäevane, kuid kogu oma ulatuses aga harva kellegi poolt jälgitav. Ämblikul on kavatsus oma niidi abil ülemiselt aknaraami liistult alumisele laskuda.

Kajuti valguses peegeldub selgesti vastu õhtupimedust tema läikiv niit. Alla jõudnud, jookseb ta keskele, tõmbab niidi tagumiste jalgadega sirgeks ja kinnitab selle aknaraami külge — tema tee ja niit on näha joonisel nr. 1. Ta on järelkult moodustanud viltu silla ja jookseb seda mööda nobedasti jälle üles. Selle aja sees koob ta aga usinasti oma niiti edasi. Lahtiselt allalangeva niidiga, mis on kinnitatud ühe otsaga aknaraami keskele, ronib ta vertikaalselt ülemist raami mööda. Parem as nurgas ta peatub, tõmbab niidi sirgu ja kinnitab selle jälle aknaraami külge. Sel viisil on tekkinud kolmnurk, mille ülemise külje moodustab aknaraam ja mille mõlemad pikemad küljed moodustavad kootud niidid, nagu näitab joonis nr. 2. Ma jälgin huvitatult seda esimest mõistatuslikku tühja ruumi ületamist ja eksimatut kindlust, kuidas ämblik teostab oma ehitustööd. Ikka jälle juba kinnitatud niite teena ja sillana kasutades, jookseb ta nüüd vahetpidamatult üles ja alla, siia ja sinna, kuni on küllalt pikisuunas niite — joonistest nr. 3—9 võib näha tema töö teed. Niitude sõlmimist keskel teostab ta aeglaselt ja mulle selgesti nähtavalt, kuna äärtel on see nagu kiire liimimine. Ning nüüd on ta niikaugel, et ta võib asuda pikiniitude ühendamisele. Ta alustab seest, kusjuures ringkäik siin tihedamini koosasuvatel niitidel pole eriliselt raske. Olles kolm kuni neli korda ringi joosnud, sihhib ta oma tegevuse järsku väljapoole. Siin peab ta jälle natuke rohkem vaeva nägema: iga kolmnurka mööda peab ta jooksuma, et jõuda ühe niidi juurest teise juurde. Töö kergendamiseks eritab ta „tagavara-niiti“, mis jookseb lahtiselt taga. Pika tee puhul teeb ta sellest tagumiste jalgadega — oma tõeliste töökättega — kera. Nii tõmbab ta niidi niidi järel ringikujuliselt, ikka tihedamaks muutub püünisvõrk — vaata joonis nr. 10.

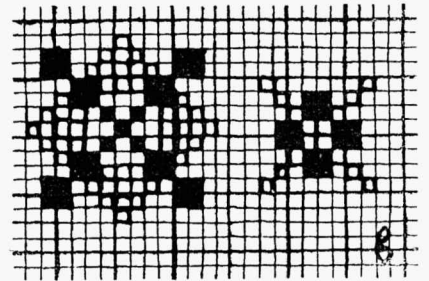
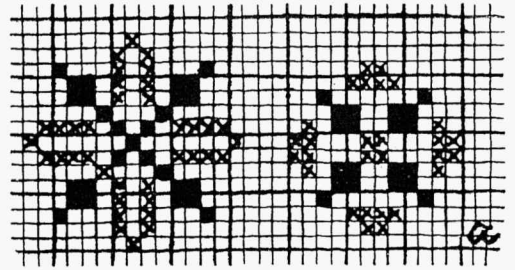
Lõpuks paistab see valmis olevat, ent ämblikku ei rahulda ta veel. Väsimatult jookseb ta ringi, parandab, seab, kuni ta elamu ülalt kuni alla näib korralik. Haruldaselt ilus, reeglipärane kunstiteos on valminud! Kogu töö ei väldanud kauem kui 25 või 30 minutit. Nüüd istub väike putukas rahuldatult võrgu keskele: ta on valmistanud palju meetreid võrguniiti oma imeteose jaoks.

Käsitöid tütarlastele

**T
ü
t
a
r
i
a
p
s
e**

**öö-
särgid**

Materjaliks labasekoeline flanell või nansuk. Särg *a* hele-roosa, särg *b* kollane.

Värvid särgile *a*:

■ tumepruun — nr. 898 DMC
□ kastanpruun — nr. 919 „

Särgile *b*:

■ tumepruun — nr. 898 DMC
× oranž — nr. 900 „

Tikkida ühekordse mulineeniidiga otse riidele, lõngad on selleks küllalt nähtavad, või kanvaa abil. Tarvitatud rist- ja kastpistet. Särgid kimonolõikelised. Kaelust ääristab tumepruun värviline nöör.

Veera Riispapp.

Postmarkide-korjajaile

Poola kuningat Johannes III Sobieskyt (1674—1696), kes aitas Viini türklastest vabastada, kujutatakse 1925. a. ilmunud markidel, nimelt näeme seal tema auks Lwowis püstitatud ausammast, milline kujutab julget ratsanikku hobusel. Viini vabastamise 250 aasta juubeli puhul 1933. a. ilmunud markidel näeme Sobieskyt oma vägedega linna saabumas. Peale nende leiame Sobieskyt ka 1930. ja 1938. a. markidel.

Vabadusvõitlejat Koscińskot (1746—1817) näeme 1932. a. markidel ühes Pulasky ja Washingtoniga, kelle adjutantina ta võttis osa Põhja-Ameerika vabadussõjast.

1938. a. juubelimargid kujutavad peale Koscińsko veel teisi rahvussangareid, nimelt Dobrowskyt ja Poniatowskyt. Poola iseseisvuse 20 aasta juubeli puhul väljaantud margisarjas on üks mark pühendatud 1863. a. rahvuslikule ärkamisele ja selle juhile Traugottile, samuti leiame kuningas Báthoryle, sõjapealik Zolkiewskyle ja Chodkiewiczyle omistatud marke ning 1937. a. on pärit marke, millised kujutavad marssal Rydz Smiglyt. Kõige rohkem marke on pühendatud aga marssal Pilsudski mälestuseks. Neid on ilmunud aastail 1919, 1927, 1928, 1934 ja a. 1935 ilmus Pilsudski surma puhul 5 eri hinnalist musta-

äärset leinamarki marssali näopildiga. 1938. a. ilmus ilus mark, millel näeme esiplaanil Pilsudski võimast kuju ja taustal sõdureid lipuga.

*

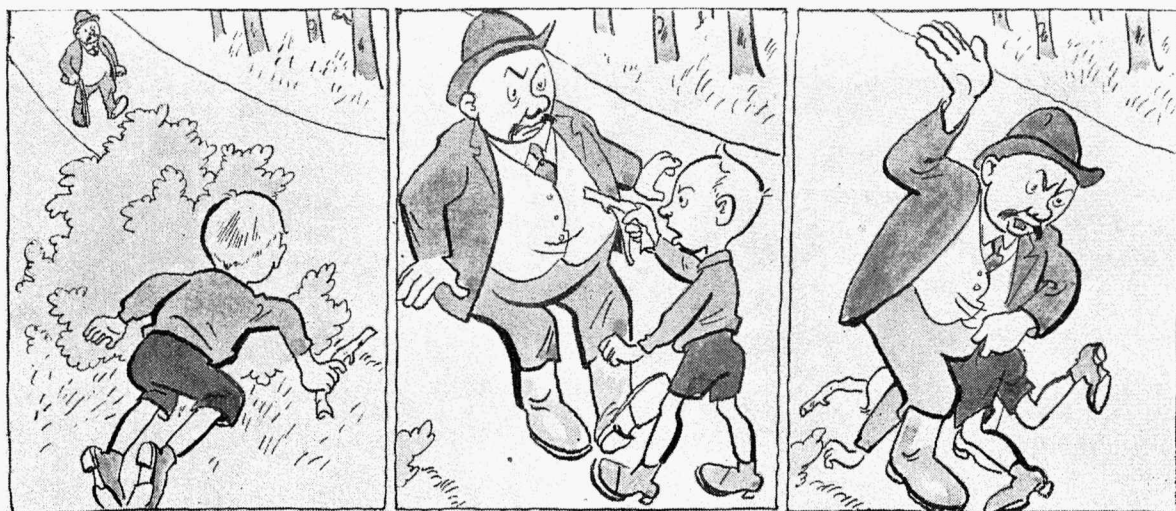
Saksamaal on riigikantsler Adolf Hitleri 50 aasta sünnipäeva puhul lastud liikvele punane juubelimark. Nagu näitab margi ülaosas asetsev tekst, esitab pilt Hitlerit ta sünnilinnas Braunaus 13. märtsil 1938. a.

Stuttgardis peetava aiandusnäituse puhul on lastud liikvele kaks lisamaksulist postmarki: 6+4 penni — roheline, 15+5 penni — violett.

*

Põhja-Ameerika Ühendriikides on New Yorgi maailmanäituse puhul ilmunud violetne 3-cendine mark.

Bulgaria raudtee pühitses hiljuti 50 aasta juubelit. Sel puhul lasti käibele 4 margist koosnev sari. Roheline 1-levane mark kujutab esimest vedurit, kuna pruun 2-levane mark esitab kõige viimast tüüpi kiirrongi-vedurit. Oranžil 4-levasel margil näeme suurt raudteesilda rongiga ja sinisel 7-levasel margil Bulgaria kuningat vaguniaknal.

Jaak mängib röövlit.

M · A · L · E

Toimetaja: Paul Tamm. Kirjad: „Viikingi“ toimetus, märgusõna „Male“.

Avangu vigu

Seekord käsitleme huvitavaid avangu vigu ja lõuke ka lahtiste (1. c4, e5) avangute juures. Kinnistes avangutes üks väike viga ei otsusta veel partiid, kuid lahtiste avangutega on lugu hoopis vastupidine.

Vastuvõetamatus kuningagambiidiis valge võib saada ootamatu üllatuse:

1. e2—e4 e7—e5 2. f2—f4 Of8—c5 3. Rg1—f3 d7—d6 4. Rb1—c3 Rb8—c6 5. f4—f5 Rg8—f6 6. h2—h3 d6—d5 7. Rf3:e5? (parem on 7. d3), Rf6:e4 8. Re5—f3 Ld8—h4 +! 9. Rf3:h4 Oc5:f2 + 10. Ke1—e2 Rc6—d4 + 11. Ke2—e3 Re4—c5 + matt.

Tihti esineb ka materjalivõit, mille ohvriks langeb tavaliselt kuninga vanker. Lühim näide: 1. c2—e4 e7—e5 2. Rg1—f3 f7—f6? (väga nõrk kaitse) 3. Rf3:e5 f6:e5? (Vajalik on Le7, siis jääb must aga arengus tublisti maha.) 4. Ld1—h5+ g7—g6 5. Lh5:e5+ Ld8—e7 6. Le5:h8 ja valge võidab ratsu vastu vankri (kvaliteet).

Teine kord satub lipp vankri löömisega h8 või h1 peal hädaohtu, kust ta püütakse ilusasti kinni. Selge näide tselleks on: 1. e2—e4 e7—e5 2. Rg1—f3 Of8—c5 3. Rf3:e5 Oc5:f2? 4. Ke1:f2 Ld8—h4+ 5. g2—g3 Lh4:e4 6. Ld1—e2 Le4:h1 7. Of1—g2 ja valged võidavad, sest musta lipp läheb kaduma, kuhu ta iganes ka ei astuks, näit.: 7. —, L:c1, 8. Rd3+ jne.

Mölleri atakk

on tuntumaid rünnakuid itaalia avangus. Peavariandid annavad valgele siin praktiliselt häid šansse võiduks:

1. e2—e4 e7—e5 2. Rg1—f3 Rb8—c6 3. Of1—c4 Of8—c5 4. c2—c3 Rg8—f6 5. d2—d4 e5:d4 6. c3:d4 Oc5—b4+ 7. Rb1—c3

Malemeister Greco (1600—1641) poolt tarvitusele võetud käik, mille Steinitz viis turniirpraksisesse. Tuntud seisu annab siin võrdsete šanssidega jätk: 7. Od2!, O:d2, 8. Rb:d2, d5!, 9. e:d5, R:d5, 10. Lb3, Rce7! jne.

7. — — Rf6:e4 8. 0—0 Re4:c3 9. b2:c3 Ob4:c3 Käik 9. —, Oe7 viib mustad kiiresti kaotusele: 10. d5, Ra5, 11. d6, c:d6 (kui 11. —, R:c4, siis 12. d:e7, Ke7:, 13. Le2+ ja võidab), 12. O:f7+, K:f7, 13. Ld5+, Kf8, 14. Rg5, O:g5, 15. O:g5, Le8 (Kui

15. —, Lc7, siis 16. Lf5+, Kg8, 17. Ve1 ja võidab), 16. Vae1, või ka Vf1, Lg6, 17. Ve3 ja valge võidab.

10. Ld1—b3 Oc3:a1?

Nüüd pole mustadel enam pääsu. Vajalik oli 10. —, d5, millele järgneks enamvähem võrdsete šanssidega: 11. O:d5 (kui siin 11. L:c3, siis 11. —, d:c4, 12. d5, Re7, 13. Ve1, 0—0, 14. Oa3, R:d5, 15. L:c4, Rb6, 16. Le2, c6 jne.), 0—0, 12. O:f7+, Kh8, 13. L:c3, V:f7, 14. Re5, R:e5, 15. d:e5, Oe6 jne.

11. Oc4:f7 Ke8—f8 12. Oc1—g5 Rc6—e7 13. Rf3—e5 Oa1:d4 14. Of7—g6 d7—d5 15. Lb3—f3+ Oc8—f5 16. Og6:f5 Od4:e5 17. Of5—e6+ Oe5—f6 18. Og5:f6 ja võidab.

Põnevalt areneb mäng, kui must lööb 8. käigul ratsu asemel odaga (algkäigud samad): 8. — Ob4:c3, 9. d4—d5 Rc6—e5

Igavese tule annab siin tõenäoselt: 9. —, Of6!, 10. Ve1, Re7, 11. V:c4, d6, 12. Og5, O:g5, 13. Rg5:, 0—0 (mitte Of5, järgneb 14. Lf3), 14. R:h7, K:h7, 15. Lh5+, Kg8, 16. Vh4, f5, 17. Vh3!, f4! jne.

10. b2:c3 Re5:c4 11. Ld1—d4 Rc4—d6

Tugevam käik on 11. —, f5.

12. Ld4:g7 Ld8—f6 13. Lg7:f6 Re4:f6 14. Vf1—e1 Ke8—f8?

Otsustav viga. Mustad oleksid pidanud võidetud viguri tagasi ohverdama 14. —, Rfe4, 15. Rd2, f5, 16. f3 jne. Samuti viib kaotusele ka 14. Kd8?, nimelt 15. Og5, Rde8, 16. Ve8:+, Ke8, 17. Ve1+, Kf8, 18. Oh6+, Kg8, 19. Ve5 ühes järgneva matiga.

15. Oc1—h6 Kf8—g8 16. Ve1—e5 Rf6—e4 17. Va1—e1 f7—f5 18. Ve5—e7 ja võidab.

Tänapäeval tarvitatakse moodsas turniirpraksises sääraseid tuntud kombinatsiooniliselt jätke üsna vähe, sest eelistatakse avanguid, mis annavad positsiooniliselt tugeva ülesehituse.

Teoreetilisi uudsusi

Vastuvõetud lipugambiidi moodsas variandis tavaliselt jätkati (SSSR-i suurmeister Löwenfisch'i analüüs — „Šahmatnoi Ežegodnik“, Moskva, 1937. a.):

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 d5:c4 3. Rg1—f3 Rg8—f6 4. e2—e3 c7—c5 5. Of1:c4 e7—e6 6. 0—0 a7—a6 7. Ld1—e2 b7—b5 8. Oc4—b3 Oc8—b7 9. Rb1—c3 c5:d4 10. e3:d4 Of8—e7 11. Oc1—g5 Rb8—

—d7 12. Va1—d1 0—0 13. d4—d5 e6:d5 14. Rc3:d5 Rf6:d5 15. Ob3:d5 Ob7:d5 16. Vd1:d5 Oe7:g5 17. Rf3:g5 h7—h6!, nagu partiis Löwenfisch—Räuser, Leningrad 1936.

Siiski, käikude põhjalikum analüüs näitab, et valgetel oleks olnud võimalus kaks korda saavutada paremust. Pärast 11. Ocl—g5, Rb8—d7? valged saavutavad ülekaalu, mängides 12. d4—d5! Mängu jätkud võiksid olla:

I 12. —, e6:d5, 13. Vf1—e1 ja musta kuningas jääb tsentrumi. Valged aga käiguga Vad1 ja Rd4 ähvardavad otsustava atakiga.

II 12. —, Ob7:d5 13. Rc3:d5 e6:d5 14. Rf3—d4 ja mustad ei oma rahuldavat kaitset Rc6 ja Rf5 vastu. Teise vea teevad mustad (tekstivariant) pärast 13. käiku: 13. d4—d5 e6:d5 14. Rc3:d5 Rf6:d5? Seepäe võib järgneda: 15. Ob3:d5 Ob7:d5.

Ei lähe 15. —, Og5:, 16. O:b7, Va7, 17. R:g5, V:b7 ja 18. Le4!

Ja nüüd 16. Vd1:d5 asemel 16. Og5:e7! On võimalikud järgmised jätkud:

I 16. — — Od5:f3 17. g2:f3 Vf8—e8 18. Oe7:d8 viguri võiduga.

Kui aga 17. —, Le8, siis 18. Vf1 kvaliteevõiduga.

II 16. — — Vf8—e8 17. Oe7:d8 Ve8:e2 18. Vd1:d5 Va8:d8 19. Vf1—d1 Ve2—e7 20. Kgl—f1 f7—f6 21. Vd5—d6 a6—a5 22. Rf3—d4 ja mustad ei pääse materiaalsest kaotusest.

Õige käikude järjekord selles variandis pärast 11. Ocl—g5 oleks järgmine:

11. — — 0—0 12. Va1—d1 Rb8—d7 13. d4—d5 e6:d5 14. Rc3:d5 Ob7:d5 15. Ob3:d5 Rf6:d5 16. Vd1:d5 Oe7:g5 17. Rf3:g5 h7—h6! võrdsusega.

Reeglipäratud avangud

Tähtsamad avakäigud, milledega tavaliselt mängu alustatakse, on — 1. d4, 1. e4, 1. c4, 1. Rf3. Loomulikult võib valge mängu avada ka teiste käikudega, need ei oma aga siiski teovira seisukohalt suuremat tähelepanu, sest varem või hiljem läheb mäng ikka mõnele üldtuntud avangule üle. Seepärast käsitleme siin lühidalt ainult tähtsamaid reeglipäratud avakäike.

1. f4 (Hollandi rünnak); parim vastus selle peale on mustadel d5 või e5. Mängitav on ka 1. —, e5!? (Fromsi gambiit), 2. f:e5, d6, 3. e:d6, O:d6, 4. Rf3, g5, 5. d4, g4, 6. Re5 (võib ka 5. Rg5, kuid see annab väga terava mängu, kusjuures valged peavad arvestama Rg5 kahinguga), O:e5 ühes lippude vahetusega, musta etturite seis lõhutud.

1. b4 (Orangutangi avang), võiks areneda järgnevalt: 1. —, d5, 2. Ob2, Rf6, 3. b5!, Od6, 4. e3 ja siis f4; või 1. —, e5, 2. Ob2, f6, 3. e4, O:b4, 4. Oc4, Re7, 5. f4, d5!...

1. Rc3 (inglaste poolt analüüsitud); kui 1. —, e5, siis 2. d4 (kuid parem on siiski 2. e4!), või kui 1. —, d5, siis 2. e4! jne.

1. g4 (Tartakoveri poolt Genua avanguks nimeatud); must võib mängida 1. —, d5, 2. Og2!, e5 (kui 2. —, O:g4, siis valge saab tugeva surve väljale d5, käikudega 3. c4 ja siis Lb3) 3. d5 või ka 3. c4; must võib aga vastata ka 1. —, h5.

1. e3 (Van't Kruiysi avang); areneb tavaliselt teiste avangute peale üle (inglise, lipuetturi jne.).

1. c3 (Saragossa avang); ka sel käigul pole erilist kaalu, tavaliselt kujuneb siit lipuetturi avang — Colle süsteem.

1. Rh3 (Amari avang); annab terava võitluspartii, ratsu arendatakse siit tavaliselt f4-le või f2-le.

1. g3; suurmeister Rétí poolt katsetatud käik, kuid ilma tagajärjeta.

1. b3; läheb üle tavaliselt teistele avanguile (Rétí süsteem, Nimzovitši süsteem jne.).

1. a3; vanasti malemeister Andersseni armastatuim käik, et siis 2. c4 sitsiiliat mängida vahetatud värvidega; ka inglise avang on siin mängitav.

Etüüd (lõppmäng) nr. 4

Koostanud A. P. Guljajev, Moskv. 1. auhind üleliidulisel SSSR-i etüüdidestluse („Šah-

matö“) 1938. a. Seis: valged — Kb2, Vh7, Oa2, Rc4, Ed5 (5); mustad — Kh1, E:c7, d7, g2, h2, h3 (6). Valge käigul, võidab.

Etüüd (lõppmäng) nr. 5

Koostanud suurmeister Richard Rétí. Seis: valged — Kh8, Ec6 (2); mustad — Ka6, Eh5 (2). Valge käigul, viigistab.

Lahendused järgmises numbris.

Toome siin ühe tuntud näite, kuidas kolm etturit kolme vastu läbi murravad. Seis: valged — Kgl, Ea5, b5, c5 (4); mustad — Kf4, Ea7, b7, c7, g4, h4 (6). Valge käigul, võidab.

Lahendus: 1. b6—b5 c7:b6 2. a5—a6 b7:a6 3. c5—c6; või 1. — — a7:b6 2. c5—c6 b7:c6 3. a5—a6 ja valged võidavad.

Etüüd (lõppmäng) nr. 3 lahendus

Seis: valged — Ke7, Og8, Ef6 (3); mustad — Kg5, Rd8 (2). Valged käigul. Kas valgel on võimalik võita?

On. Valge võidab peene odamanöövriga!

1. Og8—d5 Kg5—f5 2. Od5—f3 Kf5—g6

Mitte 2. —, Kg5?, Oe4 ja võidab

3. Of3—h5+ Kg6—g5!

Halvem on 3. —, Kf5?, 4. Oe8, Kg5, 5. Oa4 (b5), Kf5 (g6), 6. Oc2 (d3)+, Kg5, 7. Oe4 ja võidab.

4. Oh5—e8 Kg5—f5 5. Oe8—b5 (a4) Kf5—g5 6. O—a4 (b5) K—g6 (f5) 7. O—c2 (d3)+ K—g5 8. O—e4 ja võidab.

Asetame aga antud etüüdis kõik malendid ühe välja võrra vasemale, saame uue etüüdi! Seis: valged — Kd7, Of8, Ec6 (3); mustad — Kf5, Rc8 (2). Küsimusele: kas valgel on ka võimalik siin võita? — saame vastuse: ei ole!

Valgel ei lähe korda odaga tempot saada (teha), seda näeme kohe lahenduses: 1. Of8—c5 Kf5—e5 2. O—e3 (f2) K—f6 3. O—g5 (h4)+ K—f5 4. O—d8 K—e5! 5. O—a5 K—f8! Viik.

Huvitav ja õpetlik!

Kombinatsioonipraktikat

Botvinnik — Capablanca vahelises partiis ANRO suurturniiril Hollandis 1938. a. tekkis pärast mustade 29. käiku järgmine seis: valged (Botvinnik) — Kgl, Le5, Ob2, Rg3, E:c3, d4, e6, g2, h2 (9); mustad (Capablanca) — Kg7, Le7, R:b3, Rf6, Ea7, b6, c4, d5, g6, h7 (10).

Valge käigul, võidab. SSSR-i suurmeister Botvinnik jätkas: 30. Ob2—a3! Le7:a3.

Kui 30. —, Le8, siis 31. Lc7+, Kg8, 32. Oe7, Rg4, 33. Ld7.

31. Rg3—h5+! g6:h5.

Nörk on 31. —, Kh6, 32. R:f6, Lc1+, 33. Kf2, Ld2+, 34. Kg3, L:c3+, 35. L:d4 Kh4, +, 36. Rg4+! ja võidab.

32. Le5—g5+ Kg7—f8 33. Lg5:f6+ Kf8—g8.

Kui 33. —, Ke8, siis järgneb matt kahe käiguga. 34. e6—e7!

Tugev. Nörk on 34. Lf7+, Kh8, 35. e7, Lc1+, 36. Kf2, Ld2+, 37. Kg3, L:c3+, 38. Kh4, L:d4+, 39. K:h5, Le5+ ja viik igavese tulega.

34. — — La3—c1+ 35. Kgl—f2 Lc1—c2+ 36. Kf2—g3 Lc2—d3+ 37. Kg3—h4 Ld3—e4+ 38. Kh4:h5 Le4—e2+ 39. Kh5—h4 Le2—e4+ 40. g2—g4.

Mitte 40. Kh3, h5!! (40. —, Le3+, 41. g3), ja ähvardab 41. —, Lg4+ matt.

40. — — Le4—e1 41. Kh4—h5 ja Capablanca alistus.

P. Tamm — H. Israeli vahelises partiis liiduklassi valikturniiril Tartus 28. juunil s. a. kujunes mängu seis pärast mustade 42. käiku järgmiseks: valged (Tamm) — Kh2, Le3, Va7, Rd2, E:a3, e5, f6, g2, h5 (9); mustad (Israel) — Kh7, Lc1, Ve8, Oe6, E:c5, f7, g5, h6 (8).

Valge võitis siin forsseeritult: 43. Le2—e3+ Kh7—g8 44. Va7—a8! Oe6—d7! 45. Va8:e8+ Od7:e8 46. Le4—a8! Kg8—f8 47. La8—d8! ja mustad alistasid, sest ähvardab neljakäiguline matt — 48. Le7+, 49. L:e8, 50. L:f7+ ja 51. Lg7+ matt.

Partii nr. 9 — Grünfeldi kaitse

Mängitud liiduklassi valikturniiril Tartus 4. voo-
rus, 24. juunil 1939. a.

Valged: Vello Kaldc. Mustad: Hans Jõgi.

1. d2—d4 Rg8—f6 2. c2—c4 g7—g6 3. Rg1—f3
Of8—g7 4. Rb1—c3 d7—d5 5. e2—e3 o—o 6.
Lc1—b3 c7—c6 7. Oc1—d2 e7—e6 8. Of1—d3 b7—b6
9. 0—0 Oc8—b7 10. Val—c1 c6—c5 11. d4:c5
Rc8—a6 12. Rc3—a4 Rf6—e4 13. e5:b6 d5:c4 14.
Od3:c4 Re4:d2 15. Rf3:d2 Ld8:d2 16. Vf1—d1 Ld2—
—b4 17. Vd1—d7 Ob7—c6 18. Vd7:a7 Oc6:a4 19.
Lb3:b4 Ra6:b4 20. Oc4—e2 Va8:a7 21. b6:a7 Rb4—c6
22. b2—b3 Rc6:a7 23. b3:a4 Vf8—c8 24. Vcl:c8
Ra7:c8 25. a4—a5 Kg8—f8 26. a5—a6 Kf8—e7 27.
f2—f4 Ke7—d6 28. Kgl—f2 Kd6—c7 29. Kf2—f3
Rc8—e7 30. e3—e4 Re7—c6 31. Oc2—c4 Kc7—b6 32.
g2—g4 g6—g5 33. h2—h4 f7—f6 34. Kf3—g3
g5:f4 + 35. Kg3:f4 e6—e5 + 36. Kf4—g3 h7—h6
37. g4—g5 h6:g5 38. h4—h5 Rc6—d4 39. Kg3—g4
Og7—f8 40. Oc4—f1 Of8—h6 41. Of1—c4 Oh6—f8
42. Oc4—f1 Of8—h6 43. Of1—d3 Kb6—a7 44. a2—
—a3 Ka7—b6 45. a3—a4 Kb6—a7 46. a4—a5 Ka7—
—b8 47. Kg4—g3 Kb8—a8 48. Kg3—h3 Ka8—b8
49. Kh3—g3 Rd4—c6 50. Kg3—g4 Rc6—b4 51. Od3—
—e2 Rb4—c2 52. Kg4—g3 Rc2—e3 53. Kg3—h3 Kb8—
—a7 54. Kh3—g3 g5—g4 55. Oe2:g4 Ka7:a6 56. Kg3—
—f3 Re3:g4 57. Kf3:g4 Ka6:a5 58. Kg4—f5 Oh6—g5
59. Kf5—g6 Ka5—b5 60. h5—h6 Og5:h6 61. Kg6:h6
Kb5—c4 62. Alistus.

Haarang ja kaitse males

Et valged malendid on soodustatud olukorras, see on noortele malesõpradele juba enamvähem teada, sest valgetel on partii avakäik, mis annab tavaliselt initsiatiivi ja hiljem võimaluse haaranguks (rünnakuks). Kel on rünnakuks eesõigus, see omab ka võidulootusi.

Palju on sääraseid turniire, milledes valgete malenditega saavutatakse rohkem võite kui mustadega. Suurel Semmeringi turniiril 1926. a. olid valged ülekaalukalt võidus. Suurmeister Spielmann tähendas selle kohta: „Malemäng ei ole kaljuks korrektne.“ Jah, see väide võis kehtiv olla tollal, millal tallati surnud teooriaradasid ja Capablanca ennustas isegi, et malemäng sureb kord viigisurma. Ent tänapäeval on lugu hoopis vastupidine, vanad ei suuda enam sammu pidada noortega!

Väga huvitavalt valgustab seda küsimust suurmeister dr. Milan Vidmar, kes on tuntud küllaltki tugeva mängijana turniires. Tema mängutugevuseks on eriti taktikaline külg, kuid teooriatundmises jääb ta teistest suurmeisteritest tublisti maha. Ta kirjutab: „Kas tõesti pole malemäng korrektne? Täiesti vaieldamatut vastust ei või siin anda ükski inimene, kuid siiski võib palju öelda kindlat ja mõnda, mis maletajaid kindlasti huvitab, võin ma ette tuua oma kogemustest. Oieti öelda ei usu ma mingit avakäigu eelist, küll aga suuremat mugavust haarangus, see tähendab — suuremaid raskusi kaitsmisel.“

Meie sportlaste sünnipäevi juulis

1. juulil

Voldemar Loodla, ohvitser Tallinnas, endine tuntud tegevsportlane suusatamises, jalg-, jää- ja käsipallis ning liidukohtunik jalgpallis, sünd. 1905. a. Narvas.

Kristjan Wilberg, allohvitser Tallinnas, maailma-
meister laskmises, sünd. 1909. a. Kaiu vallas Harju-
maal.

2. juulil

Artur Pihlak, NMKÜ kehalise kasvatuse juhte

Iga haarang on tõuge haaratule. Ta teeb haaratu araks ja demoraliseerib teda. Ta mõjub seega subjektiivselt. Algaja õpib esiteks avangukäike ja haarangu algeid. Tal on vähe teravmeelsust peidetud võimaluste leidmiseks, mida pakub kaitse, kindlasti vähem kui haarangu juhtimisel. Seepärast võidab ta kergemini haarangul, mida ta juhib, kui vastuhaarangul pärast võidukat vastupanu. Kogenud meister aga vaatleb haarangut vajaliku rahuga ja haarab ise, kui märkab tõelist punkti vastase laagris.

Suur malefilosoof W. Steinitz lõpetas husaarihaarangu täielikult. Ta oli suurim meister kaitse ja katse ta kaitset purustada oli tema ajal kardetavaim. See näitab tõsiasja, et mitte haarang ei anna edu, vaid vastase nõrkus, mida ettevõetav haarang sanktsioneerib. Nõrkusteta seis laseb end kaitsta iga haarangu vastu. Ta sisaldab ikka vastulöögi-võimalusi, mida loomulikult peab otsima. Minu kogemused ütlevad isegi rohkem: ka seise väikeste nõrkustega võib tagajärjekalt kaitsta.

Kui keegi siunab avangut, siis pole tal leidlikkust peenelt läbiviidud kaitse tagajärgede maitsemiseks. Ta pole kuigi suur meister malemängus. Ta peab teadma, et statistika registreerib inimlike nõrkusi ja annab seepärast valepildi male seesmisest olukorrast.

See võiks olla tõeline haarang ja kaitse pilt. Mõlemal on oma väärtus, mõlemad on erisugused võitlusvormid, mõlemal on oma tagajärjed. Nad põhinevad aga mõlemad seisu nõrkustel, mis üksi on otsustavad. Nõrkusteta seisus pole mingit haarangut ega mingit kaitset.

Algseisus pole valgeil ega mustadel nõrkusi. Hea mäng peabki partii viima tasakaalu-olukorda. Haarangu- ja kaitsekäigud vahelduvad siduvalt rahuliku jõudude mängu lõpuni, kuni üks võistlejaist komis-
tab. See ei pea aga alati juhtuma mustal. Kui statistika tahab seda väita, siis unustab ta, et valge esiteks haarab ja must esiteks kaitseb. See on mängija nõrkusi, et ta kaitsekäike leiab raskemini kui haarangukäike.

Ka avangukäigud on käigud, ka see on osa partiist. Nad pole raskemad ega kergemad kui käigud kesk- või lõppmängus. Vigu ei tohi loomulikult teha ka avangus. Teorial on ainult siis tõsine mõte, kui käiguvõimalused luuakse kogu partii kohta. See pole aga võimalik — õnneks! Minu arvamuse järgi ei tõenda see kunagi, et meie kuninglik mäng on otsustatud juba esimesel käigul.“

Kirjavastused

A. L. Tartus. Kahekäiguline ülesanne sisaldab ülearust materjali, mis pole lubatud, ja pealegi on ta ainult ühe variandiga. Ei ilmu.

L. N. Kärdlas. Kui partii ajal või pärast mängu lõppu selgub, et malendite algseis ei olnud õige või malelaud oli asetatud valesti (parempoolne alumine nurgaväli ei olnud valge), tühistatakse partii.

Kui partii käigu ajal malendite arv või malendite seis muutus määrusevastasel, mängitakse partii uuesti, alates seisust, kus toimus määrusevastane muutus. Ei ole õiget seisu võimalik taastada, tühistatakse partii.

Tallinnas, Eesti korvpalli-internatsionaal, sünd. 1902. a. Tallinnas.

5. juulil

Elmar Jürvetson, kirjastaja Pärnus, endisi tuntu-
maid tegevsportlasi ja sporditegelasi Pärnus, sünd.
1906. a. Pärnumaal Enge vallas.

Edgar Paistalon, ärimees Petseris, endisi tuntu-
maid jalgpallimehi Võrus ja Petseris, sünd. 1910. a.
Venemaal Omskis.

6. juulil.
Pavel Fedorov, pottsepp Narvas, jalgpalli-liiduklassi mängija Narva Tennis-Hokiklubi meeskonnas, sünd. 1914. a. Narvas.

7. juulil.
Friedrich Tofer, majandustegelane Tallinnas, Eesti paremaid purjehisportlasi, sünd. 1900. a. Peterburis.

Harald Kivioja, Ratsartügemendi allohvitser Tartus, paljukordne maailmameister laskmises individuaalselt ja meeskonna laskmises, sünd. 1908. a. Nursis Võrumaal.

8. juulil.
Johannes Karpender, raudteelane Tüiril, kohapealseid väljapaistvaid jalgpallimehi ja kauaaegne Järva-maa odaviskemeister, sünd. 1901. a. Tüiril.

9. juulil.
Carl Tamman, ärimees Tallinnas, Venemaa enemaailmasõja-aegne meister jalgratta pikamaasõidus, sünd. 1879. a. Pärnus.

11. juulil.
Rudolf Lillemägi, kondiitritöölise Tartus, endine Eesti meister poksi kärbeskaalus, sünd. 1913. a. Tartus.

12. juulil.
Evald Mikson, politseiametnik Tallinnas, Eesti meister jalgpalli-liiduklassis „Estonia“ meeskonnas ja mitmekordne internatsionaal värvavahina, sünd. 1911. a. Tartus.

Lembit Paap, vandeadvokaat Tallinnas, Eesti tuntumaid mootorsportlasi, sünd. 1895. a. Narvas.

13. juulil.
Edgar Jõesaar, vabrikutöölise Narvas, paremaid kohapealseid korvpalli- ja jalgpallimängijaid, sünd. 1913. a. Narvas.

Johannes Västriku, ajakirjanik Viljandis, Viljandi paremaid kergejõustikulasi, sünd. 1912. a. Võidu vallas Viljandimaal.

14. juulil.
Jaan Villo, politseinik Narvas, endisi paremaid kergejõustikulasi ja teatejooksude rekordite kaasomanikke, sünd. 1902. a. Pärnus.

15. juulil.
Voldemar Rõks, pangaametnik Tallinnas, endine Eesti jalg- ja jääpalli meistrimeeskonna liige, jalgpallikohtunikuna juhtinud maavõistlusi, sünd. 1900. a. Särevere v.

17. juulil.
Arnold Matiisen, internatsionaal jalg-, pesa- ja korvpallis ning endine rahvusmeeskonna kapten, sünd. 1906. a. Tallinnas.

Friedrich-Anton Palm, pangaametnik Tartus, Tartu „Kalevi“ asutajaid liikmeid ja omaaegseid tõstesportlasi, sünd. 1886. a. Tartus.

Arnold Pihlak, autoomanik Tallinnas, 44-kordne internatsionaal jalgpallis, sünd. 1902. a. Tallinnas.

Alfred Teearu, Eesti väljapaistvamaid politseisportlasi, mitmekordne Eesti meister maadluses ja Eesti rekordi omanik raskusheites, sünd. 1904. a. Pati vallas Pärnumaal.

19. juulil.
Valter Kalam, Viljandimaa spordiinstruktor, internatsionaal kergejõustikus, Eesti paremaid keskmadejooksijaid, sünd. 1911. a. Venemaal.

20. juulil.
Sara Teitelbaum, äriteenija Tallinnas, Eesti naiste paljude kergejõustiku-rekordite omanik ja endine paljukordne Eesti meister kergejõustikus ja käsipallis, sünd. 1910. a. Tapal.

21. juulil.
Aleksander Kreek, pangaametnik Tallinnas, Euroopa meister ja Eesti rekordi omanik kuulitõukes, paljukordne internatsionaal, sünd. 1914. a. Lihula vallas Läänemaal.

Karl Old, mehaanik Tallinnas, sajandi algul Baltimaade rattasõidu meister ja kõigi rekordite omanik, sünd. 1882. a. Tallinnas.

Artur Reisner, „Vanemuise“ seltsi asjaajaja Tartus, ASK-i esimees ja endine Eesti meister tõkkejooksus ja teivashüppes, mõnekordne internatsionaal, sünd. 1904. a. Raadi mõisas Tartu lähedal.

Bronislav Virsa, laometnik Tartus, endine väljapaistev raskekaalu-poksija ja internatsionaal poksis, sünd. 1911. a. Tartus.

23. juulil.
Hugo Taal, sõjaväelane Narvas, Narva väljapaistvamaid käsi- ja jalgpallimehi, sünd. 1904. a. Narvas.

Erich-Karl Taar, äriteenija Tallinnas, endine mitmekordne Eesti meister poksis, kümnekordne internatsionaal poksis, sünd. 1908. a. Pärnus.

Voldemar Tobro, mehaanik Tartus, Tartumaa paremaid ujujaid vabautjumises, sünd. 1914. a. Tartumaal.

Viktor Uiho, kergejõustiku-internatsionaal ja Valgamaa odaheite-rekordi omanik, sünd. 1914. a. Valgas.

25. juulil.
Fedor Ivanov, trükitöölise Narvas, Narva paremaid käsipalli- ja jalgpallimängijaid, sünd. 1909. a. Narvas.

26. juulil.
Lydia Kitsing, sünd. Kiho, Eesti meister ASK-i korvpalli-naiskonnaga, Tartu omaaegseid paremaid kergejõustikulasi ja ujujaid, sünd. 1911. a. Vastse-Kuuste vallas Tartumaal.

Arp Rullingo (Rullinkov), ajakirjanik Tallinnas, kergejõustiku-internatsionaal ja endine Eesti meister lühimaaajooksudes, sünd. 1913. a. Tallinnas.

Reginald Uba (Suban), Eesti väljapaistvamaid keskmadejooksijaid ja Eesti olümpia-atleet Berliini olümpiamängudel, sünd. 1911. a. Kõhtla vallas Virumaal.

Eduard Vanaaseme, politseinik Tartus, kuuekordne Eesti meister tõstmises, omaaegne maailmarekordi-omanik ja tõsteinternatsionaal, sünd. 1893. a. Tartus.

27. juulil.
Johannes Hannibal, majandusülem sõjaväes, Tartu s.-s. „Taara“ kauaaegne esimees, sünd. 1895. a. Paides.

28. juulil.
Alfred Ressar, suusameister Viljandis, endine Eesti meister 10 km suusatamises, sünd. 1906. a. Vana-Võidus Viljandimaal.

Ernst Vaho, riigiametnik Tallinnas, Eesti tuntumaid käsipallikohtunikke, sünd. 1910. a. Tallinnas.

29. juulil.
Mati Maiste, sadulsepp Viljandis, Viljandi väljapaistvamaid maadlejaid, sünd. 1914. a. Särgavere vallas Viljandimaal.

30. juulil.
Konstantin Gern, trükitöölise Tallinnas, spordijuhte ja Eesti vanema põlve jooksijaid ning poksijaid, sünd. 1893. a. Tartus.

August Silber, viiekordne internatsionaal jalgpallis ja tuntumaid jalgpalli-vahekohtunikke, sünd. 1895. a. Rapla vallas Harjumaal.

Harry Voitk, konstaabel Narvas, väljapaistvamaid käsipallimehi, omaaegne tuntud sõudja ja kergejõustiklane, sünd. 1906. a. Tartus.

Arkaadi Völli, põllumees Tartumaal, Tartumaa omaaegseid väljapaistvamaid suusatajaid, sünd. 1913. a. Vaiguta vallas Tartumaal.

31. juulil.
Harald Freimuth, endine Eesti meister poksis, mitmekordne poksi-internatsionaal, Eesti esindusmees Euroopa esivõistlustel, sünd. 1914. a. Tallinnas.

Aleksander Kalamees, kehalise kasvatuse nõunik Haridusministeeriumis, endine tegevspordlane ja õppejõud Kehalise Kasvatuse Instituudis Tartu Ülikooli juures, sünd. 1897. a. Uue-Ants'la mõisas Võrumaal.

Juhan Kokla, ametnik Haapsalus, Läänemaa paremaid kergejõustikulasi, sünd. 1915. a. Tallinnas.

5 5239

„Viikingi“ suuri hindmõistatusi

Armsad tüdrukud ja poisid!

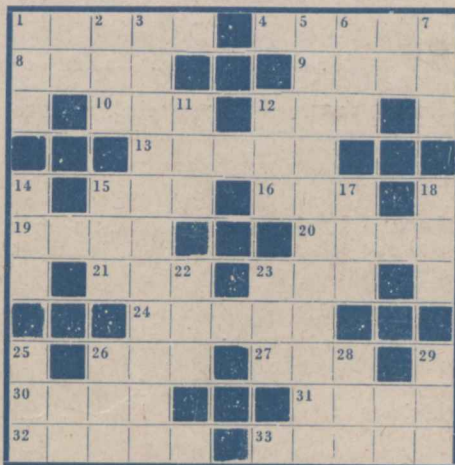
„Viikingis“ nr. 5 alanud suured hindmõistatused on leidnud elavat huvi. Juba on saabunud toimetusele nende lahendusi. Kasutame siin juhust, et kõigile lahendajale veel kord meelde tuletada, et lahendusi ei tarvitse kohe järk-järgult ära saata, vaid korraga. Esimene moodus teeks toimetusele üleliigset tööd, mille tõttu küll ei ole veel midagi katki ega halvasti. Kuid see moodus tuleb lahendajale küllalt kulukas, sest ta peab neli korda ostma postmargi. Siin olgu aga kohe öeldud, et parem on kõik mõistatused siiski kohe lahendada — hiljem tuleb vahest ajast nappus kätte ja ei jõuta õigeaegselt lahendusi ära saata või tehakse seda räpakalt. Sellepärast kohe tööle!

Hindmõistatused ilmuvad „Viikingi“ neljas numbris (nr. 5, 6, 7 ja 8), kokku 12 erisugust mõistatust. Kinkidest võtavad ainult need osa, kes on lahendanud õieti kõik mõistatused ja lahendused ära saatnud ühes iga numbri kaanel ilmuva kupongiga. Kupongid ja lahendused tuleb saata 15. septembriks s. a. „Viikingi“ toimetusele, kirjaümbrikule märkides „Hindmõistatused“.

Õigetele lahendajatele on „VIIKINGI“ toimetus välja pannud järgmised väärtuslikud kingid:

1. Jalgratas ●
2. Kirjutuslaua-garnituur ●
3. 100 eks. ilukirjanduslikke teoseid ●
4. 50 mitmesugust väiksemat lohutuskinki

IV HINDMÕISTATUS ON RISTSÕNA

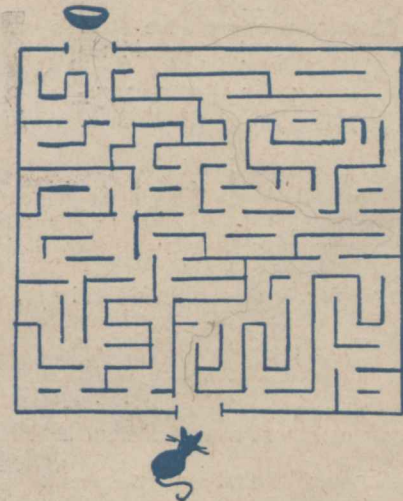

Sõnade tähendused

Põikread: 1. Rühm. 4. Sõidukisse. 8. Loom. 9. Naine. 10. Põllumehetuluallikas. 12. Mitte vana. 13. Maaõli. 15. Poisinimi. 16. Kellahääl. 19. Mängukaart. 20. Peakirik. 21. Kõiv asesõna. 23. Tee lahti! 24. Korjatakse metsast. 26. Asesõna. 27. Vabalt, omapead. 30. Pragu. 31. Mussolini aunimi. 32. Omadus. 33. „Kas tunned maad?“ autor.

Püstread: 1. Inglisekeelne artikkel. 2. Kalade ujumisvahend. 3. Riik Euroopas. 5. Eesti suurkirjanik. 6. Kõvisõna. 7. Perekonnaliige. 11. Rohumaa. 12. Emane lammas. 14. „Nutt“ Lõuna-Eesti murdes. 15. Saadakse kaevamisel. 17. Söögi. 18. Juhutub harva. 22. Korralda! 23. Naisenimi. 25. Lapsehoidja, imetaja. 26. Vabaduseta inimene. 28. Hea omadus. 29. Jook.

V HINDMÕISTATUS ON EKSITEE

Leidke selles teederägastikus õige tee, mille kaudu hiir pääseb toidunõu juurde.

VI HINDMÕISTATUS: ARVUTUSÜLESANNE

		23	
53			
	18		
			40

Pange tühjadesse ruutudesse vastavad arvud, nii et kõik püst- ja põikridade ruutudes olevad arvud kokku arvates annaksid arvu 100.

VII HINDMÕISTATUS: NIMEKAART

I. VÕRUR

Millist ametit peab nimekaardi omanik?

Hindmõistatuse kupong III

esnimi: .....

erekonnanimi: .....

adress: .....